

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BİREYLERİN TASARRUF
EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
AKADEMİK VE İDARİ PERSONELİ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mehdi OKTAY

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İlkut Elif KANDİL GÖKER

AĞUSTOS-2019

KIRIKKALE

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BİREYLERİN TASARRUF
EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
AKADEMİK VE İDARİ PERSONELİ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mehdi OKTAY

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İlkut Elif KANDİL GÖKER

AĞUSTOS-2019

KIRIKKALE

KABUL -ONAY

İlkut Elif KANDİL GÖKER danışmanlığında Mehdi OKTAY tarafından hazırlanan “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Uygulama” isimli bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Uygulama” isimli çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlandığımı olduğunu beyan ederim.

Tarih

20.08.2019

Mehdi OKTAY

ÖN SÖZ

Günümüzde sürekli gelişen ve değişen finansal piyasalarda bireylerin ve yatırımcıların etkili kararlar alabilmesi ve refah düzeylerini artırabilmesi için finansal okuryazar olmalarına ihtiyaç vardır. Bireylerin parasını etkili bir şekilde yönetebilmesi, finansal sorunlarına etkili çözümler bulabilmesi ya da sorunlarla karşılaşmadan onları öngörüp temkinli bir şekilde planlar yapması ancak finansal okuryazarlık düzeylerini yükselterek mümkün olmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler finansal okuryazarlık konusuna son derece önem vermektedir. Bu ülkeler, finansal okuryazarlık ihtiyacını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmalar neticesinde finansal eğitim programları oluşturmakta ve vatandaşlarının finansal okuryazar bireyler hâline gelebilmeleri için çaba sarf etmektedir. Ülkemizde de özellikle son yıllarda finansal okuryazarlık ve tasarrufun önemi kavranmaya başlanmış ve gerekli eğitim programları düzenlenmiştir. Şüphesiz finansal okuryazarlık, çağımızın ekonomik şartlarında bireyler ve toplumlar için bir gerekliliktir. Finansal bilinci yeterince gelişmemiş, doğru parasal tercihler yapmayan bireyler ve toplumlar riskler karşısında daha savunmasızdır. Devletler bu durumu göz önünde bulundurmalı ve halkın finansal okuryazarlığının gelişimi için gerekli adımları atmalıdır.

Benim için oldukça verimli fakat bir o kadar da zor geçen tez yazma sürecinde bana katkı sağlayan ve beni destekleyen birçok kişi bulunmaktadır, katkı veren herkese teşekkürü bir borç bilirim. Başta çalışmam süresince bilgisinden yararlandığım, insani ve ahlaki değerleri ile örnek aldığım, birlikte çalışmaktan gurur duyduğum; tecrübeleri, sabrı ve hoşgörüsüyle bana yol gösteren çok kıymetli Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi İlkut Elif KANDİL GÖKER'e teşekkür ederim. Her konuda yolumu aydınlatan Prof. Dr. Adnan AKIN hocama teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde ve özellikle istatistiksel analiz konusunda yardımlarını esirgemeyen kıymetli Hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BOZACI'ya teşekkür ediyorum. Yüksek lisans sürecinde bana yaptığı maddi ve manevi yardımlarından dolayı çok kıymetli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Âdem YILDIRIM'a teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Mahmut ŞAYLIKAY'a, Arş. Gör. Musab IŞIK'a, Yunus KUTVAL'a, Kıvanç ÖZYURT'a, Müslüm ÇAKIR'a ve bana yardımcı dokunan isimlerini yazamadığım bütün arkadaşlarıma, dostlarıma teşekkür ederim.

Son olarak iyi günümde kötü günümde hep yanımda olan, bana güzel bir gelecek inşa edebilmek için durmadan, yılmadan çalışan ve beni bu günlere getiren, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim ama onlara layık bir evlat olmak için didineceğim annem ve babama teşekkür ediyor manevi huzurlarında saygıyla eğiliyorum.

ÖZET

OKTAY, Mehdi, “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Uygulama” Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019

Bireylerin hayatındaki önemli konulardan biri, gelirlerini dengeli harcamak ve gelecekleri için tasarruf edebilmektir. Bu çerçevede bireylerin finansal okuryazar olması; tasarruf etme bilgi ve becerilerine sahip olabilmek, finansal problemleri ortaya çıkmadan öngörüp çözebilmek ve böylece müreffeh bir hayat sürebilmek açısından son derece önemli bir konudur.

Bu araştırma, finansal okuryazarlık düzeyinin bireylerin tasarruf eğilimi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda Kırıkkale Üniversitesi bünyesindeki fakülteler ve yüksekokullarda görev yapmakta olan 438 akademik ve idari personele anket uygulanmıştır. Bu çalışma ile Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personelinin finansal okuryazarlık düzeyleri tespit edilmiş, finansal okuryazarlık düzeyleri ile birlikte yaş, cinsiyet, unvan, eğitim düzeyi ve ayrıca gelir gibi demografik faktörler arasında frekans analizleri yapılmıştır. Bununla birlikte katılımcıların temel seviyede finansal okuryazarlık durumu ve ileri düzeyde finansal okuryazarlık durumu ile tasarruf eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı T Testi, Anova Testi, Post hoc, Ki Kare Testi ile analizi edilmiş; elde edilen bulgulara göre temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Bilgi, Tasarruf

ABSTRACT

OKTAY, Mahdi, "The Effect of Financial Literacy Level on Individuals' Propensity to Save: An Application on Academic and Administrative Personnel of Kırıkkale University" Master's Thesis, Kırıkkale, 2019

One of the most important goals that individuals want to achieve is to spend their income in the best way and to save money. In this context, it is important for individuals to be financially literate and have the knowledge and skills to save and predict financial problems in a way that can lead to prosperity.

This study was carried out to examine the effect of financial literacy on the disposition of individuals. In this context, 438 academic and administrative staff working in faculties and colleges within Kırıkkale University were surveyed. In this study, financial literacy levels of academic and administrative staff of Kırıkkale University were determined, and financial literacy levels and frequency, demographic factors such as gender, age, title, education level and income were analyzed. In addition to this, there is a significant correlation between the level of financial literacy of the participants and the level of financial literacy and tendency of saving. It was determined that there was a significant relationship between basic level and advanced level of financial literacy and saving tendency..

Keywords: Financial Literacy, Financial Education, Financial Information, Savings

KISALTMALAR

CFLRI : Commission for Financial Literacy and Retirement Income / Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Geliri Komisyonu

INFE : International Network on Financial Education / Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İş Birliği

OECD : Organisation for Economic co-Operation and Development / Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

ÖBG :Ömür Boyu Gelir

ÖBGH :Ömür Boyu Gelir Hipotezi

SGH :Sürekli Gelir Hipotezi

SPK :Sermaye Piyasası Kurulu

TBB : Türkiye Bankalar Birliği

TCMB : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TDK :Türk Dil Kurumu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	69
Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Yaş Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	70
Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Akademik ve İdari Personele İlişkin Frekans ve Yüzdelere Dağılımı	70
Tablo 4 . Araştırmaya Katılanların Ünvanına İlişkin Frekans ve Yüzdelere Dağılımı	71
Tablo 5. Araştırmaya katılanların eğitim düzeyine ait frekans ve yüzdelere dağılımı..	71
Tablo 6. Katılımcıların Gelir Durumunun İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	71
Tablo 7. Katılımcıların Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Hangi Sıklıkla Takip Etmesi Gerektiğine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	72
Tablo 8. Gelirinizin Bir Kısımını Tasarruf Eder Misiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları	73
Tablo 9. Eğer Tasarruf Ediyorsanız Gelirinizin Ne Kadarını Tasarruf Edersiniz? İlişkin Frekans Ve Yüzde Dağılımları	74
Tablo 10. Tasarruflarınızı Nasıl Muhafaza Edersiniz Sonucuna İlişkin Frekans Ve Yüzdelere Dağılımı	74
Tablo 11. Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Cinsiyete göre Farklılığının Tespitine Yönelik Bağımsız Örnekler T-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 12. Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Akademik ve idari personel Açısından Farklılaşma Derecesini Tespite Yönelik Olarak Bağımsız Örnekler T-Testi	77
Tablo 13. Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Eğitim Durumu Açısından Farklılaşma Derecesinin Tespitine Yönelik One-Way Anova Testi Sonuçları	78
Tablo 14. Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Eğitim Durumuna göre Farklılığının Tespitine Yönelik Post-Hoc Analizi.....	79

Tablo 15. Temel Düzey Ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık İle Gelirin Bir Kısımını Tasarruf Etme Durumu Arasındaki İlişkinin Ki Kare Analizleri83

Tablo 16. Temel Düzey Ve İler Düzey Finansal Okuryazarlık İle Tasarruf Yapma Oranı İlişiklinin Ki Kale Analizleri83

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET.....	II
TÜRKÇE ÖZET	III
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)	IV
SİMGELERVE KISALTMALAR.....	V
TABLolar	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1 . Finansal Okuryazarlık Tanımları.....	4
1.2 . Finansal Eğitim	6
1.3 . Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık	7
1.4 . Finansal Okuryazarlık Temel Nitelikleri.....	9
1.5 . Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	10
1.6 . Finansal Erişim ve Finansal Taban Yayılım	11
1.7 . Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri.....	13
1.7.1. Temel Para Bilgisi	13
1.7.2. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi	14
1.7.3. Para İdaresine İlişkin Bilgi	14
1.7.4. Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi	17

1.7.5. Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi	19
1.8. Türkiye’de Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	20
1.8.1. Türkiye’de Kurumlar Tarafından Yapılan ve Yapılması Gereken Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	30
1.8.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	30
1.8.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu’nun Çalışmaları.....	31
1.8.1.2.1. Yatırım Yapıyorum	32
1.8.1.2.2. Yatırımcı Seferberliği.....	33
1.8.1.2.3. Bilinçli Yatırımcı.....	34
1.8.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)	34
1.8.1.4. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar	35
1.8.1.5. Diğer Çalışmalar	35
1.8.1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılan Araştırmalar	37
1.8.1.6.1. Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması...37	
1.8.1.6.2. Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması.....	38
1.8.1.6.3. İNFE Tarafından Düzenlenen Araştırma.....	38
1.9. Dünyada Finansal Okuryazarlık Çalışmaları.....	39
1.9.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Finansal Okuryazarlık Çalışmaları.....	40
1.9.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Finansal Okuryazarlık Çalışmaları.....	43
1.9.3. Diğer Ülkelerde Finansal Okuryazarlık İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	43
1.9.4. Diğer Çok Uluslu ve Uluslararası Kuruluşların Çalışmaları.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF KAVRAMI

2.1. Tasarruf ve Yatırım Kavramların Tanımı	45
2.2. Tasarruf Çeşitler.....	47
2.2.1. İç (Yurtiçi) Tasarruflar – Dış (Yurtdışı) Tasarruflar.....	47
2.2.2. Özel Kesim Tasarrufları - Kamu Kesimi Tasarrufları	48
2.2.3. Zorunlu Tasarruf – Gönülsüz Tasarruf - Gönüllü Tasarruf	48
2.3. Tasarruf ile İlgili Ortaya Atılan Teoriler.....	50
2.4. Klasik İktisat ve Tasarruf.....	51
2.5. Keynesyen İktisat ve Tasarruf.....	52
2.6. Geleneksel Yaklaşım.....	53
2.7. Sürekli Gelir Hipotezi.....	54
2.8. Yaşam Döngüsü Hipotezi.....	54
2.9. Türkiye’de Tasarruf Eğilimi.....	55
2.10. Türkiye’de Tasarrufun Tarihsel Gelişimi.....	55
2.11. Tasarruf ve Kredi, Kredi Kartı İlişkisi.....	55
2.4. Tasarrufu Etkileyen Değişkenler.....	56
2.4.1. Gelir ve Gelir Büyümesi.....	56
2.4.2. Emeklilik Sistemleri.....	57
2.4.3. Gelir Dağılımı ve Fakirlik.....	57
2.4.4. Finansal Derinlik.....	58
2.4.5. Cari Açık.....	58
2.4.6. Servet.....	58

2.4.7. Dış Ticaret Haddi.....	59
2.4.8. Enflasyon.....	59
2.4.9. Reel Faiz.....	59
2.4.10. Kamu Tasarrufları.....	60
2.4.11. Nüfus.....	60
2.4.12. Borçlanma Kısıttı.....	61
2.5. Türkiye’de Özel ve Kamu Tasarrufunun Belirleyicileri.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BİREYLERİN TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ TESPİT ETMEYE YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	65
3.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	66
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımlar	66
3.4. Veri ve Bilgi Toplama Yöntem ve Aracı	67
3.5. Veri Analiz Teknikleri	67
3.6. Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Yorumlar	68
3.7.1. Araştırmaya Yer Alan Bireylere Ait Demografik Özellikleri.....	69
SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	90
EK. Anket Formu	107

GİRİŞ

Finansal okuryazarlık genel anlamda, insanların paralarını en verimli şekilde kullanabilmesi ve başarılı bir şekilde yönetebilmesini sağlamak için yeterli bilgiyi içselleştirebilme anlamına gelmektedir. Finansal okuryazarlığın dört temel kavrama ilişkin olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavramlar; gelir, harcama, servet ve borç olarak sıralanmaktadır. Gelir kavramı ile aylık maaş, ücret ya da bunların dışındaki herhangi bir getiri ifade edilirken; harcama ile alışverişler, vergiler, sigorta vb. konulardaki ödemeler ifade edilmektedir. Borç kavramı kredi kartları, bireysel kredi ve tüketici kredisi gibi taraflara olan yükümlülükleri, servet kavramı ise evler, arsalar ve beşerî sermayeyi ifade etmektedir. Bu kavramlara ilişkin gerekli bilgi birikiminin varlığı ve kararlılık içinde kullanımı durumuna da finansal okuryazarlık denilebilmektedir.

Günümüzde özellikle yaygınlık kazanan serbest piyasa ekonomisiyle finansal okuryazarlığın da önemi hızla artmıştır. Geçmişte yerel olarak görülen ancak dünyanın ulaştığı nokta itibariyle global hâle gelen finansal krizlerle sermaye piyasalarına yönelik olarak yeni sunulan yatırım araçları ile uygulamalarda ortaya çıkan farklılıklar finansal okuryazarlık konusunun öneminin giderek artmasına neden olmuştur. Finansal okuryazarlık konusu esasında kolay bir konu değildir. Zira eğitimi finans üzerine almış kişiler dahi günümüzde giderek karmaşık hâle gelen finans dünyasına yönelik isabetli kararlar alma noktasında zorlanmaktadırlar. Son yıllarda finansal eğitimin önemine işaret eden kimi gelişmeler bulunmaktadır. Bunlar arasında finansal piyasalarda son zamanlarda meydana çıkan gelişmeler, nüfus odaklı değişimler, hem idari hem de ekonomik değişimler yer almaktadır. Dolayısıyla, giderek artan dünya nüfusu gerçeğinden hareketle doğal kaynakların yetersizliği sonucunda dünya toplumlarının finansal okuryazarlık seviyelerini artırmak ve bireylerde tasarruf bilincinin yerleşmesini sağlamak dünyadaki tüm ülkelerin gerek ekonomik ve gerek sosyal politikaları arasında ön sıralarda yer almalıdır.

Finansal okuryazarlık deyince akla gelen ilk şey para yönetimidir. Bireylerin kendi gelirini yönetmesi; yani daha iyi bir şekilde yatırım yapma, tasarruf yapma, bütçeyi yönetmesi demektir. Bir başka tanımla finansal okuryazarlık bireylerin kendi ekonomisini yönetebilmesi mevcut ve potansiyel gelirleri ile giderlerini

karşılayabilmesi demektir. Finansal okuryazarlık 3 önemli başlık altında incelenebilir. Bunlar:

1. Parayı yönetmek
2. Finansal ürün ve hizmetleri seçmek
3. Birikim yapmak

Finansal okuryazarlık birey, tüketici ya da yatırımcı sıfatını haiz kişilerin yatırımlarını, parayı nasıl kullandıkları ve nasıl yönettikleri konusunda bilgiyle değerlendirme yaparak ve etkili ve verimli bir karar alma süreci sonrasında gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık bireysel yatırımcılar için olduğu kadar şirket yöneticileri için de çok büyük önem taşımaktadır. Şirket yöneticilerinin finansal konularda eğitime alınması hususunda bir hassasiyet taşınması şirket çalışanlarını da ilgili konuda belirli bir düzeyin üzerine taşımakta ve şirketin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Finansal okuryazarlık bono, tahvil ve hisse senetleri gibi pek çok sermaye piyasası aracının değerini belirleyen faktörlerdendir. Piyasa mekanizması ile fiyat oluşumunda talep tarafını oluşturan yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri yatırım kararlarını doğrudan etkileyecek ve bu durum da sermaye piyasası araçlarının gerçeğe yakın değerleri ile değerlendirilmelerine olanak tanıyacaktır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında, dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan tüketicilerin finansal bilgi altyapısı ile anlayışı noktasında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye ülkeler ile OECD'ye üye olmayan ülkelerin ekonomilerinde yapılan kimi anketler karşımıza tüketicilerin çok düşük düzeyde finansal kabiliyete sahip olduklarını göstermektedir. Böyle bir durum doğru bilgi odaklı finansal kararlar verilmesini engellemekte diğer taraftan finansal kabiliyet, okuryazarlık ve bilgi noktasında çoğunlukla yanlış fikirler ortaya koymalarına sebep olmaktadır. Bu bağlamda bireylerin para yönetiminin nasıl yönetmeleri yönelik olarak eğitimlerin verilmesi ve piyasada kendilerine sunulan geniş yelpazeli finansal hizmetler ile ürünler arasından doğru ve isabetli bir tercih de bulunabilmeleri ve ayrıca geleceğe hazırlığın bir nişanesi olarak birikim yapabilme becerisini sağlayıcı önlemlerin önceden alınması gerekmektedir. Bununla birlikte bireylerin daha fazla bilgi ve yardım talep etmeleri için finans kuruluşlarına

yönelmeleri, finansal kuruluşların da açıklık ve şeffaflık ilkelerini yerine getirme hususunda bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık kavramının temele alınıp odak noktası yapıldığı bu tez çalışması, giriş bölümüyle beraber toplam olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal açıdan finansal okuryazarlıktan bahsedilmektedir. Finansal eğitim, finansal okuryazarlığın temel unsurları ve özellikleri, nitelikleri finansal erişim ve finansal taban yayılma gibi kavramalar açıklanmaktadır. İkinci bölümde tasarruf ile ilgili kavramlar ele alınmaktadır. Son olarak yapılan analizlere ve elde edilen bulgulara ve sonuçlara yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde araştırmanın esas konusunu teşkil eden finansal okuryazarlık kavramının daha iyi bir şekilde anlaşabilmesi için öncelikle finansal okuryazarlık kavramı ve finansal eğitim, finansal okuryazarlığın temel nitelikleri, finansal okuryazarlığın özellikleri, finansal bileşenleri ve son olarak konuyla alakalı yapılmış olan yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmektedir.

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal okuryazarlık son yıllarda, finansal piyasaların gelişimi ve istikrarı için önemli bir kavram olarak kabul edilmektedir. Finansal piyasalar yoğunlaştıkça ve yeni finansal ürünler arttıkça, finansal konularda sorumluluk alma artmakta ve finansal karar verme zorlaşmaktadır. Dolayısıyla finansal eğitim, sadece bireylerin ve yatırımcıların korunması için değil, finansal piyasaların ve ekonominin gelişmesi açısından da önem arz etmektedir (Satoğlu, 2014:7). Özellikle çalışan kesimin, emeklilik hakları ve tasarrufları üzerinde söz sahibi olmak istemelerinden dolayı finansal okuryazar olmak bir gereklilik hâline gelmektedir. Finansal piyasaların yapısında meydana gelen önemli değişiklikler ve gelişmiş ülkelerdeki demografik yapının değişimi de bu konunun önemini arttırmıştır (Lusardi,2006: 1).

Literatürde finansal okuryazarlık, farklı araştırmacılar tarafından gelişme aşamasındaki bir kavram olarak nitelendirilmekte ve finansal okuryazarlığın farklı tanımlarına rastlanmaktadır. Genel kabul görmüş bir tanımı olmamakla birlikte yapılan tanımları ortak bir paydada buluşturmak mümkündür.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımlar aşağıdaki beş temel unsura odaklanmaktadır. Bunlar (Remund, 2010: 290-291):

- Finansal kavramlarla ilgili bilgi
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme kabiliyeti
- Kişisel finans yönetimi yeteneği
- Doğru finansal kararlar verme kabiliyeti
- Finansal ihtiyaçlar için verimli planlama yapabilme kararlılığı

şeklindedir.

“Finansal Okuryazarlık” (Financial Awareness) kavramının kimi kaynaklarda “Finansal Eğitim” (Financial Education) kavramı ile eş anlamlı olarak kullandığı görülmektedir (Gökmen, 2012: 17). Türkçede bir kavram olarak “finansal okuryazarlık”, İngilizcede “Financial Literacy” terimine karşılık gelmekte ve bu şekilde kabul görmektedir. Okuryazar kavramı ise bir mesele, bir konu veya bir problem hakkında bilgi ve malumat sahibi olan kişi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazar olan kişi de en genel anlamda finansal konularda bilgi sahibi kişi olarak nitelendirilmektedir. Finansal konularda bilgi sahibi olmak için bilginin ileri düzeyde olmasına gerek olmadığı, temel düzeydeki bilginin, finans piyasalarında finansal okuryazarlık için öncelikli şart olarak kabul edildiği ifade edilmektedir. Yani sadece bilgi sahibi olmak finansal okuryazarlık için yeterli görülmektedir (Gökmen, 2012: 18). Bireylerin finansal anlamda beceri ve bilgi sahibi olmasına finansal okuryazarlık denilmektedir. Finansal konularda bilgi sahibi olan kişilerin ileri seviyede finansal bilgisi olması gerekmemektedir. Sadece finansal ürün ve hizmetlere ve bunu takiben finansal piyasaların işleyişine vakıf olmaları yeterli görülmektedir

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) ifadesine göre kavramsal olarak finansal okuryazarlık; ekonomik yaşama dâhil olunması, gerek bireyin gerekse de toplumun finansal huzurunun geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için birtakım finansal koşullarda verimli kararlar alabilmek adına finansal olguların bilinmesi anlaşılması, bu kavrayış ve bilginin uygulanma becerisi, motivasyonu ve güveni olarak tanımlanmaktadır (<http://www.oecd.org>,15.06.2013).

Lusardi’nin (2008), finansal okuryazarlık değerlendirmesi ise ileri düzey finansal okuryazarlık ve temel düzey finansal okuryazarlık şeklindedir. Lusardi finansal okuryazarlığı iki kısımda değerlendirmektedir. Enflasyonun etkilerini anlayabilmeyi, faiz oranları hususunda yorum yapabilmeyi, risk türünü ve olgusunu kavrayabilmeyi temel finansal okuryazarlık içerisinde incelerken; bono fiyatları, hisse senedi odaklı piyasalar, fonlar ve bileşik faiz oranlarıyla alakalı hesaplamaları gelişmiş finansal okuryazarlık kapsamında incelemektedir (Lusardi, 2008: 2-7). Lusardi’nin ele almadığı finansal risk ve finansal fırsatların da finansal okuryazarlığın bir gerekliliği olduğunu düşünen Taşçı (2011) ise bu kavramı finansal risklerin ve finansal fırsatların

farkında olmak ve bilinçli finansal kararlar alabilmek ve tercihler yapabilmek şeklinde tanımlamıştır (Taşçı, 2011,95).

Bir başka açıdan finansal okuryazarlık; basit hâldeki ekonomik ve finansal olgular hususunda bilgi ve malumat sahibi olarak söz konusu olguların ve bunların yanında finansal kaynakların verimli şekilde kullanımı ve becerileri olarak ifade edilmektedir (Karabacak, 2013: 46). Finansı, iktisadın bir alt dalı olarak kabul eden ve iktisadi bir bakış açısı ile ele alan Bodie (2006) ise tasarruf, sigortalama, bütçeleme, ödünç verme, yatırım, ödünç alma, çeşitlendirme ve gelir gider eşleştirmesiyle alakalı uygulamaları finansın temel konuları olarak sıralamakta; bu uygulamaları, finansal okuryazarlığın tanımlanmasıyla ve standartlarının belirlenmesiyle de ilişkilendirmektedir (Bodie, 2006: 12). Finansal okuryazarlığı finansal karar verme aşamasında önemli bir girdi olarak gören Mason ve Wilson (2000) ise bu kavramı; kişinin finansal olguların bilincinde olarak karar almaya gerek duyduğu bilgileri edinme, değerlendirme ve anlama yeteneği şeklinde ifade edilmektedir. (Mason ve Wilson, 2000: 31). Remund (2010) finansal okuryazarlığın bir göstergesi olarak, herhangi bir kimsenin borç alma, bütçeleme, tasarruf ve yatırım gibi temel finansal olguları algılama derecesini ve kişisel finansal durumunu yönetme yeteneğini ele almıştır (Remund, 2010: 279).

Finansal okuryazarlık yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere kavramın taşıdığı anlamlar içerisinde yeterli düzeyde bilgiye dayanarak bireylerin yatırım enstrümanları, yatırım kaideleri hususunda doğru ve bilinçli yatırım yapabilmesi yer almaktadır. Bir kişinin finansal okuryazarlık seviyesinin ileri düzeyde olduğunun kabul edilebilmesi için yatırım yaparken sağlıklı ve isabetli karar verme noktasında bir yatırım şuuru ve bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir (Sancak, 2012: 42). Çünkü finansal okuryazar birey, finansal konularda sadece bilgi sahibi değil, sahip olduğu bilgiyi davranış ve tutumlarına yansıtabilen, kullanım becerilerini geliştirebilen niteliklere sahip birey olarak nitelendirilmektedir.

1.2. FİNANSAL EĞİTİM

Finansal eğitim, yatırımcıların daha etkin kararlar alabilmesi için gerekli bilgi ve becerilerini geliştirdikleri bir prosedürdür. Bu prosedürün içerisinde finansal açıdan bilinçli ve dikkatli seçimler yapmak, finansal fırsatlardan ve riskten haberdar olmak, yardıma ihtiyaç duyulduğunda nereye başvurulacağını bilmek, finansal refahı

yükseltmek ve piyasalarda hakların korunmasını sağlamak gibi hususlar yer almaktadır (OECD,2005).

Finansal eğitime ilişkin daha farklı tanımlar yapılmış olmakla birlikte genel olarak incelendiğinde; finansal eğitim iki şekilde tanımlanmaktadır. Bunlar:

1. Yatırım, kredi, para ve varlıkları yönetme, bankacılık, sigorta ve vergiye ilişkin konular hakkında bilgili ve eğitilmiş olma becerisi kazandırma süreci
2. Para ve diğer varlıkların idaresine ilişkin temel kavramları anlayabilme, (yatırımlarda paranın zaman değeri ve riskini dağıtma vb.) ve bu bilgileri kullanma, finansal kararları planlama, uygulama ve değerlendirme becerisi kazandırma süreci (Hogarth,2006 ve OECD, 2009b: 35).

Bilinçli seçimler yapabilen bilgili tüketiciler, etkili bir şekilde işleyen ve verimli bir piyasa için son derece değerlidir. Finansal bilgi; bireylerin nakit akış idaresi, kredi ve borç yönetimi, yatırım ve tasarrufu da içermek üzere finansal yönetiminin dört faaliyetinde de verimli bir biçimde görevde olmasını bulunduran sağlayan esas finansal kavramlara dair bilgi ve beceriyi içermektedir (Hilgert vd., 2003: 17).

Finansal eğitim, yatırımcılara, para yönetimi aşamasında daha doğru ve bilinçli karar verebilmelerine yardımcı olacak finansal bilgi, beceri, davranış ve tutumlar edindiren, finansal hizmet ve ürünlerden daha çok yararlanma becerisi sağlamaktadır (GFEP,2009: 15).

Finansal eğitime bakıldığında finansal konular noktasında farkındalığın ve bilinç düzeyinin artırılması, finansal hususlarda bilgi birikiminin oluşturulması, finansal ürün ve hizmetlere erişimin geliştirilmesi, bahsi geçen bilgi birikiminin kişilerin yatırım, tüketim ve tasarruf eylemlerinde değişimler yaratması ve bu değişimlerin toplumsal huzura ve ülke ekonomisinde yarattığı yansımaları kapsamaktadır (TCMK,2011: 79).

1.3. FİNANSAL EĞİTİM VE FİNANSAL OKURYAZARLIK

Sermaye piyasaları açısından bilgi ve eğitim iki önemli etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki etmen, bütün tehditleri bertaraf etmez lakin büyük oranda azaltır,

tehditleri yönetebilir konuma getirir. Tersine olduğunda yatırımcılar yalnızca para kaybetmekle kalmayacak, istihdam ve büyüme olanaklarının azalması, millî tasarrufların erimesi, işsizliğin artması, kişilerin sermaye piyasalarından uzaklaşması, bunların yanında malî istikrar için risk oluşturacak seviyeye ulaşılması gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Bireylerin finansal kapasitelerinin geliştirilmesi noktasında en güncel tavsiye finansal okuryazarlık seviyelerinin geliştirilmesidir. Finansal kapasite olgusu esas seviyede, bireyin parasını idare edebilmesini, uzun ve orta dönemli plan oluşturabilmesini, parayı yönetirken fayda ve riskleri kavrayabilmesi, finansal mamullere aşina olması ve finansal hizmet ve ürünlere dair doğru bilgiyi ne şekilde ve nereden sağlayacağını, doğru zamanda doğru finansal kararlar verebilmeyi ve finansal araçların etkili ve verimli biçimde kullanılmasını içermektedir (Bayram, 2010: 14-15).

Finansal okuryazarlığın yükselmesinde temel etkenlerden birisi de finansal okuryazarlık eğitimidir. Dolayısıyla finansal eğitim ile amaçlanan, bireylerin finansal okuryazarlığını artırmak ve bireyleri finansal okuryazar hâle getirmektir. Finansal eğitim yalnızca tehditleri azaltmamakta, bunların yanında kişilerin daha kaliteli ve daha ucuz maliyetli finansal hizmet ve ürünleri istemelerine, finans merkezlerinde saydamlığın gelişmesine, verilen kararlarda fırsat seviyesinin yükselmesine ve piyasalarda derinliğin ve likiditenin yükselmesine de imkân vermektedir.

OECD olarak bilinen Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı finansal okuryazarlık seviyesini artırmak amacıyla finansal eğitim çalışmalarını desteklemek üzere farklı ülkelerde araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar, finansal eğitimin ve finansal okuryazarlığın artırılmasının dünya genelinde büyük bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur (Sancak, TB: 14).

Finansal eğitimin en yaygın tanımı, OECD tarafından yapılmıştır OECD, finansal eğitimi şu şekilde ifade etmektedir:

“Finansal eğitim, finansal tüketicilerin ya da yatırımcıların finansal hizmet ve ürünleri anlamaları ve bu kavramlara dair anlayışların geliştirilmesi, finansal olanak ve riskleri kavrayabilmek, bilgi ve beceriyi baz alan hükümler verebilmek, destek konusunda nereye başvurmaları gerektiğini anlamak ve ekonomik refahlarını arttırmak için daha etkili davranışlarda bulunabilmek amacıyla bilgi edinmek, öğrenmek veya objektif tavsiyeler sayesinde bilgi ve becerilerin geliştirilme sürecidir.”

Bu tanımlardan yola çıkarak finansal okuryazarlık eğitiminin iki temel amacından söz etmek gerekir;

- Birincisi, finansal ürünler konusunda tüketiciler, bireyler, yatırımcılar ve tasarruf sahiplerinde farkındalık oluşturmak.
- İkincisi, bireyleri, finansal ürünlerin beraberinde getirdiği riskli ve istenmeyen bir duruma karşı yasal hakları konusunda aydınlatmaktır.

Bireylere finansal piyasalar ve kurumlar hakkında bilgiler vererek, bu bilgileri anlama, değerlendirme ve kullanma becerisinin de geliştirilmesini sağlayan finansal eğitimidir (Özcan,2006). Finansal eğitim, hem aile odaklı hem de farklı yaş grupları odaklı finansal konuları kapsamakta olup, ömür boyu devam eden bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Altıntaş, 2008: 22).

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TEMEL NİTELİKLERİ

Finansal okuryazarlık düzeyi, bireyin şahsına, ailesine, etrafında yer alan kişilere yetecek kadar finansal beceri, bilgi, davranış ve birikime sahip olması ile ölçülmektedir. Finansal okuryazar olan bir kimseden bono, tahvil, hisse senedi değerlemesi bilmesi beklenmemeli, en azından bono, tahvil ve hisse senedinin ne olduğunu ne anlama geldiğini ve bunlar arasındaki farkların ne olduğunu bilmesi yeterli görülmektedir (Satoğlu,2014: 14).

Finansal okuryazar olan bir kimseden, satın alacağı finansal hizmetler ve ürünler hakkında fikir ve bilgi sahibi olması beklenmektedir. Finansal okuryazar; almak istediği hizmetle ilgili daha önceden araştırma yapan, bilgi elde eden ve herhangi bir problemle karşılaştığı zaman nereye ve nasıl başvurabileceğini bilen bir kişidir. Finansal okuryazarlık konusu sadece gelişmiş olan ülkelere değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere de çok önemli bir role sahip olmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlık hem davranışları hem de bilgiyi kapsayan, varlıkları ve gelirleri ne olursa olsun bireyleri ve tüketicileri çok yakından ilgilendiren geniş kapsamlı bir kavramdır (Satoğlu, 2014: 15).

Finansal okuryazar, elindeki aktifleri ile yükümlülüklerini doğru bir şekilde karşılamaya çalışır. Bununla beraber sadece kısa vadeli düşünerek hareket etmez. Uzun vadeli düşünür ve geleceği ile ilgili planlar yapar, riskleri ve tehditleri göz

önünde bulundurarak varlıklarını ve gelirlerini korumak amacıyla tedbirlerini alır. Finansal okuryazar bir kimse, finansal sistemdeki devamlılığın ve değişimin farkında olduğu için bilgi, birikim, beceri ve tecrübelerini her zaman geliştirici yönde hareket eder.

1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖZELLİKLERİ

Bireylerin finansal anlamda okuryazar yapılması finansal eğitimin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Ancak kavram finans alanında bir profesyonelliği ya da uzmanlığı ifade etmemektedir. Finansal okuryazar olan kişinin finans uzmanı olduğunu söylemek hatalı olur. Finansal okuryazar, kısaca hem kendisine hem de ailesi ile çevresine yetecek düzeyde finansal alışkanlık ve bilgiye sahip olan kişi anlamına gelmektedir (Güler, 2015: 10).

Finansal okuryazarlığın literatürde yer alan kimi ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Finansal okuryazar bilgilidir, nakit ve yükümlülüklerin yönetimi için yatırım, kredi, sigortacılık, vergi ve bankacılık konularında bilgi sahibidir.
- Finansal okuryazar, nakit ve yükümlülüklerinin yönetiminde temel kavramları anlar.
- Finansal okuryazar, ulaşılmış olduğu bilgi sayesinde geleceğe yönelik olarak planlamalar yapar ve finansal kararları hayata geçirmeye çalışır (Hilgart ve Hogarth, 2002, 48).

Bu nedenle finansal okuryazar hâline gelebilmek için aşağıdaki bilgi, tutum ve davranışlara sahip olunmalıdır (Güler, 2015: 11):

- Parayı iyi bir şekilde yönetebilme,
- Finansal sistemin işleyişini iyi bir şekilde kavrama,
- Finansal planlar yapılabilme,
- İleri düzeyde iletişim kurulabilme.

Finansal eğitim olmadan bu bilgi, tutum ve davranışların elde edilmesi oldukça zor, zaman alıcı ve maliyetlidir. Aynı zamanda finansal eğitim, sadece bilgi vermekle

kalmayacak bu süre içerisinde bilginin finansal tecrübeler ile tutum ve davranışlara yansıtılmasını da yardımcı olacaktır.

Finansal eğitim ile kişilerin davranışlarında olumlu birtakım değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu davranışların bazıları şu şekilde sıralanmaktadır (Güler, 2015: 11):

1-Kişilerin, finansal konularda günlük düşünüp o an karar vermesi yerine, bunu daha çok uzun vade odaklı planlar yapıp, faaliyete geçirerek değiştirmesi gerekir.

2-Kişilerin, geri ödeme şartlarını düşünmeden kolayca kredi kullanma davranışını değiştirmesi gerekir.

3-Kişilerin, ihtiyaç duydukları her türlü gereksinimi için kredi kullanmaya yönelik olarak tavırlarını diğer finansal enstrümanları öğrenme davranışı ile değiştirmesi gerekir.

4-Kişilerin, mevcut davranışları eğer kazançlarının tamamını harcamak şeklinde ise bu davranış yerine tasarrufta bulunma davranışını öne çıkarması gerekir.

5-Tüketiciler eğer borçlarını yeni aldıkları başka bir borç ile kapatıyorsa borca karşılık olarak dengeli ve sağlıklı bir davranış geliştirmesi gerekir.

1.6. FİNANSAL ERİŞİM VE FİNANSAL TABANA YAYILIM

Yapılan akademik çalışmaların verilerine göre finansal erişimle ekonomik kalkınma ve finansal gelişim arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Buna ilave olarak finansal erişimin yoksulluğu azaltan ve geliri arttıran sonuçlar doğurduğu da bulgularla gösterilmiştir. (TCMB, 2011: Xi).

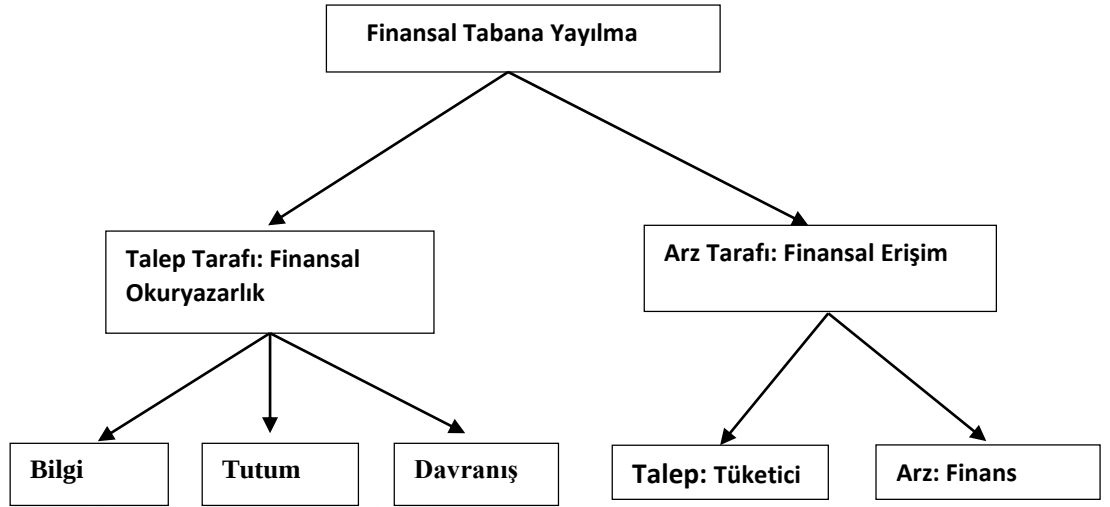
“Ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesinde finansal okuryazarlığın ve finansal erişimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Benzer bir rol ekonominin sürdürülebilir olmasında da söz konusudur. Kişilerin gelecek ile ilgili yatırımlarını ortaya koyabilmeleri için finansal odaklı sisteme erişimlerini kolaylaştırıp ve bu finansal birikimleri yönlendirmektedir. Bunun için belirli bir finansal okuryazarlık düzeyini elde etmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, finansal eğitim konusu özellikle 2008 ve 2009 yıllarında tüm dünyada etkili olan kriz sonrasında bireylerin doğru finansal kararlar alabilmelerini sağlamak ve bireylerin tasarruf bilinçlerini daha da artırmak gayesiyle son derece önemli hâle geldi (Satoğlu, 2014,18). Gelişmiş ülkelerin hemen

hemen tamamında finansal hizmetlere erişimin son derece yüksek olduğu görülmektedir. % 90'lara varan bu oranlarla birlikte bankada hesabı bulunmayan kişi sayısı son derece sınırlı bir durumdadır. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda toplumun yarısından fazlasının finansal sistemin içerisinde yer almadıkları belirtilmektedir (TCMB, 2002: 1).

OECD'ye göre finansal erişim konusunda bilgi sahibi olmayan bir kısım yatırımcılar arasında bir banka hesabı bulunmayan, banka hesabı olup ilgili banka hesabını çok az kullanan ve banka hesabı kullanımını bilmeyen bireyler bulunmaktadır. Böylesi bireylerden oluşan kesimler için finansal erişim sağlamama noktasında bazı sebepler bulunmaktadır. Bu sebepler arasında banka hesabının nasıl kullanılacağına bilinmemesi, bir banka hesabına ihtiyaç duyulmaması, banka hesabına sahip olmanın getireceği avantajların farkında olmamak veya bunun maliyetli olduğunu düşünmek ve bankacılık alanında gelişen elektronik teknolojilere aşina olmamak sayılabilir. Bu özelliklere finansal hususlarla ilgili güven eksikliği ve temel finansal okuryazarlık yeteneklerinden yoksun olmak ve ayrıca geçmişte yaşanan bazı olumsuz tecrübeler gibi özellikler de eklenince finansal erişim oranlarının oldukça düştüğü gözlenmektedir (TCMB, 2002: 81).

Dünya Bankası tarafından 157 ülkenin verileri kullanılarak hazırlanan ve finansal hizmetlere erişimi ölçmenin amaçlandığı bir çalışmada Türkiye'nin yetişkin nüfusunun yarısının finansal sistemin içerisinde yer aldığı yarısının ise sistemin dışarısında kaldığı ortaya çıkmıştır. Türkiye'yi diğer ülkelerle de karşılaştıran çalışmada Türkiye'nin dünyada 26. sırada yer aldığı görülmektedir (TCMB, 2002: 19).

Finansal okuryazarlık ve finansal erişim kavramları birbirleriyle ilişkili olup, bu iki unsuru Şekil 1'de görüldüğü üzere bir ayrıma tabi tutmak da mümkündür. Finansal tabana yayılım iki ana başlık hâlinedir. Bu iki ana bileşenden birini finansal okuryazarlık oluştururken, arz kısmı olan diğer bir bileşeni ise finansal erişim oluşturmaktadır.

Şekil 1: Finansal Tabana Yayılma

Kaynak: teb.com.tr (24.02.2014)

Şekil 1'e baktığımızda finansal tabana yayılımının bir talep tarafının bir de arz tarafının olduğu görülmektedir. Talep tarafını oluşturan finansal ana başlık altında bir ölçüm yapıldığı belirtilmektedir. Bu çerçevede finansal tutum/tavır, finansal bilgi ve finansal davranış üç önemli etkindir. Finansal tabana yayılımının arz tarafına bakıldığında bunun da iki alt sınıfa ayrıldığını görmekteyiz. Finansal erişimin arz kısmında talep tüketiciden gelmekte arz ise finans kuruluşlarına düşen bir sorumluluk olmaktadır. Burada vurgulanması gereken temel noktalardan biri finans sektöründeki kurum ve kuruluşların sundukları hizmetlerin ne kadar yeterli olduğudur. Bir diğer ifadeyle kişi başına düşen banka şubeleri sayısı veya ATM sayısı finansal hizmetler noktasında bir yeterlilik göstergesidir. Finansal erişimin talep kısmında ise finansal kuruluşlar ile finansal hizmetlere yönelik tüketici ilgisi ve bu hizmetlerin kullanılmasıyla birlikte ortaya çıkan kavramlar bulunmaktadır. (<http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>, (24.02.2014), s.2.).

1.7. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİLEŞENLERİ

Finansal okuryazarlığın literatürde birden fazla tanımı bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki bileşenlerinden söz edilmesi finansal okuryazarlığın hem anlamını hem de içeriğini aydınlatmak için yararlı olacaktır. Yapılan araştırmalara göre, kişinin finansal okuryazar olabilmesi için; temel kavramlar ile para yönetimi, gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgiye, temel para bilgisine (Tomaskova vb,2011), harcama, borçlanma, yatırım, tasarruf konularında bilgiye ve bazı kilit noktalar hakkında bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu kilit noktalar faiz oranı, finansal planlama, gelir kaynakları, enflasyon, vergi hesaplama ve diğer yükümlülükler, kısa ve uzun vadeli yatırım ve tasarruf stratejileri, sigorta, kredi maliyeti, bütçe, finansal işlem enstrümanları, kredi geçmişi, tasarruf, risk getiri ve likidite, borçlanma ve tüketici ve yatırımcı olarak hak ve sorumluluklar ile ilgili bilgi birikimi, beceri, tutum ve davranışları içermektedir.

1.7.1. Temel Para Bilgisi

Parayı etkili bir biçimde yönetmek için her şeyden önce para ile ilgili bilgi sahibi olmaya ihtiyaç duyulmaktadır. (Braunstein ve Welch 2002, Vitt, vd,2000). Paraya ilişkin temel bilgiler ise şu bilgilerden oluşmaktadır: ihtiyaca uygun mal ve hizmetlerin seçilmesi ve satın alınması, faturaların ödenmesi, temel matematiksel hesaplamaların yapılması, paranın zaman değerinin kavranması (Rooji vb.2007;Huston,2010), finansal ürün ve hizmetlerin değerinin karşılaştırılması ve seçilmesi, enflasyonun etkisinin kavranması (Fınra İEF, 2009) ile faiz ve indirim oranlarının hesaplanması (World Bank, 2008) konusundaki bilgileri kapsamaktadır.

Paranın zaman değeri, temel para bilgisi içerisinde bilinmesi gereken tanımlardan biridir. Bu bağlamda şimdiki değeri itibarıyla bakıldığında paranın gelecekte elde edilecek değerinin şimdikinden da az olduğu görülebilir. Fiyatların genel düzeyi açısından bakıldığında zaman içerisinde herhangi bir para birimindeki değişim, o para biriminin geçmişte satın aldığı mal ve hizmet miktarıyla bugün ve gelecekte satın alabileceği mal ve hizmet miktarıyla ifade edilebilmektedir (Bayrı, 2006: 19).

Mal ve hizmetlerin fiyatlar genel düzeyinin yükselmesi olarak ifade edilen enflasyon, finansal kararlarda önemli bir rol üstlenmektedir. Zira enflasyon paranın değeri ve alım gücünün düşmesi anlamına gelmektedir (Gökmen, 2014: 30).

Basit ve bileşik faiz hesaplamaları bilinmesi gereken diğer konular arasında yer almaktadır. Basit faiz hesaplanmasında belirli bir zaman söz konusudur. Belirli bir anapara miktarı esas alınmaktadır. Faiz de belirli bir orana göre hesaplanmaktadır. Bu bağlamda basit faizin ilgili dönemin sonunda elde edilecek faiz olduğu görülmektedir. Bileşik faiz ise dönemin sonunda alınan faizin anaparaya eklenerek yeniden faize yatırılması durumunda bir sonraki dönemde elde edilecek faizi ifade etmektedir (Neveu, 1989:197).

Faiz, paranın zamansal değeri ve enflasyonun etkileri hakkındaki doğru ve isabetli bilgiye sahip olunması, mal ve hizmetlerin satın alış zamanının doğru bir şekilde belirlenmesi, borçlanma, paranın satın alış kuvvetindeki değişmelerin fırsatlara çevrilebilmesi, elde bulunan belli miktarda paranın günün koşulları kapsamında getirisinin ne kadar olacağının tahmin edilebilmesi ve finansal refahın ve huzurun yükselmesi konusunda en mükemmel finansal kararların alınıp uygulamaya konulması için önemli bir işlev görmektedir (Barmaki, 2015:20).

1.7.2. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi

Gelir, “ üretime yapılan katkı sonunda belli bir dönemde ele geçen değerler toplamı” olarak ifade edilmektedir. Gelir emek karşılığında alınan ücret şeklinde olabildiği gibi toprağa ilişkin kira veya diğer bir ifade ile rant sermayeye ilişkin gelir veya faiz müessesesi geliri veya kar elde etme şeklinde de olabilir (TÜİK, 2015a).

Ayrıca “hane halkında yer alan her bir şahsın kazanmış olduğu bireysel yıllık kullanılabilecek durumdaki maaş, müteşebbis geliri, yevmiye, ücret, dul- yetim aylıkları, emekli maaşı, karşılıksız burs, yaşlılara yapılan harcamalar gibi gelirlerin toplamı ile hane temelinde elde edilecek haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki şahısların elde ettiği gelirler, gayrimenkul kira geliri gibi yıllık gelirlerin toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane halkı veya bireylere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hane halkı kullanılabılır gelirine ulaşılmaktadır” (TÜİK, 2015b).

Ücretin tanımına bakıldığında, işverene veya belirli bir iş yerine bağlı olarak çalışan kişilere hizmet karşılığı verilen para ile birlikte muadili olan şeylerle sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olduğu görülmektedir. Gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde sahip oldukları ücret gelirleri damga vergisi, gelir vergisi ve sosyal güvenlik primine tabidir (GİB, 2014.10). Kurumlar vergisi, gelir vergisi, servet vergisi, arazi, arsa, intikal, miras, vergileri gibi doğrudan alınan vergilerin yanında tüketilen ürün, mal ve hizmetlerin satış fiyatlarının içinde yer alan katma değer vergisi dolaylı vergiler, devlet gelirinin büyük bir kısmını içermektedir.

1.7.3. Para İdaresine İlişkin Bilgi

Kempson'a (2009) göre para yönetimi becerisi; finansal kontrolü kapsamaktadır. Finansal kontrol ise; kayıt tutma, bütçe yapma, gelir-gider dengesini kurabilme ve günlük yaşama maliyetlerini hesaplayabilme ve tahmin edebilme için gerekli bilgiye sahibi olmaktır. Gelirin miktarı hangi seviyede bulunursa bulunsun, finansal hususlarda para yönetimi konusunda plan yapmak, bilgi ve beceriye sahip olmak, hem ailenin hem de şahısların refahına önemli ölçüde katkılar sağlamaktadır. Finansal başarının sağlanması için ailenin ve kişilerin gereksinimi ve hedefleriyle uyum sağlamış bir finansal planlamanın yapılmasına, finansal amaçların belirlenmesi ve uygulamaya konulması için adımların atılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Şarlık, 2013a: 53).

Finansal planlama, kişilerin ve tüketicilerin, yaşamlarını elde ettikleri gelir çerçevesinde devam ettirmelerine, finansal açıdan önceliklerini belirlenmelerine ve finansal gayelere ulaşmak için yatırım ve tasarruf yapabilmelerine yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 59).

Finansal planlama, kısa dönemli olarak bütçe yapma ile ilgili olsa da, uzun dönemde emeklilik planlama ve bir araba veya bir ev gibi uzun vadeli büyük harcamaların planlanması ve gerçekleştirilmesini de içermektedir (Capuano ve Ramsay, 2011). Etkili bir finansal planlama;

- Mevcut net gelirin hesaplanması,
- Finansal amaçların belirlenmesi,
- Amaçlara ulaşmak için seçeneklerin iyi bir şekilde gözden geçirilmesi,

- En uygun seçeneğin tercih edilmesi,
- Planın uygulanması,
- Planın düzenli olarak kontrol edilmesi ve gereken değişikliklerin yapılmasını sağlayan bir prosedürdür (Madura'dan aktaran, Gökmen, 2012: 27).

Para yönetiminin en temel konularından biri bütçe yapmaktır. Bütçe, finansal durumun takip edilmesini ve gereksiz tüketimlerin azalmasını hedeflemektedir (AGFLF, 2007).

Bütçe, belli bir döneme ait yapılacak giderlerin ve elde edilecek gelirlerin tahminidir. Diğer bir tanımla bütçe, belirli bir dönem içerisinde kaynakların nasıl elde edildiğini ve kullanılacağını gösteren bir tablodur (Özel, 2007, Özkan, 1994, s, 3). Bundan dolayı bütçe yapabilme becerisi ve bilgisi paranın rasyonel kullanımında önemlidir. Ayrıca para yönetimi becerisine ve bilgisine sahip olmak için bilinçli tüketiciler vasfı, olmazsa olmaz bir şarttır.

Para yönetiminin diğer bir tanımı ise geleceği garanti altına almak, beklenmedik yaşamsal olaylara ve risklere karşı hazırlıklı olmaktır. Başka bir ifadeyle; mümkün şartlarda sigorta yaptırmamanın önemi, gerekliliği konusunda bilgi, kavrama ve anlayışın geliştirilebilmesi para yönetiminin önemli bileşenlerinden birisidir. Dünya ve ülke ekonomisindeki ve üretim teknolojisindeki değişiklikler hükümetlerin aldıkları kararlar, enflasyonist baskılar, mesleki, fiziksel ve sosyo-ekonomik risk faktörlerinin yükselmesi ve risklerin yaptığı etkiyi ortadan kaldırmak ya da azaltmakla ilgili tedbirlerin yetersiz kalması, kişileri yatırımcıların ve tüketicilerin yaşamlarını tehlikeye atmayacak ve taahhüt altına alacak bir sistem arayışı içerisine sokmaktadır (Barmaki, 2015: 21).

Sigorta, insanların hayatlarını yaşarken karşılaştıkları zarara sebep olan hadiselerin hem sosyal hem de ekonomik riskler ile tehditlerinden kendilerini korumak amacıyla önceden plan yapma gereksiniminden ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı pek çok insan riskle karşı karşıyadır. İşsizlik, hastalık, beklenmedik kaza ve ölümler, bunlardan bazılarıdır. İnsanlar, bahsi edilen olaylara karşı önceden bir tedbir alma gereksinimi duymaktadır. Bu manada sigorta, gelecekte meydana gelmesi mümkün olaylara karşı bir anlamda yaşamı garanti altına almak amacıyla kullanılan bir tekniktir (Ayhan, 2012). Riski en aza düşürmek ve kaybın paylaşılması sigortanın yararlarındandır. Risklerin azalması geleceğe yönelik olarak yapılacak finansal planlamanın her alanında kişiye özgürlük sağladığından, bu konuda sahip olunan bilgi ve yapılan doğru

uygulamalar finansal refahın yükseltilmesinde önemli bir rolü üstlenmektedir (Hayta, 2011: 194).

1.7.4. Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi

Kişiler ve ailelerin gelirlerine bakıldığında hem ailelerin hem de bireylerin gelirlerinin hepsini tüketmeyerek bir diğer ifadeyle tüketim harcamalarında kullanmayarak bir kısmını tasarruf ettikleri görülmekte hatta yatırıma yönelterek ve böylece bugünkü tüketimlerinden kısıarak bir takım fedakârlıklar yaptıkları ve gelecekte daha iyi bir yaşam kurmayı amaçladıkları görülmektedir (Usul, 2002).

Tasarruf kelimesine bakıldığında, ekonomik anlamda “para biriktirme ve tutum” şeklinde tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2014). Bir başka ifadeyle tasarruf, gelir ve tüketim arasındaki fark olarak da tanımlanabilir. Tasarruf tüketimin gelecekteki bir döneme ertelenmesi anlamına gelmektedir. Yani gelecekteki tüketim, şimdiki tüketimin yerini almaktadır (TCMB, 2014). Geleneksel ekonomik yaklaşımın tüketim ve tasarruf kararlarına yönelik bakışı, tamamen bilgili ve mantıklı bir kişinin yüksek kazanç sağladığı zamanlarda kendi elde ettiği gelirinden daha az miktarda harcamalar yapacağı ve geliri azaldığında (örneğin emeklilikten sonra) tüketime destek vermek amacıyla tasarruf yapacağı tahmininde bulunmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2013).

Yapılan yatırımlar bakımından tasarruf en önemli finanse edilmesi gereken konuların başında gelir (Karataş ve Gavcar, 2001). Tasarruf yapanlar, yaptıkları tasarrufu yatırıma özellikle de sermayeye aktarmaktadır, yatırımcının yatırımın getirisi, riski, likiditesi ve enflasyona olan etkisinin ne olacağı ile ilgili bilgiye sahip olması ve buna göre yatırım yapması beklenir. Risk ile getiri arasında pozitif ilişki olduğu gelir idaresinde kuramsal temeli belirleyen faktörlerden biridir. Temel piyasa kuralı olan ne kadar yüksek risk o kadar yüksek getiri olduğu bilinmelidir (Neveu, 1986: 200).Yatırım konusunda bir diğer kavram likiditedir. En genel anlamda likidite, finansal varlıkların kolay şekilde nakit duruma çevrilmesi olarak tanımlanmaktadır. Yatırım yapılan menkul kıymetler, piyasada talep görmekte ise yani likiditesi yüksek ise söz konusu varlıkların paraya çevirmesi de kolay olacaktır. (SPK, 2012).

Sermaye piyasasının en önemli araçlarından biri hisse senetleridir. Hisse senedi, şirketlerin sermaye arttırmak için ve yeni ortak alımı için çıkarttıkları kıymetli evraka verilen addır. Hisse senedi ortaklığın temsil edildiği bir belge olması dolayısıyla yatırımcısına şirket kâr ve zararına ortak olma hakkı sunar. Sabit getiri sağlayan

yatırımlara göre hisse senetlerine yatırım yapılması, daha çok riski üstlenmeyi gerektirir. Çünkü şirketin faaliyet alanına göre yatırımcının elde edeceği kâr oranı dönemden döneme farklılık göstermektedir. Ayrıca hisse senetleri uzun vadeli bir yatırım enstrümanı olarak düşünülmemektedir. Ancak elde ettiği kârını ortaklarına dağıtmayıp yatırıma yönelten şirket uzun vadeli bir dönemde daha çok kâr elde edebilir, hisse senetleri daha çok değer kazanabilir. Bu yüzden hisse senedi yatırımlarının kısa dönemde alınıp satılması yüksek getiri sağlamadığından kısa dönemli likiditeye çevirme düşüncesinde olan yatırımcılar tarafından tercih edilmesi avantajlı olmamaktadır (SPK, 2012: 25).

Uzun vadeli yabancı kaynak elde etmek amacıyla işletmeler tarafından tahviller çıkarılmaktadır. Özel sektör veya devletin piyasaya sunduğu tahvillerin belli bir amacı bulunmaktadır. Bu amaç borç para alabilmektir. Bu tahvillerin getirisi belli olmakla birlikte aynı zamanda sabittir. Buna karşılık olarak değişken faizli tahvillerde iktisadi koşullara dayalı olarak faiz oranları ancak mevzuat değişikliği ile değişebilmektedir. Tahvili çıkaran kuruluşlar öngörülen belirli bir tarihte borcun anaparasını ve faizini ödemek zorundadır (SPK, 2012: 26).

Kanuni esaslara göre hazine bonoları devlet tahvilinin sahip olduğu tüm özelliklere sahiptir. Hazine bonosu bir yıldan daha az vadede geri ödenmesi gereken borçlanma senetleridir. Yalnızca devlet tarafından çıkarıldıkları için geri ödenmeme ihtimali olmayıp yüksek likiditeye sahiptir. Devlet güvence verdiği için yatırımcı açısından herhangi bir risk doğurmamaktadır (Parasız, 2009: 88-90).

1.7.5 Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi

Finansal okuryazarlık, borç okuryazarlığının önemli bir bileşeni olarak ele alınmaktadır. Borç ya da kredi, ileri vadede ödemek fikrine dayanan gereksinim anında kullanılmaya hazır varlıkların satın alınma durumudur (Zarakoğlu, 1989: 47). Başka bir tanımla borç, gelirin elde edilmesinden önce harcanabilmesi anlamını taşınmaktadır. Kişiler ve yatırımcılara göre doğru olan, ödeme gücü ölçüsünde borçlanmaktır. Finansal okuryazar olan tüketicilerden akılcı borçlanma yapabilme bilgisi ve becerisine sahip olmaları, mümkün olduğunca miktarını en aza indirmeleri, gerçekten rasyonel, akli ve mantıki nedenlerle borçlanmaları, iyi bir kredi geçmişine sahip olmaları ve borcu zamanında ödemeleri beklenir (Capuano ve Ramsay, 2011).

Kredi kullananların ve kredi kartı sahibi olanların, kredi kartı kullanma maliyetini ve gecikme faizini minimuma indirme tutum ve davranışına sahip olması beklenir. Bireylerin kullandıkları kredi kartı ödemelerinde meydana gelen gecikmeler ve bilinçsiz bir şekilde harcama yapılan alışverişler sonucunda artan kredi ve kredi kartı borçlarının taksitlendirilmesi, kredi kartı maliyetinin yükselmesine neden olmaktadır. Bugün pek çok tüketici bu konuda mağduriyet yaşamakta, borcunu ödeyemeyecek duruma düşmektedir. Örnek olarak Türkiye’de 2014 yılında kişisel kredi veya kişisel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek birey sayısının 1.297.132 kişi olduğu belirtilmekte ve bu sayının zaman içerisinde arttığı görülmektedir (TBB Risk Merkezi, 2015). Bundan dolayı kredi kartı kullanımında akılcı davranmak gereklidir ve bu da ancak konuya ilişkin bilgi seviyesinin ve negatifliklerine yönelik farkındalığın yükseltilmesi ile mümkün olacaktır. Ayrıca kişiler kredi alma ve kredi kartı kullanma süreçleri yanında, finansal piyasalardan aldıkları tüm enstrümanlarla alakalı kendi hak ve yükümlülüklerine ilişkin bilgi birikimine de sahip olmalıdırlar. Tüketicilerin, yatırımcılarla uyumsuzluk çözüm süreçlerini anlayabilmeleri, finansal bir kuruluştan tazminat talep edebilmeleri ve gerektiği yerde dolandırıcılığı tespit edebilmeleri ve bu durumlara karşı harekete geçebilmeleri ancak konuya ilişkin bilgi ve birikim sahibi olmalarıyla mümkün olabilmektedir (Capuano ve Ramsay, 2011).

1.8 TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Sosyal bilimleri daha işlevsel kılmak için soyut kavramların tanımlanmasının yaygın bir yöntem olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak finansal okuryazarlık literatürünün büyük bir kısmında ağırlıklı olarak finansal okuryazarlık kavramı tanımlanmakta, devamında ise ele alınan örneklem gruplarının finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti yapılmakta ve bu düzeyin çeşitli demografik özelliklerle ilişkisi incelenmektedir.

Chen ve Volpe (2002), ABD’de 924 üniversite öğrencisi temelinde öğrencilerin karakteri ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile öğrencilerin düşünce ve kararları arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Ankette bulunan soruların tümüne doğru cevap veren katılımcıların oranı % 53’tür. Çalışmanın

sonucunda cinsiyet olarak kadınların, finansal konular anlamında az bilgili öğrencilerin, eğitim düzeyi anlamında yeni girişli öğrencilerin, çalışma tecrübesi anlamında iş deneyimi az olanların ve yaş olarak bakıldığında otuz yaş altında bulunan kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Lusardi 2008 ve 2009 arasında ABD vatandaşları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, 55 ve üstü yaş gurubuna ait bireylerin eğitim düzeylerini incelemiş ve yaşı büyük olan kişilerin finansal okuryazarlık ile ilgili temel bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Şamiloğlu vd. (2012) yapmış olduğu çalışmada Erciyes Üniversitesi'nde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ampirik olarak test etmiştir. Yapılan anketle Erciyes Üniversitesinde öğrenim gören 100 İşletme Bölümü öğrencisi ile yine aynı Üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören 100 öğrenci olmak üzere toplamda 200 öğrenciden oluşan bir örneklem oluşturulmuştur. Çalışmada cinsiyet odaklı finansal okuryazarlık mukayesesi, aile eğitim durumunun öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına etkisi gibi etkenler ölçülmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak işletme bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlerde okuyan öğrencilerden, erkek öğrencilerin ise kız öğrencilerden daha iyi düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'de finansal yeterlilik üzerine yapılan bir çalışma da Dünya Bankası ve SPK'nın (2012) yapmış olduğu çalışmadır. Bu çalışma Dünya Bankası tarafından yürütülmüştür. Bu araştırma ile birlikte ülkelerin finansal okuryazarlık hususunda karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmada Türk halkının finansal tutum, bütçe yönetimi ve borçlanma, davranış ve eğilimler, finansal planlama, finansal okuryazarlık, finansal ürün seçimi, katılımcıların sosyo-ekonomik durumu finansal bilgi edinimi ve ihtiyacı gibi finansal yeterlilikleri incelenmiştir. SPK'nın da destek verdiği bu çalışmada yüz yüze mülakat tekniği uygulanmıştır. Araştırmada Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) belirlemiş olduğu 12 farklı bölge, 40 il ve 142 ilçe olmak üzere, toplamda 3009 yetişkine yer verilmiştir. Ulaşılan sonuçlara bakıldığında, finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmek üzere hazırlanan sorulara yönelik katılımcıların doğru cevap verme oranı ile katılımcıların gelir düzeyi arasında doğru bir orantının olduğu görülmüştür.

Saraç (2014), Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinden oluşan 797 öğrenci üzerinde yapılan araştırma ile öğrencilerin finansal kararlara yönelik ne şekilde hareket ettiklerini ve finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu ve daha önce yapılan çalışmalara paralel olarak, öğrencilerin bu durumun farkında olmadıkları belirlenmiştir. Okulda finans konusunda ders alan öğrencilerin hiç finans dersi görmemiş öğrencilere göre daha yüksek finansal okuryazarlığa sahip olduğu ifade edilmiştir.

Fettahoğlu (2015), yapmış olduğu çalışmada finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine çalışmış ve hane halkının aile bütçesinin yönetimi hususunda bilgi ve davranışlarının nasıl olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada Kocaeli ilinde ikamet eden 83 katılımcının cevapları değerlendirilmiştir. Bu katılımcılar tesadüfi örneklem yöntemine göre rastgele seçilmiştir. ANOVA ile analiz edilen verilerin ortaya koyduğu sonuca göre finansal okuryazarlık hususunda katılımcıların temel seviyede bilgilerinin olduğu ancak karmaşık ve bilgi gerektiren ürün, araç ve teknikler konusunda yetersizliklerin olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda hane halkı açısından yatırım işlevlerini tanıma ve yatırım yapma hususunda bilgi eksikliği olduğu, tahvil, yatırım fonu ve hisse senedi gibi menkul değerlerin kullanımının son derece düşük olduğu ortaya konulmuştur.

Güler (2015), Sakarya ilinde yaşayan 453 finansal tüketici üzerinde bir anket uygulaması yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre hane halkının yarıdan fazlasının son derece düşük seviyede finansal okuryazar olduğu ve finansal okuryazarlık seviyesi ile demografik özellikler ve tasarrufa yönelik davranış arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan bu analizlerde borçlanma davranışı ile finansal okuryazarlık seviyesi arasında anlamlı herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Barmaki (2015), Hacettepe Üniversitesinde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri, finansal davranış ile finansal tutumlarını ölçmüş, ayrıca finansal davranış ve finansal tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. 500 öğrenci üzerinde yapılan anket çalışmasında öğrencilerin finansal davranış, finansal okuryazarlık ve finansal tutum seviyeleri belirlenmiş ve ele alınan öğrenciler farklı demografik, sosyo-ekonomik ve tanımlayıcı özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlığa ilişkin soruların

%53,62'sine doğru cevap verdikleri dolayısıyla finansal okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlıkla ilgili en fazla bilgiye sahip oldukları alanın temel para bilgisi olduğu görülmüş, en az bilgiye sahip oldukları alanın ise tasarruf ve yatırım alanı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ise finansal okuryazarlık seviyesinin erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermekle birlikte cinsiyet ile finansal okuryazarlık seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna da varılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi ile sadece öğrenim gördükleri fakülte ve ana alan değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç, vd. (2015) Gaziantep Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin farklı demografik özellikleri açısından incelendiği bu çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık ile ilgili genel olarak başarı düzeylerinin % 48 olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin bayan öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca okuryazarlık düzeylerinde kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık ile ilgili en çok bilgi sahibi oldukları hususun bireysel bankacılık konusu olduğu ve öğrencilerin en az finansal okuryazarlık ile ilgili bilgiye sahip olduğu hususun ise yatırım konusu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmanın sonucunda güncel finans bilgileri konusunda öğrencilerin daha fazla duyarlılığa sahip oldukları tespit edilmiştir.

Coşkun (2016), Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde öğrenim gören ön lisans öğrencilerinin finansal davranış ve tutumlarını finansal okuryazarlık düzeylerinin nasıl etkilediğini tespit edebilmek amacıyla hazırladığı ölçek üzerinden anket çalışması uygulamıştır. Araştırmanın neticesinde öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin % 49,6 gibi bir oranla düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tuna ve Ulu (2016)'nın Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünde okuyan öğrencilerin tamamının katılmasıyla yaptıkları bir çalışmada demografik özellikler açısından finansal okuryazarlık konusunda anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında erkek öğrencilerin bayan öğrencilerden daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu görülürken,

yaş gurupları açısında bakıldığında ise 23-25 yaş aralığında bulunan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin diğer yaş guruplarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özen ve Kaya (2015), Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek ve müfredattaki finansal içerikli derslerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olup olmadığını araştırmayı hedefledikleri çalışmalarında 521 üniversite öğrencisini örneklem büyüklüğü olarak ele almıştır. Çalışmanın analiz sonuçlarına göre genel olarak öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda başarı düzeyi %40,68 olarak bulunmuştur. Bu çalışma sonucunda eğitimin finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın önemli sonuçlarından bir diğeri ise öğrenciler arasında bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğudur. Yazarlar elde ettikleri bulgulara göre finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için müfredatlarına finans dersleri eklenebileceği önerisinde bulunmuşlardır.

Ünal ve Dülger (2015) finansal davranış eğilimlerini ortaya koymak ve finansal davranış eğilimlerinin etkilerini tespit etmek amacıyla Dumlupınar Üniversitesinin bütün bölümlerinde görev yapan akademik personellerden 246'sı üzerinde anket uygulaması yapmıştır. Araştırmanın sonucunda ankete katılan akademik personelin finansal gönenç durumlarından sınırlı düzeyde memnun oldukları ve finansal davranış eğiliminin finansal gönenç hali üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Yardımcıoğlu ve Yörük (2016) finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık durumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere tesadüfî örnekleme yoluyla Kahramanmaraş'ta çalışan kişileri temel alınarak, 324 kişiden oluşan bir örneklem üzerinde araştırma yapmıştır. Yapılan analizler sonucunda finansal okuryazarlık ile finansal farkındalık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışanların finansal farkındalıkları arttıkça finansal okuryazarlıklarının da arttığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Bununla birlikte çalışanların finansal farkındalık ve finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması için finansal eğitimin önemli bir yere sahip olduğu ve finansal eğitimlerin artırılmasının çalışanlar için faydalı olacağı yönünde bir görüş bildirmişlerdir.

Şamiloğlu vd. (2016) Erciyes Üniversitesinde öğrenim gören 100 İşletme Bölümü öğrencisi ile yine aynı üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören 100 öğrenci olmak üzere toplamda 200 öğrenci üzerinde yapılan araştırma ile İşletme Bölümü öğrencilerinin bileşik faiz dışındaki bütün finansal tanımları diğer bölüm öğrencilerinden daha iyi bildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Biçer vd. (2016) Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde 1380 öğrenci üzerinde uyguladıkları çalışmalarında, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini tutum, ilgi, harcama ve algı olmak üzere dört boyutta incelemiştir. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında araştırmada dört boyutta da herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Finansal eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizde ise finansal eğitim almayan öğrencilere göre finansal eğitim alan öğrencilerin algı boyutunda finansal okuryazarlık algılarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Gaisina ve Kaidarova (2017) temel amacı geliştirmekte olan ülkelerin ekonomilerinde finansal okuryazarlık düzeylerinin araştırılması olan çalışmalarında finansal kararlar dâhil olmak üzere tasarruf ile ilgili sosyo-ekonomik belirleyiciler olarak tasarruf oranları, gelir düzeyi, aile büyüklüğü ve istihdam durumu gibi faktörleri dikkate almıştır. Kazakistan Pavlodar bölgesinde yapılan bu araştırma 2014 ilkbaharında gerçekleştirilmiştir. Toplam 405 aile çalışmaya katılmıştır. Analiz sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyi tasarruf oranlarını olumlu bir şekilde etkilemektedir. Kırsal kesimde devlet destekli finansal eğitim programlarının kullanılmasının insanlarda önemli ölçüde finansal okuryazarlık gelişimi sağlayacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda, kırsal alanlarda yaşayan insanları uygun mali ürünler hakkında bilgi edinmek ve seçmek hususunda motive edecek ve bu alandaki faaliyetleri yoğunlaştıracak yetkililere ihtiyaç olduğu ortaya konulmuştur.

Bernheim vd. (1997) Merrill-Lynch yatırım bankasına ait orta yaşta bulunan yatırımcıların hesaplarını veri kabul ederek yaptıkları araştırmada finansal okuryazarlığın arttığı durumda tasarrufun arttığı tespit etmişlerdir. Yatırım konusunda Dulebohn (2002) yaptığı araştırma sonucunda, bireylerin yaşlarının ilerledikçe yatırım tercihi olarak daha az riskli yatırımları tercih ettikleri ve emekliliklerine yönelik olarak yatırımlarının büyük bir çoğunluğunu da yine daha az riskli gördükleri yatırım seçeneklerine yönlendirdiğini ifade etmiştir.

Mouna ve Anis (2017) finansal okuryazarlık ve yatırım davranışlarının belirleyicilerini araştırdıkları çalışmalarında finansal okuryazarlık oranı finansal davranışa göre daha düşük olan bireyler daha az hisse senedi piyasasına yatırım yapmaya yatkın olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonucunda finansal okuryazarlık düzeyinin yaş, eğitim ve yıllık gelir gibi değişkenlerden etkilenmekte olduğu belirtilmiştir.

Lusardi (2009), tüketiciler üzerinde yaptığı araştırmasının sonucunda, tüketicilerin basit finansal hesaplamaları dahi yapamadıkları ve finansal piyasalarla ilgili kavramları anlamadıkları sonucuna varmıştır. Benzer şekilde Lusardi (2009a) 55 yaş ve üzeri tüketiciler üzerinde yaptığı çalışmada, bu kişilerin temel finans bilgilerinin olmadığı sonucuna varmıştır. Lusardi: (2009b) finansal okuryazarlık düzeyinin tespiti yanında ABD’li çalışanlar üzerinde yapmış olduğu araştırmaya göre, çalışan birçok kişinin emekliliğe girerken çok az miktarda tasarrufunun bulunduğu ve çalışanların büyük bir bölümünün de emeklilik planı yapmadığı sonucuna varmıştır.

Disney ve Gathergood (2013) tüketici kredisi ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi Birleşik Krallık’ta yapmış oldukları bir çalışmada incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre tüketici kredisi kullanan bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ve düşük finansal okuryazarlığa sahip bireylerin ise finansal konularda güven eksikliği hissettiği vurgulanmıştır.

Hathaway ve Khatiwada (2008), tüketicilere yönelik finansal eğitim programlarının başarısı üzerine bir araştırma yapmışlardır. Çalışmada finansal eğitim ile tüketicilerin finansal kararlarını etkileme imkânı bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda gelecekte yapılacak finansal eğitim programları için dikkat edilmesi gereken noktalar tespit edilmiştir. Bu noktalardan birincisi hedef olarak alınan kitlenin dar tutulmasıdır. Diğer nokta ise eğitimin ilgili finansal kararın alınmasından hemen önce gerçekleştirilmesidir. Buna göre, ev satın alma kararı verilmeden hemen önce ev satın almada kullanılabilecek finansal ürünler hakkında detaylı bir eğitimin verilmesi bireyin bu konudaki finansal kararlarını etkileyebilecek özelliğe sahip olmaktadır.

Hibbert ve Beutler (2001), üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmaya göre finansal okuryazarlık bilgisi eksik olan öğrencilerde bir sonraki yıl bu eksikliğin devam etmekte olduğu ve bu sorunların arttığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Hibbert ve Beutler (2001) daha önce yapmış oldukları çalışmalarında da evlilik, bireysel ve aile

ilişkilerindeki başarısızlığın finansal okuryazarlık sıkıntılarıyla beraber geldiğini tespit etmiştir. Buna da finansal okuryazarlık bilgi eksikliği olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Lusardi (2008) ABD’de bazı gruplar üzerinde yaptığı çalışmasına göre cinsiyet bakımından kadınların ve uyruk bakımından Afrikalıların Amerikalılara göre eğitim seviyesinin daha düşük olduğunu ve bu kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin de düşük olduğunu, hatta finansal cehaletin toplumun geneline yayıldığı tespit etmiştir.

Chlouba vd. (2011) Bilgi Yönetimi ve Araştırma Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık eğitimine olan ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik anket uygulaması yapmıştır. Çalışmaya göre, öğrencilerin finansal konularla ilgili kararlar alırken finansal okuryazarlık temel bilgisine sahip olmadıkları görülmüştür.

Öztürk (2014) Süleyman Demirel Üniversitesi’nde çalışan akademik personel üzerinde yapmış olduğu bir anket çalışmasında, akademik personelin finansal davranış, finansal bilgi ve finansal tutum ile ilgili sorulara vermiş oldukları cevaplarla finansal okuryazarlıklarını belirlenmeye çalışmıştır. Buna göre akademik personelin temel düzeyde finansal açıdan okuryazar bireyler olduğu ancak ek finansal eğitime ihtiyaçları olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Ergün vd. (2014), öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek ve demografik özelliklerin finansal okuryazarlık ile ilişkili olup olmadığını incelemek üzere işletme öğrencileri üzerinde anket çalışması yapmış Ki-Kare Bağımsızlık Testi sonucunda öğrencilerin yalnızca temel seviyede finansal okuryazar olduklarını ve öğrencilerin okuldaki başarı düzeyleri ile aile bireylerine ait eğitim seviyelerinin finansal okuryazarlıkla ilişkisinin bulunmadığı ortaya koymuşlardır.

Çam ve Barut (2015), Gümüşhane Üniversitesi’nde okuyan ön lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzey ve davranışların araştırdıkları çalışmada; öğrencilerdeki finansal okuryazarlık düzeyinin düşük bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

Tosun (2016), lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunda sahip oldukları teorik bilgileri incelenmek istenmiş ve Trabzon Ortahisar ilçesinde yer alan öğrenciler üzerinde bir anket çalışması yapmıştır. Çalışmanın sonucunda Tosun, öğrencilerin finansal gelişmelere olan ilgilerinin düşük olduğunu ve temel terimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca öğrencilerin finansal davranış ve

tutumlar sergilediklerini ancak finansal bilgi düzeylerinin tutum ve davranışları üzerinde etkisinin az olduğunu da ifade etmiştir.

Yılmaz ve Tuncay (2017), Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek, davranış tutumlarının finansal okuryazarlık ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla ele aldıkları çalışmalarında anket yöntemini kullanmışlar ve araştırmanın sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğunu, öğrencilerin temel bankacılık hususunda daha çok bilgiye sahip olmalarına rağmen tasarruf ve yatırım konusunun öğrenciler tarafından en az bilgi sahibi olunan konular olduğunu ortaya koymuşlardır.

Contuk (2018) tarafından yapılan çalışmada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık durumunu etkileyen temel faktörler incelenmiştir. Yapılan çalışmanın analizinde Ki-Kare Test İstatistiği kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğrencilerin büyük bir kısmının temel düzeyde finans bilgisine sahip olduğu ancak ileri seviyede finans bilgilerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin genel olarak finans bilgilerinin eğitim ve demografik düzeylerinden etkilendiği vurgulanmıştır.

Blalock vd. (2004) finansal okuryazarlığın yatırım, tasarruf, biriktirme borçlarından rahatlama, kazandıklarından daha az harcama yapmanın, bir bütçeye bağlı yaşama şansını arttırdığını ve bunun da iflas gibi durumları azaltıcı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Vieira ve Simoes (2012), çalışmalarında finansal okur-yazarlık hakkında bir literatür incelemesi yapmışlardır. Bu incelemeye göre, bireylerin ve ailelerin mali konularda karar almaları son derece önemlidir. Finansal okuryazarlık, yatırım kararları ve emeklilik programları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar da cinsiyet, gelir, yaş, iş deneyimi ve eğitim düzeyi gibi finansal tutum finansal bilgi ve davranışları etkileyen sosyoekonomik koşulların var olduğunu göstermektedir. Allen vd. (2007) ise finansal okuryazarlığın bireylerin kendine güven, kontrol ve bağımsızlıklarını teşvik ettiğini belirtmiştir.

Finansal okuryazarlığın gerekliliği üzerine de çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda varılan ortak sonuç; finansal dağıtımaya yönelik olarak kanalların çoğalması, finans odaklı piyasalarda yaşanan serbestleşme, yeni finansal

enstrümanların gelişmesi ile finansal piyasalarda bilginin giderek artması nedeniyle okuryazarlığın gerekliliğinin de artması yönündedir.

Temizel (2010), mavi yakalılar üzerinde yapmış olduğu anket çalışmasında, mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Temizel ve Bayram (2010) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeye çalışmışlardır. Öğrencilerin finansal koşullarını yönetmede kendilerini bulundukları seviyeden daha becerili ve başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasını sağlayacak programların eğitim ve öğretim müfredatlarında yer alması gerektiğini, finansal okuryazarlık hususunda yaygın bir eğitim sunabilecek internet ve sosyal medya gibi araçların kullanılmasının daha faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Tamaskova vd. (2011) yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlığın mevcut sorunlarını uluslararası düzeyde ele almışlardır. Çalışmada mevcut nüfusun bilgi düzeyinin artırılmasının finansal okuryazarlık düzeylerinin yükselmesine yardımcı olacağı savunulmuştur. Finansal ürün ve hizmetlerin piyasada aktif yer alması için bireylerin finansal okuryazarlık bilgi ve beceri düzeylerini arttırmaları gerektiği vurgulanmıştır. Bu sayede bireylerin hem kendi bütçelerini yönetebileceği hem de fiyat ve para konularındaki sorunları rahatlıkla çözebileceği belirtilmiştir.

Almenberg ve Widmark (2011) İsveç vatandaşları üzerinde yaptığı araştırmasında finansal hisse senedi sahipliği ile okuryazarlık arasında korelasyon varken, ev sahibi olma ile okuryazarlık arasında korelasyonun olmadığını vurgulamıştır.

Araz (2012) yaptığı araştırmasında, finansal okuryazarlık ve kredi kartı sorunlarını iki aşamalı analiz ile açıklamaktadır. İlk aşamada, sıralı probit modeli ile kredi kartı kullanıcılarının karşılaştıkları finansal zorlukların nedenleri açıklanmakta ikinci aşamada ise ikili logit modeli ile kart temerrütlerinin vurgulayıcı nedenlerini açıklamaktadır. Açıklayıcı değişkenler olarak da finansal okuryazarlık değişkenleri, kart sahiplerinin harcama eğilimleri, beklenmeyen durumlar, sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, dış etkenlerin finansal zorunluluklarda önemli vurgulayıcılar olduğu belirlenmiş ve bireylerin finansal

okuryazarlık seviyelerinin ve finansal eğitiminin yükseltilmesi durumunda kredi kartı sorunlarının azalacağı yönünde bir öngöründe bulunulmuştur.

Tamaskova vd. (2013) ele aldıkları çalışmada 1000 Rus vatandaşına 2008 ve 2009 yıllarında uyguladıkları anket sonucunda hane halkı özellikleri kontrol edildikten sonra finansal kriz sürecinde harcanmamış gelir düzeyinin finansal okuryazarlık ile ilişkisinin yüksek olduğu sonucu çıkmaktadır. Başka bir deyişle beklenmedik makro ekonomik ve gelir şokuyla karşı karşıya kalındığında finansal okuryazarlık bireylere büyük düzeyde yardımcı olmaktadır.

Murphy (2013) çalışmasında umutsuzluk kavramını finansal okuryazarlık konusunda ilk kez bir araştırmaya konu yapmış ve bu araştırmasında finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin finansal konularda ilerlemelerinin daha kolay olduğunu ancak tam tersine finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin ise finansal konularda ilerlemelerinin daha zor olduğuna değinmiştir.

Baysa (2015), Tokat ilindeki banka müşterilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Tokat merkez ilçede ticari, bireysel ve tarımsal olarak sınıflandırılan banka müşterilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ve hangi sınıfta daha fazla finansal okuryazar olduğunu ortaya çıkarmaya yönelik bir çalışmadır. Bu çalışma sonucunda bankaların ilgili sınıflardaki müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. En düşük olanının tarımsal sınıftakiler olduğu ve en yüksek grubun ise ticari sınıf olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaya (2015) ele aldığı çalışmada İzmir’de faaliyet gösteren KOBİ yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek istemiştir. Çalışma sonucunda KOBİ yöneticilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Gutnu ve Cihangir (2015) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi akademik ve idari personelinin finansal okuryazarlık düzeyi, finansal okuryazarlık konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip olup olmadıkları, bazı finansal kavramları bilme seviyeleri ve güncel finansal gelişmelere ilgi duyma durumları incelenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde bu kişilerin finansal kavramları çoğunlukla bildiği tespit edilmiştir.

Karaağaç (2015) İstanbul Üniversitesi araştırma görevlilerinde finansal bilginin hangi alanlarda eksik olduğunu, finansal davranış ve tutumlarının neler olduğunu ve ne yönde olduğunu belirlemek, finansal okuryazar vasfına sahip olanların bu konuda ne

gibi gelişmeler kaydedebileceği belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler, toplumun genelinde olduğu gibi araştırma görevlilerinde de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Baysa ve Karaca (2016), finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerinde Tokat ilinde bir araştırmayı ele almışlardır. Çalışmada banka segment müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, banka segment müşterilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin geliştirilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Çömlekçi (2017), katılım bankalarının müşterilerinin İslami finansal okuryazarlık düzeylerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma ele almışlardır. Ayrıca demografik faktörlere göre İslami finansal okuryazarlık seviyesinin farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi çalışmanın alt amaçları arasında yer almıştır. Çalışmanın sonucunda katılım bankaları müşterilerinin İslami finansal bilgi düzeylerinin ve İslami finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca İslami finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim, meslek grubu ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Parmaksız ve Oymak (2017) meslek yüksekokullarında çalışmakta olan öğretim görevlilerinin, finansal okuryazarlık düzeyleri ve kendilerini finansal okuryazarlık alanında yeterli görüp görmedikleri, bazı finansal tanımları bilme seviyeleri ve güncel finansal gelişmeleri takip etme durumlarını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğretim görevlilerinin göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir bölümünün finansal olaylara karşı ilgi düzeylerinin düşük olduğu fakat bunun yanı sıra önemli finansal kararlar almadan önce yeterli düzeyde araştırma yaparak ve bir finans danışmanından yardım alma yolunu tercih ederek karar aldıklarını belirtmişlerdir.

Dağdelen (2017), Aydın ili ve ilçelerinde serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçülmeyi amaçlamıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinin, serbest muhasebeci mali müşavirlerin yaş, cinsiyet ve eğitim durumuna göre tespit edilmesi hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda, serbest muhasebeci mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre serbest muhasebeci mali müşavirlerin arasında eğitim ve yaş durumu finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkilidir Ancak cinsiyet durumunun finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.8.1.Türkiye’de Kurumlar Düzeyinde Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

1.8.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından çıkartılan “Finansal Okuryazarlık” kitabı, ailelere ve kişilere yönelik olarak son derece pratik bilgiler sunmaktadır. Söz konusu kitap, “Eğitim Ailede Başlar” ilkesinden hareket ederek hazırlanan Aile Eğitim programı çerçevesinde bilgi asrının ihtiyaçlarına uygun olarak ailelerin yaşam kalitesini arttırmayı yönelik hazırlanmıştır (Şarlak, 2011).

Bu çerçevede kitapta “Finansa Giriş”, “Tasarruf”, “Kredi Kartı”, Bütçeleme”, “Kredi” ve “Finansal Müzakere” gibi genel başlıklar sıralanmaktadır. Temel finans kavramları, finansal sistemdeki önemli kurumlar, bunların çeşitleri ve fonksiyonları ile piyasaya arz etmek üzere başlıca hizmet ve ürün çeşitleri hazırlanırken dikkate alınması gereken unsurlar, tasarrufların ve bu tasarrufların tüketicilere ve yatırımcılara sağladıkları krediler ve bunlar ile ilgili finansal kurumlar ile yapılacak müzakerelerde dikkat edilmesi gereken hususlardır.

1.8.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türk halkının yatırım alışkanlıklarına bakıldığında, geleneksel yatırım araçlarına yönelme konusunda geçen yıllar içerisinde çok büyük değişiklik görülmektedir. Türk halkının büyük bir kısmı döviz, vadeli mevduat, altın ve konut araçları gibi yatırım araçlarına yöneldiği ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden yatırım enstrümanlarına yönelmenin altında gizlenen temel neden ise, bu yatırımların uzun vadede değerini korumasından kaynaklanmaktadır (Bahçuvan, 2011: 33-34). Bununla birlikte alternatif finansal yatırım araçlarının tanınması da bir faktör olarak rol oynamaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, finansal okuryazarlığın yükseltilmesi, yatırım ve tasarruf bilincinin oluşturulması ve finansal farkındalığın yaratılması amacı ile çok sayıda finansal eğitim ve tanıtım projesi yürütülmektedir. Finansal okuryazarlık faaliyetleri ile ilgili olarak Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Başkanı Vahdettin Ertaş, sektörün sadece bir yönünün değil tüm taraflarının eğitiminin düşünüldüğünü yaşanacak olan şeyin ulusal çapta bir seferberlik anlamına geleceğini ve bu noktada

yatırımcıların bilinçlendirilmesini sağlamak amacıyla sermaye piyasası kurum ve araçlarının tanınırlığının artırılmasına yönelik olarak çalışmalara yapılmasını hedeflediklerini belirtmektedir.

Başka bir ifadeyle finansal bilincin, farkındalığın ve finansal eğitimin daha çok yaygınlaştırılması ve yükseltilmesi konusunda projeler çerçevesinde SPK ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında 2014 yılında şubat ayında bir iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında temel zorunlu eğitimlerini almakta olan ilköğretim ve liseli gençler ve çocuklar ile birlikte öğretmenlerin de finansal konulardaki temel bilgilerinin geliştirilmesi ve uygulanması sağlanmaktadır. Eğitim enstrümanları ile gerek öğrenciler gerekse de öğretmenlerin ilgilerini çekmeye yönelik olarak oyun, yarışma ve benzeri uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bireysel yatırımcılara, tüketicilere, ailelere, gençlere ve çocuklara finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi daha çok fayda sağlamaktadır (spk.gov.tr, 26.02.2016).

1.8.1.2.1. Yatırım Yapıyorum

“Yatırım Yapıyorum” isimli yatırımcı web sitesi Yatırımcıların Yeni Buluşma Noktası” sloganıyla yola çıkarak 19 Ocak 2011 yılından itibaren işleyiş hâlinde ve bütün potansiyel yatırımcıların kullanımıyla beraber faaliyete başlamış durumdadır. Burada amaç, hedef insanları bilgilendirmek ve soru sorma imkânı oluşturmaktır. 17 Şubat 2011 tarihinde “Yatırım Yapıyorum” isimli Facebook sayfası da faaliyete geçmiştir. Bu sayfanın amaçları mevcut ve potansiyel yatırımcılara ulaşılması, sermaye piyasaları hakkında bilgilendirmeler yaparak bilgi düzeylerinin artmasının sağlanması ve bu sayede finansal farkındalık oluşturmak yer almaktadır (yatirimyapiyorum.gov.tr/, 25.10.2013)

Ayrıca yatırım yapıyorum projesi ve finansal okuryazarlık ile ilgili sermaye piyasalarını tanıtmak ve eğitim dönemine gençlerden başlamak üzere, yatırım ve tasarruf farkındalığı oluşturmak amacıyla 2011 yılının nisan ayından itibaren yurdun genelinde MEB’e bağlı okullarda hem ilköğretim hem de ortaöğretim öğrencilerine ve üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde (İİBF)’de okumakta olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik olarak farklı etkinliklere de başlanmıştır. Bu çerçevede, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) ve Borsa İstanbul (BİST) ile beraber Sermaye Piyasası

Kurulu (SPK) tarafından Türkiye genelinde farklı üniversitelerde ve okullarda finansal okuryazarlık ve yatırım bilinci oluşturmak amacıyla eğitimler ve seminerler verilmektedir.

1.8.1.2.2. Yatırımcı Seferberliği

5 Mart 2012 tarihinde, bütün yapılan çalışmaların tek bir yerden yürütülmesi amacıyla “Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği Platformu Protokolü” oluşturulmuş ve imzalanmıştır. Bu protokolde Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası, İstanbul Altın Borsası, Türkiye Sermaye Piyasası Birliği, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği, Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu, Takas bank ve Merkez Kayıt Kuruluşu yer almaktadır (Altaş, 2012: 7-14).

Bu platform Türkiye’deki finansal okuryazarlık seviyesinin yanı sıra, sermaye piyasası farkındalığını artırmaya yönelik olarak eğitim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak maksadıyla sermaye piyasasının yurt dışında ve yurt içinde reklamlarını yapmaktadır. Bu doğrultuda İstanbul’un uluslararası finans merkezi ve finans cazibe merkezi olması hedefine katkı sağlayacak bir yaklaşım hedeflenmektedir (Turan, 2012: 26).

10 Mart 2012’de gerçekleştirilen Arama Konferansı ise, strateji ve yöntemlerin belirlenmesi için önemli bir adım olmuştur. Konferansta finansal okuryazarlığın yükseltilmesi için faaliyetlerin hemen başlatılması tüm katılımcıların hemfikir olduğu konulardan biri olmuştur. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Birliği (TSPAKB) tarafından organize edilen yatırımcı seferberliği arama konferansı, en geniş kapsamlı sermaye piyasası hareketidir (Mavituna, 2012: 162).

Yatırımcı seferberliği ile Türkiye’de tasarruf açığının kapatılması, kurumsal sermaye tabanı ile kurumsal sermaye bilgi birikimi oluşturulması ve böylece yatırımcı seferberlik çerçevesinde yapılan eğitim ve bilgilendirme çalışmalarıyla, yatırım araçlarını tanıyan ve risklerini analiz edebilecek nitelikte bir yatırımcı kitlesi de oluşturabilmektedir. Yatırımcı seferberliği, yatırımcı sayısını hem nitelik ve nicelik açısından daha da artırabilmektedir. Yatırımcı seferberliğinin en önemli ve üzerinde durduğu hedef kitlelerden birisi de üniversitelerde okuyan öğrencilerdir. 21 Aralık 2011 tarihinde Borsa İstanbul (BİST) ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Türkiye’de

yatırım kültürünü geliştirmek amacıyla işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ile borsa, yatırım kültürünün geliştirilmesi ve finans haricindeki yatırımcı okuryazarlığının yükseltilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Yatırımcı seferberliği için üniversitelerin etkinliklerinden biri de TSPAKB, BİST, SPK gibi sermaye piyasası kuruluşların katılımlarıyla, sermaye piyasalarıyla ilgili detayı gösteren ve uygulama odaklı bilgilerin aktarıldığı “7 Bölge 7 Üniversitede Sertifikalı Eğitim Dersleri ve Seminerleri” düzenlenmiştir. Yatırımcı Seferberliği ile bilinçli yatırımcı sayısının daha da artırılması öngörülmektedir.

1.8.1.2.3. Bilinçli Yatırımcı

Yatırımcı seferberliği çerçevesinde var olan “Bilinçli Yatırımcı” portalı Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından oluşturulan önemli bir portaldır. bilincliyatirimci.org adresinde hizmete açılmıştır. Bu portal öncelikle borsa ve sermaye piyasaları hakkında merak edilen konuları ve kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak, öğrenmek ve yatırım yapmak amacıyla bireylere danışmanlık yapma kapsamındadır (bilincliyatirimci.org/, 23.09.2013).

1.8.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği Tarafından Yapılan Çalışma (FODER)

Riskleri doğru bir şekilde okuyabilmek, kendi risk yol haritasını belirlenmek ve yatırım kararları almak için memurların, işçilerin, meslek sahiplerinin, tüketicilerin, iş adamlarının, akademisyenlerin, kadınların, gençlerin ve çocukların finansal okuryazarlığı öğrenebilmesi ve doğru bir biçimde kullanabilmelerinin bir ihtiyaç olduğu düşüncesinden hareketle 2012 yılının kasım ayından bu yana Türkiye’de faaliyet gösteren iki sivil toplum kuruluşu olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur.

FODER’in hedefi finansal okuryazar hâline gelmiş bir Türkiye için ekosistem oluşturmak olarak belirlenmiştir. Bununla beraber özel sektör, devlet ve diğer sivil toplum örgütleri ile birlikte iş birliği içerisinde olan ülke çapındaki kişilerin, yatırımcıların, tüketicilerin finansal erişim ve finansal okuryazarlık farkındalıklarını oluşturabilmek, aynı zamanda araştırma, eğitim, bilinçlendirme uygulamalara destek

biçiminde politikalar üretilmesini sağlayacak hususları da göz önünde bulundurmak, derneğin amaçları ve hedefleri arasında yer almaktadır.

Finansal okuryazarlık ve erişim derneğinin amacı ise %50 olan bankacılık sistemine dâhil olmamış nüfusun diğer ülke standartlarına çekilmesi, araştırma, koordinasyon, uygulama ve denetleme çalışmaları yapmak amacıyla ulusal konseyin kurulması ve Türkiye’de finansal okuryazarlığın eğitim müfredatı içerisinde başlayarak kişilere ulaşması olarak belirlenmiştir. FODER’in kuruluş gayesi bireylerin, tüketicilerin, yatırımcıların, hane halkının tasarruf ile ilgili finansal okuryazarlığını ve bu büyük kitlenin farkındalığını ve bilincini artırma konusunda büyük bir önem ve görev arz etmektedir (<http://www.fo-der.org>, 05.06.2013).

1.8.1.4. Türk Ekonomi Bankası Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türk Ekonomi Bankası (TBK) tarafından yürütülmekte olan “Ekonomi Ailede Başlar” mantığıyla bütün Türkiye genelinde finansal okuryazarlık alanında farkındalık oluşturmak, bireyleri eğitebilmek ve bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini ölçülebilir düzeyde bir iyileşmeye gelebilmesini sağlamak amacıyla TBK Aile Akademisi kurulmuştur (teb.com.tr, 21.02.2014).

Türk Ekonomi Bankası (TBK) Aile Akademisi’nde bütçenin oluşturulması ve yönetilmesi konusunda, aile harcamalarını kontrol altına almak ve borçların iyi bir şekilde yönetilmesi gibi, yatırım yaparken bireyler tarafından dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında (emeklilik, kredi kartlarının doğru bir biçimde kullanılması vb.) katılımcıların bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Finansal becerisi yüksek ve ekonomisi son derece sağlam ailelerden oluşan bir Türkiye amacına ulaşmak için finansal okuryazarlığın yanı sıra finansal erişimin de iyileştirilmesi için büyük önem taşıyan kurumdur. Her iki alanda da ülkemizin ne durumda olduğunun ve gelişim alanlarının tespit edilmesi amacıyla Boğaziçi Üniversitesi ile birlikte TEB Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi’ni oluşturmuştur (<http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (21.02.2014)).

1.8.1.5. Diğer Çalışmalar

Gençlerin daha sağlıklı bir finansal yatırım için tasarruf oluşturabilmeleri konusunda bilinçlendirilmesini ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamayı amaçlayan “Paramı Yönetebiliyorum” projesi, Türkiye’de ilk defa finansal okuryazarlık konusunda özel sektör, kamu ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirmiştir. Proje; Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa EUROPE, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Türkiye ve üye banklarının katılımıyla hayata geçirilmiştir (<http://www.paramıyönetebiliyorum.net>(21.02.2014)).

Paramı Yönetebiliyorum projesinin amacı hedef gençlerin, tüketicilerin, yatırımcıların finansal okuryazarlık bilincini geliştirmektir. 2012 yılında başlatılan projede özellikle 18-30 yaşlar arasındaki gençlere aşağıdaki konularda eğitim verilmesi amaçlanmaktadır:

- Bireylerin mali kaynaklarını bütçeleme,
- Finans ürün ve hizmetlerinin doğru bir şekilde kullanılması,
- Finansal yönetim ve planlama yapılması,
- Kayıt dışı ekonomi ve yolsuzluk ile mücadele edilmesi,
- Finansal bilincin sürdürülebilir farkındalık oluşturmaya ve kalkınmaya katkısı.

Söz konusu proje ile gençler paralarını yönetebilmeyi öğrenmekte, sağlıklı ve isabetli bir finansal gelecek oluşturmaları hedeflenmekte ve bu şekilde sürdürülebilir kalkınma sürecine katkıda bulunmaları amaçlanmaktadır. Proje çerçevesinde verilen eğitimler sonucunda gençler, tüketiciler, yatırımcılar ve kişilerin bütçe yapabildikleri ve farklı alanlarda değişimler yaptıkları tespit edilmektedir.

İnfakto Research Workshop tarafından yapılan etki analizi projenin başarısını ve aynı zamanda sonuçları ortaya koymaktadır. Etki analizinin ön sonuçları değerlendirildiğinde, geline aşama açısından ve projenin bitmesinden sonra gençlerin finansal tutumları ile davranışlarında büyük önem taşımaktadır. Yapılan ölçümleme sonucu en dikkat çekici nokta, gençlerin bütçe yapma, gündelik hayattaki tasarruf yöntemleri, lüks tüketimle ilgili ve bilinçlilik seviyelerinde artışın olmasıdır. Eğitimden önceki tüketicilerin, kişilerin, yatırımcıların çoğu gündelik hayatta tasarruf yönetme ilgili bilgi sahibi olduklarını ifade etmektedir. Lakin eğitimden sonra

tüketicilerin, yatırımcıların bu bilgi birikim oranlarının daha da artırıldığı görülmektedir. Finansal okuryazarlık eğitimlerinin sonrasında katılımcıların büyük bir kısmı bütçe yapma konusunda farkındalıklarının ve bilgi birikimlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Bu eğitimlerin tüketicilere, yatırımcılara, bireylere tasarruf yapma, bütçe yapma konusundaki bilgilerini ölçmelerine yardımcı olduğu görülmektedir ([http://www.hurriyet.com.tr.advertorial/23308855.asp-\(19.05.2013\)](http://www.hurriyet.com.tr.advertorial/23308855.asp-(19.05.2013))). Başka bir ifadeyle bu projenin kapsamında verilen eğitimlerle tüketicilerin, yatırımcıların, bireylerin, kurumların, hayatlarına yönelik nasıl etkide bulunduğunu sorgulayan ve araştıran kişilerin, eğitimlere katılıp eğitimlerini tamamladıktan sonra finansal tutumlarında ve davranışlarında değişim yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Bütçe ve tüketim alışkanlıklarını sorgulamaya başlayan kişilerde oluşan tutum değişikliği en büyük kazanım olmuştur. Eğitim verilmeden önce eğitime katılan yatırımcılar, bireyler kendi tasarrufları hakkında az çok bilgi sahibi olduğunu söylemişler ve eğitimden sonra bu bilgi birikimlerinin ve finansal okuryazarlık bilincinin daha da arttığını dile getirmişlerdir. Paramı yönetebiliyorum projesi öncesi belirli dönem sonlarında ne kadar para harcadığını her zaman hesapladığını dile getiren tüketicilerin, yatırımcıların oranı düşüktür ancak eğitimden sonra bu oranın artmış olduğu gözlemlenmektedir ([http://www.hurriyet.com.tr/advertorial/23308855.asp\(06.03.2013\)](http://www.hurriyet.com.tr/advertorial/23308855.asp(06.03.2013))).

Diğer bir kavram da Finansal Eğitim Aksiyon Takımı (Param ve Ben) dır. Finansal Eğitim Aksiyon Takımı, 2012 yılında itibaren Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (SPAKB) çatısı altında gönüllü bireylerden oluşan ekiple faaliyetlerine başlamıştır. Aksiyon takımı üyeleri, finansal okuryazarlığı kısa dönemli bir programdan çok yaşam boyu öğrenme projesi olarak gören uzmanlardan oluşmaktadır (<http://paramveben.org/-10.12.2013>).

1.8.1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılan Araştırmalar

1.8.1.6.1 Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması

Türkiye’de finansal okuryazarlıkla ilgili geniş kapsamlı bir araştırma bulunmamakla beraber yatırım konusunda Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB) tarafından “Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması” konusunda bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada bilimsel yöntemler ile algı ve yatırım potansiyeli kavramı ortaya atılmış ve araştırılmıştır (www.tspakb.org.tr

). Başka bir ifadeyle bu çalışmada kayıp yatırımcılar, potansiyel yatırımcılar, mevcut yatırımcılar gibi daha değişik, farklı kitlelerde araştırmalar yapılmıştır. Çalışmada mevcut yatırımcılar, araştırma tarihinden itibaren yatırım yapmak isteyen bireylerdir. Kayıp yatırımcılar, daha önce yatırım yapmış kişilerdir ama şimdi yatırımı düşünmeyen bireylerdir. Potansiyel yatırımcılar ise yeni yatırım yapmayı planlayan kişilerdir. 2011 yılının nisan ayında açıklanan çalışmanın sonuçlarına bakılacak olursa, finansal yatırımcı denildiği zaman katılımcıların aklına ilk gelen kavramın, yatırım, gayrimenkul ve altın olduğu görülmektedir. Daha önceden finansal yatırımda bulunmuş ancak şimdilik yatırımı düşünmeyen kişilere kayıp yatırımcılar denilmektedir. Kayıp yatırımcılar, piyasada en çok hisse senedi yatırımlarından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Piyasada yatırım yapanların repo-ters repodan da memnun olmadıkları görülmüştür. Bir başka ifadeyle yatırımcılar bono, hisse senedi ve fon paylarından da memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu yatırım araçlarının getirileri daha yüksek seviyede olduğundan dolayı böyle alanlarda daha çok yatırım yapılmaktadır.

1.8.1.6.2. Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması

Dünya Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından iş birliği ile yapılan “Finansal Yeterlilik Araştırması” 21 Nisan – 4 Temmuz 2012 tarihlerinde 40 il ve 142 ilçede, rassal örneklem yöntemiyle seçilen 3009 yetişkin üzerinde yüz yüze mülakat tekniğiyle gerçekleştirilmiştir (<http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.pdf>, 23.12.2013).

Çalışma, Dünya Bankası tarafından üzerinde çalışılmakta olan, ülkelerarası karşılaştırma ve ekonometri analiz içeren sonuç raporu ile projelerin yürütülmekte olduğu sürece hedef kitle ve gereksinimlerinin belirlenmesine, diğer ülkelerle karşılaştırmalar yapılmasına katkıda bulunması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Ertaş, 2013). Araştırma;

- Türk halkının finansal yeterliliği,
- Katılımcıların sosyal ekonomik durumu,
- Finansal davranış, tutum ve eğilimler,
- Finansal okuryazarlık,
- Finansal planlama,
- Borçlanma ve bütçe yönetimi,

- Finansal ürün seçimini yapma,
- Finansal bilgi ve beceri edinimi ile gereksinimi gibi konuları kapsamaktadır.

1.8.1.6.3. İNFE Tarafından Düzenlenen Araştırma

OECD nezdinde kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (International Network on Financial Education) INFE, finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili önde gelen kuruluşlardan biridir. INFE farklı ülkelerden çeşitli altyapılara sahip olan bireylerin finansal okuryazarlık ve eğitim düzeylerini anlama odaklı anket çalışmaları yapmaktadır (<http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>, 23.11.2013). Bu anket çalışmaları 4 kıtada bulunmakta olan 14 ülkede uygulanmıştır. Bu ülkeler Norveç, Malezya, Güney Afrika, Estonya, Ermenistan, Macaristan, İrlanda, Almanya, İngiltere, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk, Peru, Britanya Virgin Adaları'dır (Gökmen, 2012: 75).

Türkiye İNFE çalışmalarına giren 14 ülke içerisinde yer almamaktadır. Bu araştırma anketinde:

- Para yönetimi ve bütçeleme,
- Uzun ve kısa vadede finansal planlar,
- Finansal ürün seçimi

şeklinde finansal okuryazarlığın farklı taraflarını içeren sorunlar ile cinsiyet, gelir düzeyi, yaş, eğitim durumu gibi katılımcıların önemli sosyal- demografik bilgilerine ilişkin sorulara da yer verilmiştir.

Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında Macaristan hariç diğer bütün ülkelerin finansal okuryazarlık bilgisinin erkeklere nazaran kadınlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma konusu olan ülkelerin çoğunda orta yaşlı, gelir düzeyi ve eğitim seviyesi olarak yüksek yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Endeksi: OECD araştırmalarına konu olan aynı anket çalışması kapsamında, Türkiye’nin finansal okuryazarlık endeksi ülke genelinde 59,8 olarak hesaplanmıştır. OECD araştırmasına konu olan diğer ülkelerin ortalama puan endeksi ise 62,3’tür. Erkeklerin finansal okuryazarlığının kadınlara göre daha yüksek oranda olduğu OECD araştırmasında ortaya çıkmıştır

[http://www.teb.com.tr/documnet/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi-pdf\(23.11.2013\).](http://www.teb.com.tr/documnet/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi-pdf(23.11.2013).)

Bununla birlikte Türkiye’de finansal okuryazarlık konusundaki araştırmaların bir kısmı ise Türk Ekonomi Bankası Finansal Erişim Endeksi Araştırmalarını kapsamaktadır. Bu alışmalar TEB ve Boğaziçi Üniversitesi iş birliği ile Boğaziçi Üniversitesinde eğitim görmekte olan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Başka bir konu ise finansal erişim göstergelerinin demografik bölgelere göre yapılmasıdır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitimi, mesleği, medeni hali, yaşadığı çevresi, gelir kaynağı ve istihdam durumu göz önüne alınarak genç yatırımcıların bu konuda daha duyarlı oldukları gözlemler sonucu tespit edilmiştir.

1.9 DÜNYADA FİNANSAL OKURYAZARLIK ALIşMALARI

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü sadece ölkemize ait bir problem değildir. Finansal piyasaları gelişmiş ölkelerin dahi bu sorunla karşılaştığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek amacıyla gelişmiş ölkelerin de bu konu ile ilgili araştırmalar ve kampanyalar başlattığı görölmektedir. Burada hedef, bireylerin sadece finansal okuryazarlık konularıyla ilgili bilgi birikimi ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi değil, finansal durumunu gözden geçirmek ve iyileştirebilmek amacıyla önlemler almasıdır. Finansal bilgiye erişip kullanabilmesi, finansal piyasalardaki tehditlerden kendini koruması, hizmetler ve finansal ürün piyasasına daha fazla katılım sağlamak için bireylerin gerekli bilgi birikimini kendisinde bulundurmuş olmaları gerekmektedir. Dünyada ABD, İngiltere, Japonya, AB ölkeleri ve Türkiye gibi ölkelerde, piyasaların sağlıklı büyümesine katkıda bulunmaya yönelik yürütölen stratejiler ve alternatif çalışmalar mevcuttur. Bu ölkelerde genel olarak, finansal konularda eğitim alan bireylerin, finansal okuryazarlık konusunu daha iyi anlayabilmeleri için yazılı dokümanlar, internet siteleri, online oyunlar, okul dışı aktiviteler desteklendikleri görölmektedir (Taşçı, 2011: 95-98).

Finansal okuryazarlık konularına ilişkin dünya genelinde yapılan araştırmalarda, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu görölmektedir. Bu konuya ilişkin çalışmaların büyük bir kısmı ABD’de yapılmakla birlikte, diğer ölkelerde de araştırma konusu olmuştur.

1.9.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Finansal okuryazarlık konusu ile ilgili en fazla çalışma yapan ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmektedir. Çalışmaların sonucuna bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri’nin de finansal okuryazarlık seviyesinin genel itibariyle düşüktür. ABD’de hükûmete bağlı bir kurum olarak faaliyet gösteren “Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu” ile harcama, tasarruf, borçlanma, yatırım ve gelir gibi konulara ilişkin bilgilerle toplumun, bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir. ABD’de faaliyet gösteren ve finansal kuruluş olarak CapitalOne tarafından desteklenen “Junior Achievement Finance Park” (gençlik başarısı parkı) öğrencileri eğlenceli bir biçimde, doğru finans kararları verebilen kişiler olarak hazırlamaktadır. Ülkede, düşünce ve araştırma kuruluşları, okullar, üniversiteler ve bunlarla iş birliğiyle halinde olan çok sayıda finansal okuryazarlık kurumları, finansal eğitim programları, dersleri ve seminerleri de düzenlemektedir (Ercan 2011).

ABD’de Finansal Yeterlilik Araştırma Kurumu’nun (National Financial Capability Survey) yapmış olduğu çalışmaların sonucuna göre, Amerikalıların finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmaya konu olan katılımcıların finansal yeterlilikleri 4 başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar (Fınra, 2009:5-23):

- Geçimini daha iyi bir şekilde sağlamak,
- Gelecekleri ile ilgili planlar yapmak,
- Finansal hizmet ve ürünleri yönetmek,
- Finansal bilgi ve becerileri daha iyi bir şekilde kullanmaktır.

ABD’de yapılan araştırmalarda finansal yeterlilik ile ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

- 1- Katılımcıların çoğunun aylık giderlerini karşılama ve faturalarını ödeme konusunda zorluk çektikleri gözlemlenmektedir.
- 2- Katılımcıların büyük bir kısmının tasarrufta bulunmalarının nedeni, çocuklarının eğitim harcamalarını planlamaları ve kendi emekliliklerini düşünmeleridir.
- 3- Finansal tüketicilerin çok az bir kısmı, finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibidir.

4- Birçok yetişkin, finansal konular ve bu konuların işlevi hakkında kendilerini yetkin zannetmektedir ve bununla birlikte, gereksiz harcamalara yol açan finansal davranışlarda bulunmaktadır (Gökmen,2012,54).

Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal okuryazarlık konusu büyük önem taşınmaktadır. Hatta 2011 yılında ABD'de Nisan ayı finansal okuryazarlık ayı olarak ilan edilmiştir.

ABD'deki bazı finansal okuryazarlık kuruluşları finansal eğitim ve okuryazarlık konuları hakkında çok büyük önem taşımaktadır. ABD'de finansal okuryazarlık programlarının ve araştırmalarının çoğu 1990'ların sonlarına doğru başlamıştır. Burada finansal okuryazarlık konusunda ortaya çıkan en birinci adım 2002 yılında Kongre tarafından Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu'nun kurulması olmuştur. Komisyonun temel amacı; finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, bütün toplumun finansal durumunun artırılması, akademik çalışmalarda bulunması ve bu araştırmaların desteklenmesidir.

Finansal okuryazarlık konusunda ilk resmi adım, 1995 yılında Amerika Tasarruf Eğitim Konseyi ASEC'in kurulması olmuştur. Bu konsey; kişilerin, tüketicilerin, özel ve kamu kurumlarının, yatırımcıların ve emeklilerin tasarruflarını güvenli organize etmek ve planlamak amacıyla kurulmuştur.

Bir başka araştırma merkezi ise Finansal Yeterlilik Danışman Konseyi'dir. ABD'de yaşayan Amerikan halkı finansal konuları daha iyi kavrayabilmek, bilgi sahibi olmak ve bilinçli bir şekilde finansal kararlar alabilmek ve finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmek, ekonomik büyüme, istihdam ve finansal istikrar alanına katkı sağlamak amacıyla konsey başkanına bazı önerilerde bulunmaktadırlar. Araştırmalarda şu üç konunun üzerinde durulmaktadır. Bunlar (PACFL, 2008: 36-37):

- Gençler ve yatırımcılar için finansal eğitim ve yeterlilik programları,
- Daha düşük gelire sahip aileler için finansal yeterlilik ve erişim eğitimleri,
- İş yerinde finansal yeterlilik ve uzmanlaşma programlarıdır.

Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank): FED tarafından yapılan finansal okuryazarlık ve eğitim konusu çok büyük önem taşınmakta ve ülke geneli itibariyle ofisler vasıtasıyla bu konuda son derece kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. FED hem sivil toplum kuruluşları hem de kendi internet sitesinde yer alan bilgi

kaynakları ile bu kuruluşlarla iş birliği halinde olan bireylerin, yatırımcıların finansal konular hakkında ileri düzeyde bilgi sahibi olmalarına olanak sağlamaktadır. Diğer kuruluşlar da sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission -SEC) yatırımcılara daha çok yatırım güvencesi sağlamak amacıyla 1934 yılında kurulmuştur.

Finans Sektörü Düzenleme Kurulu (FINRA), ABD’de faaliyet gösteren şirketlerin sermaye piyasası araştırma sistemini ve yatırımcılara teknoloji odaklı hizmetleriyle kişisel yatırımcıları korunmak amacıyla daha etkin bir finansal piyasa faaliyeti oluşturmaktadır.

Jump Start Koalisyonu: Jump Start Koalisyonu, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olup daha çok lise mezunu bireylere, finansal bilgi sahibi olmaları için yardımcı olmaktadır.

Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (NEFE): Bu kuruluş sadece Amerika’da yaşayan ABD vatandaşlarının finansal okuryazarlık ve refah seviyesini yükseltmek için kurulmuştur.

Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi (NCEF): Bu kuruluş, sınıf ortamında öğrencilere, ekonomik ve finansal okuryazarlık konuları hakkında eğitim vermektedir.

İstihdam Kazanımları Araştırma Enstitüsü (EBRI): 1978 yılında ABD’de kurulan kâr amacı bulunmayan bir kuruluştur. Daha çok çalışanlara yönelik eğitimler aracı kurumlar vasıtasıyla verilmektedir.

1.9.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Son 20 yılda AB ülkelerin de finansal okuryazarlık konusunda ciddi çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar bireylerin finansal anlamda bilgi birikimini yükseltebilmeleri, paralarını yönetebilmeleri ve tasarruf yapabilmeleri için Avrupa Birliği ülkelerinde büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği ülkeleri arasında finansal okuryazarlıkla ilgili bilgi birikimine en çok sahip olan ülke İngiltere’dir. İngiltere’yi bu konuda Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri takip etmektedir.

1.9.3. Diğer Ülkelerde Finansal Okuryazarlık ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Amerika Birleşik Devletleri'nden ve Avrupa Birliği ülkelerinden sonra finansal okuryazarlık konusu diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de araştırma konusu olmuştur. Malezya, Avustralya, Japonya, Brezilya, Kanada, Rusya, Singapur vb. ülkelerde de finansal okuryazarlık ile ilgili çok ciddi çalışmalar ve araştırmalar yapılmıştır.

1.9.4. Diğer Çok Uluslu ve Uluslararası Kuruluşların Çalışmaları

Farklı ülkelerde ve bölgelerde faaliyet gösteren çok sayıda profesyonel eğitim danışmanlığı şirketi, finansal okuryazarlık konusunda çeşitli kurslar, seminerler ve uygulamalı dersler düzenlemektedir. Bu uygulamalı derslerle, temel finans bilgileri, bankacılık, finansal tabloların analizi konusunda önemli faaliyetlerde bulunmaktadır (Altıntaş, 2008: 99-100).

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

1961 yılında kurulan ve kapsamlı, büyük çalışmalara imza atan OECD finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konusunda birçok araştırmalara katkıda bulunmaktadır. Kurumun temel amacı ülkelerin sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirecek politikaların desteklenmesini sağlamak ve uygulamak şeklindedir. 2012: 81).

OECD'nin finansal eğitim ve okuryazarlık konusunda 2003 yılında başlattığı Finansal Eğitim Projesi çerçevesinde bazı ülkelerdeki finansla ilgili okuryazarlık eğitim programları incelemeye alınmıştır. Projede öncelikli olarak, mevcut eğitim programlarının etkinliği değerlendirilmiş ve ikinci aşamada düzenleyicilere ve yatırımcılara, çeşitli ülkelerde finansal okuryazarlık ile ilgili eğitimler verilmesi amaçlanmıştır (Altıntaş,2009).

Ayrıca OECD'nin iki önemli uygulaması uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi çerçevesinde son derece önemli işlevlerde bulunmaktadır. Bunlardan birisi, 2008 yılında kurulan “International Gateway on Financial Education” başlıklı internet sitesidir (www.financial-education.org). Bir diğeri ise finansal okuryazarlık eğitimi konusunda uzman kamu çalışanlarından oluşan INFE (International Network on Financial Education) adlı uluslararası gruptur. 2008 yılında kurulan ve yılda birkaç kez toplanan INFE'nin 68 ülkeden çok sayıda üyesi olduğu bilinmektedir (TCMK, 89).

Finansal okuryazarlık eğitimi konusunda çalışmalar yapan bir diğer önemli kuruluş ise Dünya Bankası'dır. Dünya Bankası 2005 yılından bu yana dünya genelinde bireyleri, yatırımcıları, tüketicileri korumak amacıyla finansal okuryazarlığın yasal altyapılarını hazırlamaktadır. Dünya Bankası dünyanın fakir bölgelerinde finansal erişim konusunda çalışan bir araştırma merkezi olan Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu (ConsultativeGroup to Assist The Poor- CGAP) ile işbirliği içerisinde olup finansal erişime ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Bu çerçevede hazırlanan “Finansal Erişim 2010” (Financial Access 2010) başlıklı rapor, dünyada finansal erişim istatistiklerini sunan önemli bir araştırma olmuştur. Dünya Bankası tarafından ayrıca mikro finans, şubesiz bankacılık ve mobil bankacılık gibi konularda da araştırmalar yapılmıştır (TCMK,90).

İKİNCİ BÖLÜM

TASARRUF KAVRAMI

Bu bölümde çalışmanın esas konusunu teşkil eden bir başka kavram olarak tasarrufun daha iyi bir şekilde anlaşabilmesi için öncelikle tasarruf kavramı ve tasarrufu etkileyen değişkenler, gelir gider büyümesi, emeklilik sistemleri, gelir dağılımı ve fakirlik, cari açık, servet, dış ticaret haddi ve son olarak Türkiye’de özel ve kamu tasarrufunun belirleyicileri yer verilmiştir.

2.1. TASARRUF KAVRAMININ TANIMI

Firmalar, aileler ve bireyler gelirlerinden ne seviyede harcayacakları ve gelirlerinin ne kadar bölümünü ileride kullanmak amacıyla tasarruf edecekleri konusunda çeşitli kararlar verir. Tasarruf ve tüketim kavramları da kişilerin bu kararlarını değişik yönlerden etkilemektedir.

İktisadi dalgalanmalar, işsizlik, emeklilik ödeneği ile sağlık sigortası ve hizmetlerini kapsayan sosyal güvenlik sistemlerindeki yetersizlik, kişileri tasarruf yolu ile gelirlerinden tasarruf ettirmeye, finansal dalgalanmaların yaratmış olduğu gelirde yaşanan dalgalanma ile volatilitenin etkisini azaltmaya ve verilen sosyal güvenlik hizmetlerinin yetersiz kalması durumuna karşı tedbir almaya sevk ettirir. Bunun yanında, ülkemiz gibi gelişme aşamasında olan bir ülkenin karşı karşıya kaldığı kaynakların yetersiz olması ve bundan dolayı oluşan yurtiçindeki yatırım hususundaki yetersizlik, finansman problemleri, işsizlik, dış ödemelerdeki dengesizlik ve bundan dolayı artan dış ve iç borç stokları tasarruf eyleminin uygun görülmesini mecburi kılmıştır (Çolak ve Öztürkler,2012: 2).

Tasarruf teorisindeki gelişimin yapı taşlarından olan, Franco Modigliani ve Modigliani’nin öğrencisi olan Richard Brumberg (1954) hayat süresince gelir kuramını geliştirmişlerdir. Kuram, o zamandaki gelirden serbest, hayat boyu gelirleri kısıtlı kişilerin her yaşta ne seviyede tasarruf ettiklerine ve ne seviyede harcama yaptıkları hususunda bilinçli seçimler yaptıkları öngörüsünü esas alır. Bu kuram, Keynes’in mutlak gelir kuramından bir kopuşu ifade etmektedir. Diğer taraftan, hipotez Fişek’in zamanlar arasındaki optimizasyon prensibinin hayat boyunca

yayılımı biçiminde değerlendirilebilir. Bu en uygun şekle sokma süreci, literatürde tüketim düzleştirilmesi biçiminde isimlendirilmektedir. Kuramın ulusal tasarruf tutumu bakımından üç temel neticesi bulunmaktadır. İlki ulusal tasarrufların ulusal gelirin seviyesinden ziyade, büyüme seviyesine göre olmasıdır. İkincisiyse, ekonomideki varlık seviyesinin emeklilik zamanı plânını ve bundan ötürü ulusal tasarruflarının büyük belirleyicilerinden biri olmasıdır. Hayat boyu gelir kuramının ulusal tasarruflar bakımından üçüncü mühim neticesiyse, nüfustaki demografik formun ulusal tasarruflar konusundaki bir başka mühim etken olmasıdır. Dolayısıyla ulusal tasarruf kararlarının belirlenmesine dair ampirik uygulamalar, öteki değişkenlerle birlikte büyüme seviyelerini, finansal piyasaların sermaye piyasalarına dair büyüklükleri ve nüfustaki demografik yapıya dair nitel ve nicel dinamikleri içermektedir.

Ekonomik gelişme kuramında rakip görüşler söz konusudur. Bu görüşlere göre; tasarruf ve yatırım büyümeyi izler ya da tasarruf ve yatırım büyümenin bir metodu olarak hizmet eder (Hirschman, 1958 ve Lewis, 1954). Ancak, son zamanlarda ekonomik büyüme kavramları Hirschman'ın görüşüne güçlü bir destek vermektedir. Diğer bir deyişle büyümenin tasarruf etmeyi kolaylaştıran bir ortam yarattığına dair güçlü kanıtlar vardır. Yatırıma dair bu kanıt büyümenin fırsatları yarattığını göstererek tasarruf ve yatırıma teşvik eder. Bireyin elindeki şeylerin değerinin bilincinde olması ve onları boşuna harcamadan biriktirmesine tasarruf denilmektedir. İleriye yönelik önlem alınması da tasarrufa dâhildir.

Tasarruflu olmak, elimizdeki bütün varlıkları tüketmeden bazılarını da sonrası için saklamak anlamındadır. Tasarruf sözcüğünün zıddı ise israf sözcüğüdür. Her şeyi fazladan tüketmeye israf denmektedir. Bireyler her daim tasarrufa yönelik çalışmalar yapmalı ve israf etmekten sakınmalıdır.

Sancak ve Demirci (2012) araştırmalarında özellikle ulusal tasarrufların artış ve azalışına etki eden etkenlerin neler olduğuna yönelik olarak bir değerlendirme yapmaya çalışmışlardır. Türkiye'nin ulusal tasarruflarının artışına veya azalışa etki eden faktörlerin neler olduğunu tespit etme ve iktisadi faaliyetlerde bu hususların büyümeye yönelik olarak etkilerinin neler olduğunun ortaya konulmaya çalışıldığı çalışma da uluslararası standartlar açısından bakıldığında Türkiye'nin kendi içindeki yurt içi tasarruf oranlarının düşük olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan yurt içindeki tasarrufların yatırımları tek başına karşılayamamasından ötürü bu durumun

yatırımlarda yabancı sermayeye gereksinim duyulmasına neden olmuş ve yurtdışı tasarruflara yönelik eğilimlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.2. Tasarruf Çeşitleri

Tasarruf, herhangi bir iktisadi birimin elde etmiş olduğu gelirden yapmış olduğu harcamaları çıkarması ile bulunur. Tasarruf oranı ise, bu tasarruf miktarının gelire olan oranı ile elde edilir (Abel, vd. 2008: 37). Tasarruf, bireyler, firmalar ya da kamu kuruluşları tarafından oluşturulabileceği gibi tüm bunların birleşmesiyle ulusal düzeyde de oluşturulabilir. Tasarruf; kamu tasarrufu, özel tasarrufu, dış tasarruf, iç tasarruf, gönüllü tasarruf ve zorunlu tasarruf olarak sınıflandırılabilir (Şengür, 2015: 6).

2.2.1. İç (Yurtiçi) Tasarruflar – Dış (Yurtdışı) Tasarruflar

İç tasarruf, bir ülke sınırlarını içerisinde yer alan iktisadi teşebbüslerin yapmış olduğu tasarruftur. İktisadi teşebbüslerce (firmalar, hanehalkı ve devlet) yurtiçinde yapılan bu tasarruflar aynı zamanda ekonomik kalkınmanın iç finans kaynaklarını oluşturma niteliğine sahiptir (Taban ve Kar, 2015: 175). Yerel ekonomide mevcut olan kişisel tasarruflar, kurum tasarrufları ve kamu tasarruflarının toplamı iç (yurtiçi) tasarrufları verecektir (www.dpt.gov.tr, 2013). Kurum tasarrufları elde edilen kazançların şirket ortaklarına dağıtılmayarak, yatırımlara yönlendirilmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Kamu tasarrufları ise kamu bütçesinin daha fazla açık vermesi sonucu oluşmaktadır. Lokal tasarruf olarak da nitelendirilen iç tasarruflar, kamu bütçesinde meydana gelen bütçe fazlalıklarından olumlu olarak etkilenmektedir. Buna karşın kamu bütçe açıkları da iç tasarruflarında azalmaya yol açacaktır (Yıldırım, vd., 2010: 572). Bu nedenle ülke ekonomilerinin performansı ile yakın bir ilişki içerisinde (Şengür, 2015: 7).

Dış tasarruflar ise, ülke ekonomisine birçok açıdan katkı sağlamaktadır. Bunlardan ilki sermaye birikimini artırmak gibi doğrudan bir katkıdır. Bunun dışında kalkınma politikalarının uygulanmasında, iç tasarrufların yatırımlara dönüşmesinde ve teknolojik ilerlemenin desteklenmesinde dış tasarrufların katkısı büyüktür (Han ve Kaya, 2006: 80-83). Özellikle gelişmekte olan ülkeler kalkınma için gerekli sermayeyi kendi iç dinamikleri ile sağlayamadığından dış tasarruflara daha çok ihtiyaç duyarlar.

Sermaye birikimi için yeterli kaynağa sahip olsalar dahi bu birikimin yatırımlara etkin bir şekilde aktarılmasında ve üretim teknolojisinin uygulanmasında dış finansman ile desteklenmeleri gerekmektedir.

2.2.2. Kamu Kesimi Tasarrufları- Özel Kesim Tasarrufları

Hükümetlerin, gerekli harcamaları yaptıktan sonra ellerinde kalan vergi gelirleri kamu tasarrufu olarak adlandırılmaktadır (Mankiw, 2008: 563-564). Kamu tasarrufu, 1996 yılında yapılan milli gelir hesaplama revizyonu öncesinde, net kamu gelirinden kamu satın alımlarının çıkarılması olarak tanımlanmıştır. Ancak bu tanım yalnızca cari kamu satın alımları ve harcamaları ile ilişkilendirilmiştir. Hükümetlerin sadece cari dönemde harcama yapmamaları, baraj, köprü, okul ve alt yapı gibi kısa ve uzun vadeli yatırımlar da yapmalarından dolayı bu tanım eksik kabul edilmiştir. Bu nedenle milli gelir hesaplamasında bir değişikliğe gidilerek harcama kalemleri, tüketim ve yatırım harcamaları olarak iki grup olarak ele alınmıştır (Abel, vd., 2008: 38-39).

Özel kesim tasarrufu ise, “hane halkının tüketim ve vergi ödemeleri sonrası elinde kalan ve harcanmayacak fazlalık olarak” tanımlanabilir (Mankiw, 2008: 563-564). Özel tasarruflar, özel sektörün harcanabilir gelirinden tüketim harcamalarının çıkarılması ile hesaplanır. Burada kullanılan tüketim harcamaları ibaresi, özel sektörün ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı tüm harcamaları ifade etmektedir (Abel, vd., 2008: 38). Özel sektör tasarruflarını sadece hane halkı tasarrufu olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Çünkü kamu otoritesi dışındaki firma veya kurumların tasarrufları da bu kapsama girmektedir. Dolayısıyla ekonomideki devlet dışındaki diğer birimlerin de yasa gereği veya isteyerek yapmış olduğu tasarrufların toplamı özel kesim tasarrufları olarak ifade edilebilir.

2.2.3. Gönüllü Tasarruf- Gönülsüz Tasarruf- Zorunlu Tasarruf

Gönüllü tasarruf, harcanabilir gelir ile ilişkili olarak tüketim harcamalarında yapılan gönüllü indirimlerdir. Gönüllü tasarrufun kaynağını; firmalar ve hane halkı oluşturur (Parasız, 2005: 219). Gelişmekte olan ülkelerde fakir halkın yapmış olduğu gönüllü tasarruflar, gelişmiş ülkelere oranla oldukça düşüktür (Han ve Kaya, 2006: 72-73).

Gönülsüz tasarruflar ise, tüketimden istenmeden yapılan kısıtlamalar sonucunda ortaya çıkar. Vergi çeşitlerinin tümü ve tahakkümle ödünç almalar gönülsüz tasarruflara örnek olarak gösterilebilir (Parasız, 2005: 219).

Gelişmiş ülkelerde gönülsüz tasarrufların payı oldukça düşüktür. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bunun tam aksine bir durum söz konusudur. Bu ülkelerde kamu gelirlerinin büyük bir kısmı gönülsüz tasarruflardan oluşmaktadır (Şengür, 2015: 9).

2.3. Tasarruf ile İlgili Ortaya Atılan Teoriler

Tasarruf teorisi, iktisadi teşebbüsler için, mevcut gelirden harcamalar veya tüketim sonrası ortaya çıkan bir fazlalığı ifade etmektedir. Bu teori, ekonominin bir bilim dalı olarak ortaya çıkması sonucu farklı biçimlerde ele alınmıştır.

1776 yılında “Ulusların Zenginliği” isimli eseriyle iktisat biliminde önemli bir gelişmeye imza atan Adam Smith, sermayenin tutumluluk ile artacağını söyleyerek tasarruf kuramı ile ilgili ilk kavramsal tanımlamaları yapmıştır. Smith’den sonra zaman içerisinde diğer öncü iktisatçıları tasarruf kuramı tanımına katkıları olmuştur.

1928 yılında Frank P. Ramsey tasarruf davranışını matematiksel olarak ele alarak “bir ülkenin gelirinin ne kadarını tasarruf etmesi gerektiğini” formül olarak ifade etmiş ve sermayenin marjinal verimliliğinin büyüme oranına eşit olmasını tasarruf için en uygun formül olarak değerlendirmiştir. Buna göre sermayenin marjinal verimliliği kişinin zaman tercihinden daha büyük ise bugünkü tüketim geleceğe ertelenerek tasarruf edilmelidir.

1997 yılında David Laibson “hiberbolik indirgeme” hipotezini ortaya atmıştır. Laibson’a göre tüketiciler dönem başında verdikleri tasarruf kararından pişman olmamak için kendilerine konut kredisi veya benzeri bir taahhüt aracı seçeceklerdir. Böylelikle dönem başındaki optimal tasarruf düzeyini korumuş olacaklardır.

Jummin Wan ise köprülü tasarruf olarak adlandırılan bir terimi ortaya çıkarmıştır. Wan, hane halkının tasarruf davranışının, konut politikalarındaki ve finansal piyasalardaki simetrik olmayan (eksik bilgi, tam rekabet koşullarının ihlal edildiği) durumlara bağlı olarak değişebileceğini izah etmektedir. Wan’ın ortaya çıkardığı bu

terim 2008 yılında dünyada yaşanan küresel finansal krizin çıkış noktası olan ABD'deki ipotekli konut piyasasındaki durumu açıklamaya yöneliktir. Bu kriz, konut piyasasında başlamış ve türev ürünler vasıtası ile tüm finansal sektörü etkisi altına almıştır.

2.4. Klasik İktisat ve Tasarruf

Klasik iktisat terimi, 1750 yılından ve 1900'lü yılların ilk dönemlerini kapsayan bir periyod için kullanılmaktadır. Klasik iktisatçıların düşünceleri, yıllar öncesine dayanmasına rağmen modern iktisat anlayışı içinde hâlâ yerini korumaktadır. (Arnold, 2011: 184). Klasik iktisadi görüş, zaman zaman geçici sapmalar olsa da temelde ekonomide tam istihdamın ve tam kapasite kullanımının geçerli olduğunu kabul eder (Samuelson ve Nordhaus, 1998: 622-623).

Klasik ekonominin temel varsayımları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Yıldırım, vd., 2010: 119):

- Ekonomik birimler tamamen rasyonel davranır.
- Ekonomi tam istihdamı kendiliğinden sağlar.
- Para nötr olarak kabul edilir.

Klasik makro iktisat teorisi, reel ve parasal kesimlerin davranışlarını açıklamak için üç temel teori ve yasaya dayanmaktadır. Bunlar (Bocutoğlu, 2012: 7):

- Klasik İstihdam ve Üretim Teorisi
- Say Yasası
- Paranın Miktar Teorisidir.

Her arzın kendi talebini yaratacağını ileri süren “Say Yasası” aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır (Eren, 1993: 24).

- Mal ve faktör piyasalarında tam rekabet olması,

- Ekonomik birimlerin fayda maksimizasyonu gözeterek davranmaları,
- Parasal aldanmanın olmaması,
- Ekonomik birimlerin yeterli bilgiye sahip olmaları.

Klasik iktisat; mal piyasasında dengeyi, yatırım ve tasarruf eşitliği ile açıklamaktadır. Ekonomide daimi tasarruflar kadar yatırımda yapılacaktır. Çünkü tasarruf yapanlar ile yatırım yapanlar aynı kimselerdir. Tasarruf, faiz oranının pozitif fonksiyonu iken; yatırım, faiz oranının negatif fonksiyonudur. Bu nedenle denge yatırım tasarruf eşitliği esnek faiz oranları ile sağlanmaktadır (Şahin, 2006: 72).

2.5. Keynesyen İktisat ve Tasarruf

Klasik iktisat teorisinde yatırım ve tasarruflar; faiz oranları ve ödünç fonlar aracılığıyla belirlenirken, Keynesyen iktisat teorisinde tasarruflar; gelir ve yatırımlar ile belirlenmektedir.

Klasik iktisatçılar; faizi, bugünkü tüketimden vazgeçmenin (tasarrufun) karşılığı olarak görürken, Keynesyen iktisat ise faiz oranının, tasarrufun veya beklemin neticesi olmadığını savunmaktadır. Keynes'e göre faiz, kabul edilen klasik kanunun aksine belirli bir zaman dilimi (periyod) için likit bulundurmada ayrı kalmanın bir ödülüdür. Yani faiz, para sahiplerinin mevcut nakitlerinin kontrolünden vazgeçmelerinden dolayı gönülsüz olmalarının bir göstergesidir (Keynes, 1991: 166-167).

Keynesyen yaklaşıma göre tasarruf, parasal gelirin tüketilmeyen kısmıdır ve efektif talebin azalmasına neden olmaktadır. Talepte meydana gelen bu daralmadan çıkış yolu ise gelir düzeyinden bağımsız olarak yapılacak harcamalardır (Akyüz, 2009: 181). Keynes'in en önemli ve ilk varsayımı tüketimin, ek bir birimlik gelirden meydana gelen değişime bağlı olarak değişeceği ve bunun sıfır ile bir arasında bir değer alacağıdır (marjinal tüketim eğilimi). Bu varsayım ve tespitten sonra Keynes, tüketicinin psikolojisi kanununu ortaya koymuştur (Mankiw, 2010: 496).

Keynes, bireyin psikolojik zaman tercihini tam anlamı ile gerçekleştirebilmesi için farklı iki karar vermesi gerektiğini vurgular. Bu durumda birey tüketim kararlarını etkileyen nesnel ve öznel faktörlerin etkisi altında olacaktır. Birey elde ettiği gelirin ne kadarını hemen tüketeceğine ve ne kadarını da gelecekteki tüketim için rezerv olarak tutacağına karar verecektir. Bu durum tüketicinin, tüketim bakımından zaman tercihini veya tüketim eğilimini yansıtacaktır. Keynes'in psikolojik kuramına göre, eğer toplumun gelirinde bir artış veya azalış gerçekleşirse tüketim harcamalarındaki değişim, gelir'e göre daha az olacaktır (Keynes, 1991: 89-112-167).

Keynes, faiz oranındaki değişmelerin tasarruflar üzerinde etki yapabileceğini fakat bu etkinin klasik teorinin söylediği gibi pozitif olmayacağını ileri sürmektedir. Keynes için klasik teorinin aksine faiz oranı, cari tüketimden vazgeçme (tasarruf) ile yatırımlar için gerekli kaynak talebini eşitleyen bir fiyat değildir. Buna karşın faiz, serveti nakit olarak tutma isteği ile cari likiditeyi eşitleyen bir fiyattır. Faiz oranı, tasarruf ve yatırım harcamalarından bağımsız olarak para arzı ve para talebinin fonksiyonudur. Sermayenin marjinal etkinliği sabit iken faiz oranındaki yükseliş yatırımlarda azalmaya yol açacaktır. Azalan yatırımlar neticesinde gelirde de azalma olacağı için tasarruflarda da azalma görülecektir (Keynes, 1991: 113-131,166-168).

2.6. Geleneksel Yaklaşım

Geleneksel finans yaklaşımına göre yatırımcılar, rasyonel davranan ve beklenen faydayı maksimize etmeye çalışan bireylerdir. Bu yaklaşımın temellerini oluşturan teori, beklenen fayda teorisidir. Beklenen fayda, belirsizlik altında verilen bir kararın olası sonucunun sağlayacağı fayda ile olayın gerçekleşme olasılığının çarpılması sonucu elde edilmektedir (Şengür, 2015: 11).

Geleneksel yaklaşım literatüründe öne çıkan tasarruf konulu hipotezler; sürekli gelir hipotezi (Friedman, 1957) ve yaşam döngüsü hipotezidir (Modigliani, Brumberg,1950).

2.7. Sürekli Gelir Hipotezi

Sürekli gelir, bireylerin her yıl düzenli olarak elde etmiş olduğu gelirdir. Sürekli gelir hipotezine göre, bireyler gelecekte gelir azalışı yaşama endişesi ile bugünkü tasarruflarını artıracaklar veya gelir artışı sağlayabilecekleri düşüncesi ile de tasarruflarını azaltacaklardır (Yaraşır, Elif Yılmaz, 2014: 140).

Sadece sürekli gelirden meydana gelecek bir değişiklik tüketim oranında bir değişime yol açabilmektedir. Geçici gelir, konjonktürel hareketler veya beklenmedik bir anda birisinden kalacak miras gibi şekillerde ortaya çıkan ve önceden öngörülemeyen gelirdir. Bu nedenle geçici gelirden meydana gelen değişiklikler harcama davranışını etkilememektedir. Başka bir ifade ile bireylerin tasarruf oranlarını ancak uzun vadeli gelir beklentileri değiştirebilmektedir (Erkiletlioğlu, t.y: 4).

2.8. Yaşam Döngüsü Hipotezi

Temelinde fayda maksimizasyonu yer alan bu hipotezde, bireylerin gelirlerinin yaşam sürelerince önce arttığı, daha sonra ise azaldığı yaklaşımı esas alınmaktadır. Hipoteze göre; çalışma hayatının ilk yıllarında düşük olan gelir, ilerleyen zamanlarda artarak doruk noktasına ulaşır ve emeklilik dönemlerinde azalır.

Bireylerin gençlik döneminde harcama eğilimi daha yüksek olduğunda tasarrufları düşüktür. Buna karşılık, orta yaş dönemlerinde emeklilik dönemlerine yönelik bir yatırım yapma planı hakim olduğundan bu dönemde tasarruflar artmaktadır. Emeklilik döneminde ise bireylerin gelirinde bir azalma yaşanacağından dolayı tasarruflar yine düşük düzeyde olmaktadır.

Yaşam döngüsü hipotezi, “Bireylerin çocukluk, iş hayatı ve emeklilik dönemlerindeki tasarruf ve tüketim eğilimlerinde gerçekleşen değişimleri” tanımlamaktadır. Elde edilen gelirin tasarruf olarak ayrılıp ya da ayrılmayacağı anlamına gelen “tasarruf kararı (saving decision)” modelin temelini oluşturmaktadır. Buna göre bireyler, çalışma yıllarının ilk aşamasında, düşük gelir ile işe başlamakta ve sonraki yıllarda tecrübe kazandıkça gelir seviyeleri artmaktadır. Emeklilik döneminde ise gelirden tekrar azalma olmaktadır. Bu nedenle bireyler, ileride gelirlerinin düşeceği endişesi ile

çalıştıkları dönemlerdeki kazançlarının bir bölümünü emeklilik dönemleri için ayırarak tasarruf yapmaktadırlar (Bozkurt ,2016: 10)

2.9. Türkiye ' de Tasarruf Eğilimi

Tasarrufları en çok etkileyen iki unsur: Harcamaların gereklilik derecesinin belirlenmesi ve akli muhasebeleştirilmenin yapılmasıdır. Günümüzde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, sosyal statü edinmek veya eğlenmek gibi amaçlarla yapılan harcamaların giderek arttığı görülmektedir. Bu nedenle hükümetler bu duruma müdahale edebilmek için bir takım düzenleyici ve denetleyici önlemlere başvurmaktadır. Ülkemizde yakın geçmişte BDDK tarafından bankacılık ürünlerine getirilen bir takım kısıtlamalar bunun en güzel örneğidir (Bozkurt, 2016: 3).

2.10. Türkiye’de Tasarrufun Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de özellikle 1980’li yılların sonundan itibaren ithalatın önünün açılması ile tasarruflarda düşüş yaşanmaya başlamıştır. 2015 yılında tasarruf/GSYH oranının %12,8’e kadar gerilediği görülmüştür. Daha sonraki yıllar için ise IMF tahminlerine bakılarak bir düşüş olabileceği beklenmektedir (Eğilmez, 2013; 15).

2.11. Tasarruf ve Kredi Kartı İlişkisi

Bireysel tasarrufların tarihsel gelişiminde harcamaya yönelik bankacılık ürünlerinin büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Özellikle kredi kartları günümüzde her kesim tarafından tercih edilen bir bankacılık ürünüdür.

1980’li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanan kredi kartları; rasyonel harcama tutarı çerçevesinde kullanılması durumunda önemli finansal artılar sağlayan bir bankacılık ürünüdür. Kredi kartlarının öne çıkan en önemli özelliği, harcamayı taksitlendirme imkânı sunması ve puan vermesidir. Tüketicilere uzun vadede ödeme imkanı sunmasından dolayı cazip bir bankacılık ürünü olarak değerlendirilmektedir.

Ancak bu durum, harcamaları konusunda kendine hâkim olamayan bireylerin gelecekteki tasarruflarını bugünden tüketmelerine ve nakit sıkıntısı çekmelerine de neden olabilmektedir (Bozkurt, 2016:5).

2.4. TASARRUFU ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER

2.4.1. Gelir ve Gelir Büyümesi

Önceki çalışmalara bakıldığında gelir ve gelir büyümesi değişkeni tasarruf konusunda olumlu katsayıya sahip en önemli vurgulayıcılar arasında yer almaktadır

Yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların birkaçı hariç çoğunda gelir ve gelir büyümesi ile tasarruflar arasında olumlu ilişki olduğu görülmüştür. Gelir artışının yanı sıra gelir grubunun artırılmasında da aynı etki gözlenmiştir. Gelir ile tasarruf arasında tüm gelir grupları açısından güçlü pozitif bir ilişki gözlenmektedir. Gelir grubu arttıkça marjinal tasarruf oranının da yükseldiği görülmektedir. Gelir gruplarında artma daha fazla tasarrufu ortaya çıkarmaktadır (Dyan ve diğerleri,2000).

SGH (Sürekli Gelir Hipotezi) ve ÖBG (Ömür Boyu Gelir) gelirin büyük bir kısmının tasarruf edildiğini ve gelir artışının tasarrufları artıracığı tahmin edilmektedir. Tüketim alışkanlıklarına yönelik hipotezin ileri sürdüğü gelirlerin artışının tüketime yönelik masrafları değiştirmeyeceği veya bu değişimi gecikmeli olarak sağlayacağı şeklindeki düşüncenin gelir artışını doğrudan tasarrufa aktarmak anlamına geleceği vurgulanmaktadır. Bu durum ise gelir artışı ile tasarruf arasında bulunan ilişkiyi güçlendirmektedir. Ancak tüketim alışkanlıklarının değişmesi neticesinde gelir artışı da tüketimi artırıcı bir faktör olduğu için tasarruflarının azalmasına ve zayıflamasına sebep olabilmektedir (Grigoli ve diğerleri,2014).

ÖBGH'ye (Ömür Boyu Gelir Hipotezi) göre tasarruflar üzerinde gelir artışı pozitif yönde etkide bulunmaktadır. Kişiler açısından bakıldığında miras güdüsünün bulunmaması durumunda tasarrufların sabit kaldığı görülmektedir. Diğer taraftan toplum açısından bakıldığında ise gelirden bir büyümenin olmaması ve nüfus yapısında da önemli bir değişim olmadığı müddetçe yine tasarruflar sabit kalmaktadır. Ancak genç kişilerin gelir büyümesinde meydana gelen bir artış tasarrufların da yükselmesine sebebiyet verecektir. Gençlerin yaptığı tasarrufların yaşlıların yaptığı tasarruflara göre

daha fazla olması toplam oluşan tasarruflarda artış olduğunu göstermektedir (Aksoy, 2016: 13).

2.4.2. Emeklilik Sistemleri

Çalışanların verdiği primlerdeki birikme beklenmeden belli vade içinde toplanmış olan fonlar aynı vade içindeki diğer yardımlara ayrılmaktadır. Dağıtım Emeklilik Sistemi içinde maaşların tamamının veya belirli kısmının emeklilerce tüketilmesidir. Fakat hangi düzeyde tüketildiği bilinmediğinden özel tasarruf üstünde etkisi ölçülememektedir. Diğer yandan gönüllü tasarruf ile zorunlu miktarla tam ikame uygulanan özel tasarruf düzeyini etkilemez. Böylece tamamının finanse edildiği emeklilik sisteminde özel tasarruflar belirli olmaz (Grigoli ve diğerleri, 2014).

2.4.3. Gelir Dağılımı ve Fakirlik

Toplum içerisinde herkes aynı gelir düzeyine sahip değildir. Yüksek gelire sahip bulunanlar olduğu gibi gelir düzeyi son derece düşük kimseler de bulunmaktadır. Halihazırda tüm toplum fertlerinin aynı düzeyde olmalarını beklemek zaten olası bir durum değildir. Tasarruf açısından bakıldığında gelir düzeyi düşük haneler ile gelir düzeyi yüksek haneler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Düşük gelire sahip olan bireyler ile hanelerin tasarruf noktasında hamle yapmaları son derece zor olduğu için yüksek geliri bulunan hane ve bireylerin daha çok tasarruf ettikleri görülmektedir. Bu durum tekil bir duruma işaret etmemektedir. Zira bütün gelir dilimleri ile tasarrufçular için söz konusudur. Bu nedenle zengin hane halkalarının fakir hane halklarından daha fazla tasarruf etmemeleri yadırganmamalıdır. Tasarruf eden grup açısından bakıldığında geliri dağılımı açısından en üst düzeyde yer alan % 20'lik kesimin en fazla tasarruf eden grup olduğu ifade edilmektedir (Dyan,2000). Tasarruf elde etme imkânı bulamayan ve en düşük seviyede yaşam sürdürerek geçimini sağlamaya çalışan kişilerin bir an için nüfus içerisinde paylarının arttığını düşündüğümüzde bu durum da ulusal düzeyde oluşan tasarruf paylarının olumsuz bir şekilde etkilenebileceğini ifade edebiliriz (Grigoli ve diğerleri, 2014).

Yeni ekonomik politika sisteminde, gelir dağılımında mevcut olan dengesizlik iktisadi politikanın istikrarsız kılarak tasarruf ve büyümeyi olumsuz etkiler. Gelirdeki dengesiz

dağılım direk tasarruf durumunu bozar ayrıca dolaylı büyüme olması neticesinde düşüş etkisi ile tasarrufları azaltabilir (Gutierrez, 2007). Önceden yapılmış olan araştırmalarda tasarruf ile gelir dağılımı içinde belli bir korelasyon olduğu bulunamamıştır (Gutierrez, 2007).

2.4.4. Finansal Derinlik

Finansal derinlik tüketiciler için farklı tasarruf olanakları getiren, iyi şekilde organize olan derin finans sisteminde sağlam yapı oluşmasına katkı sunar. Finansal derinlik olan piyasalarda bireylerin kişisel tasarruflarını arttırması beklenir. Finansal derinlikte kriter; banka kredi, stok, finans varlıkları ile GSYİH oranıdır. Yapılmış olan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlara göre finansal derinlik ile tasarruf arasında pozitif anlamda bir ilişkinin bulunduğu belirtilmektedir (Grigoli ve Diğerleri, 2014).

2.4.5. Cari Açık

Finansal derinlik tüketiciler için farklı tasarruf olanakları getiren, iyi şekilde organize olan derin finans sisteminde sağlam yapı oluşmasına katkı sunar. Finansal derinlik olan piyasalarda bireylerin kişisel tasarruflarını arttırması beklenir. Finansal derinlikte kriter banka kredi stok, finans varlıkları ile GSYİH oranıdır. Yapılmış olan araştırmalarda finansal derinlik konusu ile tasarruf konusu arasında pozitif anlamda bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymaktadır (Loayza vd.2000).

Cari açığın yurt içindeki tasarruf düzeyi, büyüme ve yatırımları finans etmemesi halinde yurtdışından finansmana gereksinim olur. Yurtdışındaki finansman da bu haliyle cari açığı etkiler. Bu yüzden düşük tasarruf seviyesiyle cari açık arasında doğru ilişki söz konusudur.

Cari açığın bir tehlikesi borçlanma kısıtlanması ile ilgilidir. Bu kısıtlama cari açığı bulunan ülkelerin yurt dışı yatırım yapmalarını önlemekte ve fonlamaya erişimi de tehlikeye atmaktadır. Bunun üzerine bir de cari açık miktarı seviyesinde borçlanmaya ihtiyaç duyulursa işte bu durumda cari açığa yönelik olarak finansman maliyeti ortaya çıkacaktır. Bu maliyetlerin hepsi tasarruf ve yatırım kararlarında etkili olmaktadır. Maliyetlerin artması durumunda borçlu açısından bakıldığında borç alma faizi

oranının artması gibi etki yapacak ve tasarruflar da olumlu yönde etkilenecektir (Grigoli ve Diğerleri, 2014).

2.4.6. Servet

Bilimsel araştırmalar birçok konunun incelenip ortaya sonuçların konulmasına yardımcı olurken kimi çalışmalarda tüketim ve servet konusu arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve gelişmiş on dört ülkede yapılan çalışmalara konu olmuş bireylerin servetlerindeki artışın, tüketimi etkilediği ifade edilmektedir. Bu etki finansal yükümlülükleri artıştan da daha fazladır (Case ve Diğerleri, 2005). Ancak 16 OECD ülkesine yönelik olarak yapılan başka bir araştırmada tüketimin finansal servet üzerindeki duyarlılığının ne derece olduğunun tespitine yer verilmeye çalışılmaktadır. Bu temayı merkeze alan servet üzerindeki çalışmaların iki kattan daha fazla olduğu gözlenmektedir (Ludwing ve Stok, 2002). Bundan dolayı servetin harcanması olumlu bir şekilde etkilenecektir.

2.4.7. Dış Ticaret Haddi

Gerçekleşen ithalat birimindeki değer ihracattaki birim değer oran dış ticaret sınırındaki tasarruflar üstünde meydana getirdiği etki birçok araştırmacı için pozitif olarak kabul edilmiştir. Dış ticarete meydana gelen iyileşme hali yurt içine giren gelir olduğu için artışa sebebiyet verir. Tüketim teorisi olan SGH (Sürekli Gelir Hipotezi) gelirdeki artışların genelde tasarrufa döndüğünü düşünmektedir. Bu bakımdan dış ticaret haddinde meydana gelen artma tasarruf düzeyini de arttırmaktadır (Masson vd.1998).

2.4.8. Enflasyon

Enflasyondaki artış makro düzeydeki belirsizlik ve istikrarı bozarak ihtiyati tasarruf miktarını yükseltebilir. Fakat yüksek belirsizlik ve kriz dönemleri ortaya çıkınca enflasyon, tasarrufları azaltabilmektedir (Grigoli ve diğerleri,2014).

Enflasyonun farklı sonucu ise reel faizlerden kaynaklanır. Reel faizlerde görülen yüksek enflasyon faizlerin düşmesini beraberinde getirir. Bu yüzden tasarruflar

üstünde ürün fiyatlarında artışa neden olur. Bu bakımdan enflasyon ile tasarruf arasında olumsuz ilişki söz konusudur (Dayal-Chulati ve Thimanın, 1997).

2.4.9. Reel Faiz

Kısa adı SGH olan Sürekli Gelir Hipotezi ile kısaltılmış hali ÖBGH olan Ömür Boyu Gelir Hipotezi bakımından faizlerde görülen artış tüketiciler üstünde ikame, servet ve gelir etkisi yapar. Faizlerde görülen değişim tüketimi erteletir. Faiz artışı borç vereni yatırım ve tasarrufa sevk eder. Faiz artışındaki ikame etkisi borç alan ya da borç veren kişileri aynı yönde tetikler her iki grup da tasarruf yaparak tüketimi azaltacaktır. Borç verenler için faizdeki artma gelirdeki artma anlamına gelir. Bu da tüketimi arttırır. Fakat borç alan tüketicilere göre faizdeki artış maliyet anlamına gelir. Servet etkisi reel artışların gelecek dönemde istihdam ve işgücü üstündeki etkisinin günümüzdeki değerini düşürüp toplam serveti düşürmesi olarak tanımlanabilir (Aksoy, 2016: 15).

2.4.10. Kamu Tasarrufları

Kamu giderlerindeki harcamaya yönelik olarak alt sınıfta yer alan kalemlerinin tasarruflar üzerinde ne gibi bir etki yaptığı incelenecek olursa özel sektörün uygulamaya koyduğu işlem ve eylemlere alternatif durumdaki eğitim, sağlık ve altyapı şeklindeki kamu harcamalarındaki artış özel sektörün hem harcamalarını azaltacak hem de tasarruf elde etmesine imkân sağlayacaktır. Başka bir deyişle kamu odaklı harcamalarını arttırdığını düşündüğümüzde özele yönelik harcamaların da azalacağını ve bu durumun tasarrufları da azaltacağını göz önünde bulundurabiliriz. Ancak eğer kamu odaklı harcamalar tüketiciler için doğrudan nakdi olarak bir teşvik sağlıyorsa bu durum harcama yapılabilir gelir artışına neden olacağından özel tasarrufların bu durumdan etkisiz kalabileceği vurgulanmaktadır (Grigoli ve diğerleri, 2014).

2.4.11. Nüfus

Yaş grupları açısından konuya bakıldığında demografik bölgeler ile yaş grupları arasında çeşitli tasarruf davranışları ile tutumlarının sergilendiğini görmekteyiz. Yaşlı

ve genç nüfustaki bağımlılık oranının tasarruf noktasında etki yapabilecek en önemli fonksiyon olması yaş gruplarının incelenirken karşımıza çıkan en önemli konular arasında yer almaktadır.

Genç bağımlılık oranında bir hesaplama gidilirken yaş itibarıyla 15 yaşın altında yer alan genç nüfusun çalışma çağında bulunan 15-64 yaş arasındaki nüfusa oranı temel alınmaktadır.

Yaşlı bağımlılık oranına bakıldığında ise 64 ve 64 yaşın üstündeki nüfusun 15 ila 64 yaş arasında bulunan ve çalışma çağında bulunan nüfusa oranlamasına bakılmaktadır. Bu durumda gerek genç bağımlılık gerekse de yaşlı bağımlılık oranlarının artması durumunun tasarruflar üzerinde nasıl bir etki yapacağı konusu gündeme gelmektedir. Yapılan araştırmalarda bu konunun tasarruflar üzerinde negatif bir etki yaratmış olduğu ifade edilmektedir. Kimi araştırmalarda bağımlılık oranı ile özel tasarruflar arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiş ve çalışmaların sonucunda olumsuz bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalarda eğer genç ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranlarının artması durumunda bu durumun ister istemez tüketime yönelik harcamaları artıracak ve tasarrufları ise azaltacak öne sürülmektedir (Grigoli ve diğerleri, 2014).

Ülke içerisinde yer alan kentleşme konusu bir değişken olarak nüfus ile yakından ilişkilidir. Birkaç açıdan kentleşme tasarrufları etkileyebilmektedir. Zira kentleşmiş bölgelere bakıldığında kırsal bölgelere kıyasla yapılacak olan harcamaların daha fazla olması gerçeğini karşımıza çıkaracağı için haliyle tasarrufları da derinden etkileyecektir. İşte bu durumda kentleşmenin tasarruflar üzerinde olumsuz bir etki yapacağını ifade edebiliriz (Ceritoğlu ve Eren 2013).

Bundan dolayı kentleşmeden dolayı tasarruf yapamama neticesinde belirsizliği ortadan kaldıracak temkinli bir tasarruf anlayışının kentsel bölgelere oranla kırsal bölgelerde daha fazla olması beklenmektedir. Ancak gelir düzeyi itibarıyla bakıldığında kırsal bölgelerde yaşayan kesim daha az gelire ve dolayısıyla daha az servete sahip bulunduğu için kent hayatında yaşayan bireylerin harcama kalemleri daha fazla olduğu için kırsal nüfusa oranla daha az tasarruf ettikleri görülmektedir (Grigoli vd. 2014).

2.4.12. Borçlanma Kısıtı

Borçlanma oranındaki kısıt uygulamaları tüketiciler üzerinde borçlanma ve kredi erişimlerini zorlaştıran etmenlerden biri olarak kabul edilir. Bu yüzden direk borçlanma ya da kredi ile tüketimi gideremeyen tüketiciler tasarrufu tercih eder. Tüketicilerin bu yaklaşımı tasarrufları olumlu yönde etkiler. Risk almak istemeyen kişilerin gelecekte yüksek borçlanma kısıtı beklentisine girmeleri tasarrufların arttırmasına sebep olur (Grigoli ve diğerleri, 2014).

Kredi düzeyi/GSYİH veya kredi değişimi/GSYİH oranları borçlanma kısıntının tasarruflar üzerinde nasıl bir etki yaptığını gözlemek için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle kredi kısıtların meydana gelecek olan bir azalma söz konusu olduğunda tasarruflarda da bir azalmanın olduğu gözlemlenmektedir. Örnek olarak verilmesi gerekirse; Loayza ve diğerlerinin 2000 yılında yapmış olduğu çalışmada özel sektörün merkeze alındığı kredilerdeki yüzde 1'lik bir artışın, özel tasarruflarda ne gibi bir etki yaptığı araştırılmış ve neticede bu durumun özel tasarruflarda yüzde 0,32 azalmaya yol açabildiğini ortaya çıkarmışlardır. Edwards'ın 1996 yılında yapmış olduğu bir araştırmada özel sektör merkezli krediler ile tasarruflar arasındaki ilişkinin varlığı tespit edilmeye çalışılmış ve çıkan sonuca göre olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Haraka ve Hagiwara'nın 2012 yılında gelişen Asya ülkeleri üzerinde yapmış oldukları bir araştırmada da özel kredilerin tasarruflara nasıl bir etki yaptığı incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre tasarruflar özel krediler sayesinde bir noktaya kadar artmakta ancak sonrasında ise kredilerin geri ödemesi söz konusu olduğu için tasarruflara olumsuz bir şekilde etki etmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde doğrusal olmayan bir yönde bir seyrin söz konusu olduğu ifade edilmektedir.

2.5. Türkiye’de Özel ve Kamu Tasarrufunun Belirleyicileri

İktisat teorisinde hane halkının tasarrufunu teşvik etmek amacıyla ele alınacak iktisadi politikaların, tasarruf bağlamında onu artırıp artırmayacağı konusuyla ilgili olarak etkin bir noktada olup olmayacağının gerek kuramsal gerekse de ampirik olarak hâlen tartışılan bir konu olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır.

Gelinen noktada mevcut tartışma hâlen daha sonlanmış değildir. Tasarrufun teşvik edildiği politikalar bugün dünyanın birçok ülkesinde uygulanan iktisadi politikaların bir gerçeği olarak iktisadi politika yapıcılarının ajandaların çok önemli bir yerde duran bir konudur. İktisadi politika yapıcılarının uygulamaya koydukları bu politikaları finans odaklı teşvikler bilginin artırılmasını sağlayan politikalar ve tasarruf enstrümanları arasında seçimi etkileyebilecek politikalar olmak üzere üç ana başlıkta incelemenin mümkün olduğu görülmektedir.

Hane halkı tasarruflarının vurgulayıcı üç temel belirleyicisi bulunmaktadır. Bu belirleyicilere bakıldığında bunların gelir seviyesi, ihtiyaçlar ve beklenen getiri olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu çerçevede eğer bir hanede gelir düşük ancak ihtiyaçlar yüksek ise veya beklenen ve arzu edilen kazançların düşük olduğu ve hane halkının da çok da tasarruf etmeyi amaçlamadığı ortamlarda en uygun yaklaşım tasarruf etmemek olduğu için hane halkı tasarrufunun faal iktisadi politika araçları ile artırılması uygun görülmemektedir. Bu modellere odaklanıldığında tasarrufu vurgulayan bu yapısal odaklı iktisadi değerlerdeki farklılaşmaların en uygun tasarruf miktarını değiştireceği iddiası ışığında, finansal teşviklerin bir politika aracı olarak kullanılması önerilmektedir. (Kalkınma Bakanlığı 2014: 43)

Finansal getirileri arttırma amacı ile politika araçlarında tasarruf etme, vergi politikaları, emeklilik sistemine katkı verecek politikaları sisteme dâhil etme durumu söz konusudur. Ekonomik çalışmalar tasarrufları direk farklılaştıran finansal teşvikleri arttırdığı ile ilgili ortaya konan bulgu olmasa da yapılan tasarruf araçlarındaki tercihi değiştirdiği bilinmektedir (OECD 2007).

Genelde kamu sektöründeki finansal başarıyı incelemek adına kamu sektörü açığı kullanılır. Fakat tasarrufları değerlendirmek için “kamu tasarruf” tanımının kullanımı daha yerinde olacaktır. Kamu tasarrufunun kamu sektöründeki genel denge haliyle bağlantılı olduğu net biçimde anlaşılmaktadır. Fakat kamu tasarruflarıyla genel denge hali arasında yatırım harcamaları ve sermaye aktarımı seviyesinde bir fark vardır. 2000 senelerinde yaşanmış gelişmeleri incelemeye geçmeden önce daha önceki zamanlara bakmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

1975-1989 seneleri arasında kamu tasarrufuna bakıldığında bu tasarruf GSYH'nin yüzde 3'ü ile 6'sı arasında bir yerdeyken sonraları bu seviyenin istikrarlı biçimde düştüğü gözlemlenmektedir. Bahsedilen bu yıllar hem dış hem de yurtiçindeki

etmenlerin biçimlendirdiği ani yükselişin ve ani düşüşün söz konusu olduğu zaman dilimleridir.

1980’lerde piyasa ekonomisine son derece radikal bir geçiş gerçekleştirilirken kamu sektörünün ekonomideki görevi azalmıştır. Fakat bahsedilen yeni ekonomi odaklı politikalar kamu sektörünün ebadını küçültmüş veya özelleştirmeyi yükseltmekte beklenen etkiyi verememiştir. Faiz maliyetlerinin gelir artışları tarafınca dengelenememesi ve artan cari harcamalar sonucunda 1980’lerin bitiminde tasarruf seviyelerinde düşüş yaşanmıştır. 1990’larda kamu ekonomisinde görülen bozulmanın temel sebepleri artan faiz ödemeleridir. Diğer taraftan verilen tarımsal destekler ve oluşan sosyal güvenlik harcamaları sebebiyle artan destekli bütçe aktarımları kamu ekonomisinin bozulmasına neden olmuştur. Faiz ödemeleri o dönemde hızla yükselmiştir. On senelik vadenin bitimine doğru faiz ödemeleri GSYH’nin yüzde 3’ünden yüzde 10’una yükselmiş ve bu durum kamu tasarruflarının azalmasına ve kamu harcamalarının büyümesine neden olmuştur (Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014).

Özel tasarrufların yönlendirilmesi hususunda finansal piyasalar değerli bir yere sahiptir. Ülkemiz, uzun dönemli tasarrufları yükseltmesinden ziyade fonksiyonellik kazanacak, finansal piyasaların gelişimi adına büyük bir potansiyele sahip bir ülke olacaktır. Mali piyasa derinliği ve tasarruf arasındaki bağın değerlendirildiği bir analiz, tasarrufların gelişmeye katkısı olan gerekli değerleri öngörmektedir (Sayek, 2010).

Geçtiğimiz 35 senedeki yaklaşık mali piyasa derinliği ve tasarruf seviyesine bakıldığında ülkemizin yurtiçi tasarruflardan faydalanamadığı görülmektedir. Mali piyasa derinliğindeki son 35 senelik ortalama incelendiğinde tasarruf seviyesinin kişi başına reel GSYH’deki gelişime destek vermesi %59’un üstünde toplam faktör verimliği yükselmesine destek vermesi adına, %67’nin üstünde ve istihdam adına sermaye gelişimine destek vermesi adına ise %27’nin üstünde olması ön görülmektedir.

Bu seviyelere bakıldığında belirtilen oranlar son otuz beş yılda Türkiye’nin toplam tasarruf oranlarının çok üzerinde yer almaktadır. Bir başka açıdan yukarıdaki rakamlara odaklandığımızda rakamların yol gösterici bir niteliğe sahip olduğu da müşahade edilmektedir. Uygulamaya konulacak olan hedefler hem tasarrufa ilişkin yüzdeleri hem de mali iyileşmeyi veya tasarrufların büyüme odaklı faaliyetlere

yönlendirilmesine yönelik politikaları daha iyi bir şekilde hedeflemektedir. Bu sayede Türkiye'nin ekonomi odaklı tasarruftan yararlanması mümkün hale gelmektedir (Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporu,2014: 27).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BİREYLERİN TASARRUF EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ TESPİT ETMEYE YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma Kırıkkale Üniversitesinde çalışan akademik ve idari personelin finansal okuryazarlık seviyesini tespit etmek ve bu tespitler ışığında finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf eğilimleri üzerindeki etkisini belirlemek amacına yöneliktir.

Üniversitedeki akademik ve idari personelin finansal okuryazarlık ve tasarruf eğilimleri seviyesini belirlemeye yönelik böyle bir çalışmanın daha önce akademik ve idari personelin üzerinde yapılmamış olması, bu çalışmamızın değerini ortaya koymaktadır. Diğer yandan ise böyle bir araştırmanın sonuçları Kırıkkale Üniversitesindeki akademik ve idari personelin finansal eğitimi konusunda bir programa ihtiyaç duyulup duyulmayacağı hususunu açıklığa kavuşturacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Hipotez aslında doğruluğu kabul ediliyor olsa da ispatlanmamış bilgiyi ifade etmektedir. Bir konunun araştırılmasında hipotez öncelikle o konuya dair yaklaşımlarımızı ve sonrasında ise bu hipotezin doğru olup olmadığına dair adımları atmamızı sağlar. Araştırma yapılan konuyla bağlantılı olarak ortaya konulan hipotezler istatistiki açıdan test edilebilir. Bu noktada önemli olan hipotezlerin sayısal olarak ifade edilebilmesidir. Bu nedenle istatistiki hipotez bağlamında karar verebilmek için ileri sürülen ve geçerli olup olmadığına bakılmaksızın ortada bir hipotezin varlığının bulunması gerekmektedir. Sonraki aşamada belirlenen olasılıklarla karar verilecek olan şey ise sayısal bilgidir. Hipotez testleri şu dört aşamadan oluşur; hipotezlerin oluşturulması, hipotezlerden birinin kabul kararı için gerekli tablo değerlerinin belirlenmesi, test istatistiğinin hesaplanması, kabul kararı verilmesi. Ayrıca H_0 hipotezi doğrudurken H_1 hipotezinin kabul edilmesi (doğrunun reddi) I. Tip hata veya α hatası olarak adlandırılır. Aynı şekilde H_1 hipotezi doğrudurken H_0 hipotezinin kabul

edilmesi (yanlışın kabulü), II. Tip hata veya β hatası olarak adlandırılır (Güriş ve Astar, 2015: 172-176).

Bu çalışmada finansal okuryazarlık düzeyinin bireylerin tasarruf eğilimi üzerindeki etkisi incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın temel sorunsalı akademik ve idari personelin finansal okuryazarlık düzeyleri ile tasarruf eğilimleri arasında bir ilişki olup olmadığıdır. Bu nedenle beş temel hipotez oluşturulmuş ve uygulanan istatistikî analizler ile hipotezlerin geçerlilikleri sınanmıştır. Oluşturulan beş temel hipotez aşağıdaki şekildedir:

H₁: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyette göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₂: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri akademik ve idari personele göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₃: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri eğitim durumunu göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₄: Gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyine göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₅: Tasarruf yapma oranı temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyine göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

3.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE VARSAYIMLAR

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimi arasındaki ilişkisinin araştırıldığı birçok araştırma mevcuttur. Araştırmamız Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personelini kapsamaktadır. Ancak hem zaman kısıtı ve hem de maliyeti gözü önünde bulundurulduğunda akademik ve idari personelin tamamına ulaşmak mümkün olmamıştır. Bundan dolayı araştırma 438 kişiye bire bir anket formları dağıtılarak uygulanmıştır. Katılımcıları anket ile ilgili soruları gerekli açıklamalar yapılmıştır.

- Araştırmada, anketi cevaplayanların dürüst davranarak doğru, bir şekilde sorulara ve hipotezlere cevap verdikleri varsayılmaktadır.

- Anketten elde edilen analiz sonuçlar sadece Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personeline yönelik olarak yapılmaktadır.
- Araştırmamızda yararlanılan bilgilerin, kaynakların, güncel, geçerli doğru ve yeterli olduğu düşünülmektedir.

3.4. VERİ VE BİLGİ TOPLAMA YÖNTEM VE ARACI

Çalışmamız da verilerin toplanması zarfında ilk olarak belirlenmesi gereken amaçlar ortaya konmuş ve literatürden yararlanarak anket tasarlanmıştır. Çalışmada veri olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket toplam 27 sorudan meydana gelmiştir. Anketimiz demografik özellikler, temel finansal okuryazarlık ve ileri düzey finansal okuryazarlık bölümlerinden oluşmaktadır. Araştırmamızda bir sonraki aşamada Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personeline anket uygulanmıştır. Dağıtılan toplam 550 anketten geri dönmeyenler ve işlenmez hâlde olan anketler ayıklanmış geriye kalan 438 anket uygulamaya tabi olmuştur.

3.5. VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Ki-kare testlerinin test istatistiklerinin dağılımı sürekli dağılım olup, süresiz olayların testinde kullanılan test yöntemidir. Non-parametrik testler arasında yer alan ve akademik çalışmalarda oldukça yoğun bir şekilde kullanılan Ki-Kare testleri hem gözlenen hem de beklenen frekanslar arasında yer alan farklılıklara ilişkin bir anlam bulunup bulunmadığının tespit edilip incelenmesi için kullanılan bir testtir. Ki-Kare testinde, kategorik olan değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığını ifade eden H_0 hipotezi test edilmektedir. Ki-Kare testi kategorik değişkenlerde kullanıldığı gibi, sürekli değişken olup daha sonra kategorik değişkene dönüştürülen değişken grupları arasında fark olup olmadığının incelenmesinde de kullanılır. Ayrıca Ki-Kare dağılımına dayanan Ki-Kare testlerinde çapraz tablolar kullanılmaktadır (Güriş ve Astar, 2015: 265).

Toplanan anketler IBM SPSS Statistics 24.0 programı aracılığıyla kodlanarak bilgisayara kaydedilmiştir. Analizlerde değişkenler arasındaki ilişki ve bağlantılı olup

olmadığının ortaya çıkarılmasında Ki-Kare testi uygulanmıştır. Diğer hipotezler için ise; normallik dağılımına uyduğu için, parametrik test yöntemleri arasında yer alan t testi ve anova testi uygulanmıştır. Anova testi sonucunda gruplar arasında fark çıktığı bu farkın ise hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için post hoc testleri arasında yer alan tukey testi uygulanarak sonuçlar aşağıda ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. İstatistiksel yorumlamalar yapılırken, ankette yer olan sorulara verilen yanıtlar hepsi frekans analizleri yapılacak yüzdelerle ifade edilmiştir. Frekans analizinden demografik değişkenlere ait dağılımlarda da faydalanılmıştır.

3.6. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Bu kısımda Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personelinin demografik değişkenlere ve ileri düzey finansal okuryazarlık ve temel düzey finansal okuryazarlık ve diğer değişkenlere ait frekans ve yüzdelerle dağılımları ve araştırmanın hipotezlerine ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

3.6.1 Araştırmaya Yer Alan Bireylere Ait Demografik Özellikleri

Bu kısımda araştırmaya dahil olan 438 kişinin demografik özelliklerinden bahsedilmektedir. Aşağıdaki tablolarda sırasıyla katılımcıların cinsiyet dağılımına, yaşına, unvanına, eğitim düzeyi ve gelir dağılımlarına ilişkin frekans ve yüzde analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Erkek	281	64,2	64,2	64,2
Kadın	157	35,8	35,8	100,0
Toplam	438	100,0	100,0	

Anketin uygulandığı örneklem grubunda katılan kişilerin %64,2'si yani 281 kişi erkek, %35,8'si yani 157 kişi kadınlardan oluşmaktadır. Erkek ve kadın dağılımı arasındaki farklara baktığımızda araştırma katılımcıları arasında cinsiyet açısından çok büyük farklar olduğunu gözlemlenmektedir. Bu farkın da büyük ölçüde ulaşılabilen akademik ve idari personel durumu ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Yaş Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Yaş Grubu	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
20-30	120	27,4	27,4	27,4
30-40	157	35,8	35,8	63,2
40-50	101	23,1	23,1	86,3
50-60	60	13,7	13,7	100,0
Toplam	438	100,0	100,0	

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımları yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Tabloya bakıldığında 30-40 yaş aralığında yer alan kişilerin en fazla ağırlığı sahip

olduğu (%35,8 ile 157 kişi), 50-60 yaş grubunda yer alan bireylerin (%13,7 ile 60 kişi) katılımcıların en küçük kısmını oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan Akademik ve İdari personele ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımı

Akademik veya İdari personel	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Akademik personel	279	63,7	63,7	63,7
İdari personel	159	36,3	36,3	100,0
Toplam	438	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırmaya katılanları %63,7'sinin yani 279 kişinin akademik personeli olduğunu, 36,3'ünün yani 159 kişi ise idari personel olduğunu gözlemlenmektedir. Bu durum akademik personelin idari personele göre büyük ölçüde çalışmanın konusu olan finansal okuryazarlık düzeyine daha yatkın olup anketi cevaplamayı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 4. Araştırmaya katılanların unvanına ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımı

Unvan	Frekans	Yüzde%	Kümülatif yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Araştırma Görevlisi	118	26,6	41,8	41,8
Öğretim Görevlisi	30	6,8	10,6	52,5
Dr. Öğr. Üyesi	68	15,5	24,1	68,6
Doç. Dr	34	7,8	12,1	88,7
Prof. Dr	32	7,3	11,3	100,0
Toplam	282	64,4	100,0	
Diğer (uzman, Okutman ve İdari Personel)	156	35,6		
Toplam	438	100,0		

Araştırmaya katılanların %26,9'ünün yani 118 kişi katılımcı Araştırma Görevlisi olduğu ve 6,8'sinin yani 30 kişinin Öğretim Görevlisi olduğu, %15,5'inin 68 kişinin

Doktora Öğretim Üyesi olduğu, %7,8'sinin 34 kişinin Doçent olduğu, %7,3'ünün 32 kişinin Profesör olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca yüzde%35,6'sının diğer uzman, okutman ve idari personelden oluşturmaktadır. Tabloya bakıldığında en yüksek oranda yani 118 (%26,9) kişinin araştırma görevlisi ve en düşük oranda yani 30 (%6,8) kişi öğretim görevlisi olduğunu gözlemlenmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya katılanların eğitim düzeyine ait frekans ve yüzdeler dağılımı

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Lise	38	8,7	8,7	8,7
Üniversite	108	24,7	24,7	33,3
Yüksek Lisans	103	23,5	23,5	56,8
Doktora	178	40,6	40,6	97,5
Diğer	11	2,5	2,5	100,0
Toplam	438	100,0	100,0	

Katılımcıların eğitim düzeyini gösteren sayılar ile yüzdelik dilimlere bakıldığında, en büyük oranda doktora mezunları % 40,6'sının yani 178 kişinin oluşturduğu, lise ve diğer eğitim düzeyinde yer olan bireylerin katılımcıların 38 kişinin lise mezunu ve 11 kişi diğer yani ilkökul ortaokulun mezunları oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Gelir durumunun ilişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Gelir	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
2500-3500	110	25,1	25,1	25,1
3500-4500	54	12,3	12,3	37,4
4500-5500	162	37,0	37,0	74,4
5500-6500	58	13,2	13,2	87,7
6500 ve üstü	54	12,3	12,3	100,0
Toplam	438	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında katılımcıların en yüksek geliri sahip olanların %12,3'ünün yani 54 kişinin geliri 6500 TL ve üstü olduğunu görülmektedir. Genel olarak gelir düzeyi ile ilgili %37,0'sinin yani 162 kişinin geliri 4500-5500 TL aralığında olduğu görülmüştür. Geliri 2500-3500 TL aralığında olan kişilerin katılımcıların %25,1'sinin yani 110 olduğu gözlemlenmektedir.

Diğer Çeşitli Finansal Okuryazarlık Soruları İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Hangi Sıklıkla Takip Etmesi Gerektiğine İlişkin frekans ve yüzde Dağılımları.

Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Hangi sıklıkla Takip ediyorsunuz?	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Hiç	55	12,6	12,6	12,6
Ayda bir kez	112	25,6	25,7	38,3
Haftada birkaç kez	161	36,8	36,9	75,2
Her gün	108	24,7	24,8	100,0
Total	436	99,5	100,0	
Diğer	2	,5		
Toplam	438	100,0		

Yukarıdaki tabloya bakıldığında katılımcıların ekonomik gelişmeler ile finans odaklı gelişmeleri takip etme açısından %36,8'inin 161 kişinin haftada birkaç kez finansal gelişmeleri takip ettikleri %25,6'sının 112 kişinin ise finansal gelişmeleri ayda bir kez takip ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan %24,8'nin 108 kişinin finansal gelişmeleri her gün takip ettikleri belirlenmiştir. En düşük %12,6'sının 55 kişinin hiç takip etmedikleri incelenmiştir. Bu sonuçlar açısından bakıldığında haftada birkaç kez, ayda birkaç kez ve her gün finansal gelişmeleri takip etme oranlarının birbirine yakın olduğu

görülebılır. Bu durumda finansal gelişmeleri takip etme açısından ilgili bir hedef kitleye sahip olunduğunun göstergesidir.

Tablo 8:Gelirinizin Bir Kısımını Tasarruf eder misiniz? Sorusuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Gelirinizin bir Kısımını Tasarruf eder misiniz?	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
Evet	320	73,1	73,1	73,1
Hayır	118	26,9	26,9	100,0
Total	438	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların %73,1'inin yani 320 kişinin gelirlerini bir kısmını tasarruf ettikleri görülmektedir. Diğer taraftan %26,9'unun yani 118 kişinin ise gelirlerinin bir kısmını tasarruf etmeyi tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar açısından %73,1 gibi büyük bir çoğunluğun gelirlerinin bir kısmını tasarruf etmeyi tercih ettiğini beyan etmesi toplumsal özellikler açısından da beklenen bir sonuçtur. Sonuç olarak bireyler-toplum için yastık altı bile olsa tasarrufun önemsendiği beklenen sonucu elde edilmiştir. Ayrıca eğitim seviyesi ile tasarruf eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 9: Eğer Tasarruf ediyorsanız gelirinizin ne kadarını tasarruf edersiniz? İlişkin frekans ve yüzde dağılımları

Eğer Tasarruf ediyorsanız gelirinizin ne kadarını tasarruf edersiniz?	Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
%10- ve altı	159	36,3	42,0	42,0
%10-20	135	30,8	35,6	77,6
%20'den fazla	85	19,4	22,4	100,0
Total	379	86,5	100,0	
Diğer	59	13,5		
Total	438	100,0		

Yukarıdaki tabloya bakıldığında eğer Tasarruf ediyorsanız gelirinizin ne kadarını tasarruf edersiniz? sorusuna katılımcıların %36,3'ünün yani 159 kişinin %10 ve altı tasarruf ettiklerini, %30,8'inin yani 135 kişinin %10-20 aralığında tasarruf ettiklerini ve %19,4'ünün yani 85 kişinin %20 den fazla tasarruf ettiklerini beyan ettikleri görülmüştür. Bu açıdan her ne kadar gelir durumuyla bağlantılı olacağı tahmin edilebilecek bir durum olsa da az da olsa tasarrufun önemsendiği bir örnekleme çalışmanın yürütüldüğü belirtilebilir.

Tablo 10. Tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sonucuna ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımı

Tasarruflarınızı nasıl muhafaza dersiniz?		Frekans	Yüzde%	Geçerli yüzdesi	Dağılım yüzdesi
	Bankada Muhafaza etmem	199	45,4	52,4	52,4
	Bankada Muhafaza ederim	181	41,3	47,6	100,0
	Total	380	86,8	100,0	
Diğer		58	13,2		
Toplam		438	100,0		
	Özel Emeklilik Yapmam	336	76,7	88,4	88,4
	Özel emeklilik yaparım	44	10,0	11,6	100,0
	Total	380	86,8	100,0	
Diğer		58	13,2		
Toplam		438	100,0		
	Eve Yatırım Yapmam	339	77,4	89,2	89,2
	Eve Yatırım Yaparım	41	9,4	10,8	100,0
	Total	380	86,8	100,0	

Diğer		58	13,2		
Toplam		438	100,0		
	Çeşitli finansal yatırım araçlara (altın, döviz, hisse senedi, tahvil) yatırım yapmam	219	50,0	57,6	57,6
	Çeşitli finansal yatırım araçlara (altın, döviz, hisse senedi, tahvil) yatırım yaparım	161	36,8	42,4	100,0
	Total	380	86,8	100,0	
Diğer		58	13,2		
Toplam		438	100,0		
	Arkadaşlarıma borç vermeyeceğim	363	82,9	95,5	95,5
	Arkadaşlarıma borç vererek yatırım yaparım	17	3,9	4,5	100,0
	Total	380	86,8	100,0	
Diğer		58	13,2		
Toplam		438	100,0		

Yukarıdaki tabloda katılımcıların tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sorusuna %45,4'ünün yani 199 kişinin bankada muhafaza etmediğini %41,3'nün ise yani 181 kişinin tasarruflarını bankada muhafaza ettiklerini belirttikleri görülmüştür. Bu sonuçlar sıklıkla dile getirilen ve ekonomiye kazandırılması açısından çeşitli teşvikler sunulan yastık altı kültürünün önemli bir düzeyde olduğunun göstergesi olabilir. Elbette bankada muhafaza etmeyenler arasında çeşitli gayrimenkul birikimlerinin de önemsenmesi ve dikkate alınması gerekmektedir.

Katılımcıların tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sorusuna büyük bir kısmı %76,7'sinin yani 336 kişinin özel emekliliği yatırım yapmayacaklarına ifade etmiştir. Yanı sıra çok az bir kısmı %10,0'ü özel emekliliği yatırım yaparım deyi ifade etmektedir.

Katılımcıların tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sorusuna büyük bir kısmı %77,4'ü yani 339 kişinin eve yatırım yapmam deyi cevap vermiştir. Ve %9,4'ü yani 41 kişinin eve yatırım yaparım deyi cevap vermektedir.

Katılımcıların Tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sorusuna %50,0'si yani 219 kişinin çeşitli finansal yatırım araçları (altın, döviz, hisse senedi, tahvil gibi enstrümanları yatırım yapmam şeklinde ifade etmektedir. Yanı sıra katılımcıların %36,8'i yani 161 kişinin çeşitli finansal yatırım araçları (altın, döviz, hisse senedi, tahvil gibi enstrümanları yatırım deyi ifade etmektedir.

Katılımcıların Tasarruflarınızı nasıl Muhafaza edersiniz sorusuna %82,9'ü yani 363 kişinin arkadaşlarıma borç vermem deyi ifade etmiştir. Ve yanı sıra çok küçük bir kısmı %3,9'ü yani 17 kişinin arkadaşlarıma borç veririm şeklinde cevap vermiştir.

Temel Düzey ve İleri Düzey Okuryazarlığın Cinsiyet, Akademik ve İdari personel ile Eğitim Düzeyi Açısından Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizleri ve T testi Analizleri

Varyans analizi kavramı birçok istatistiksel testi içinde barındıran bir yöntemdir. Bu yöntemler arasında yer alan ANOVA testi ise bir sayısal değişkeni en az 3 grupta karşılaştırılmak istediğimizde kullanılır. Bu test öncelikli olarak gruplardan en az birinin diğerlerinden farklı olup olmadığını test eder. Daha sonrasında ise fark olan grupların, bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit edebilmemiz için post hoc analiz yöntemi kullanılır.

T testi ise; 2 grubun ortalamaları arasında fark olup olmadığının tespiti için kullanılır. Bu çalışmada ise t testi cinsiyet ve akademik-idari personel açısından ortalamaları arasında fark olup olmadığının tespiti için yapılmıştır. Sonuçlar aşağıda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

Tablo 11: Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Cinsiyete göre Farklılığının Tespitine Yönelik T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Sapma	T	p
İleri Düzey Finansal Okuryazarlık	Erkek	281	5,2349	2,92068	1,740	,001
	Kadın	157	4,2739	2,60820		
Temel Düzey Finansal Okuryazarlık	Erkek	278	3,3094	1,54756	,007	,580
	Kadın	160	3,3949	1,54736		

Cinsiyetin temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını ölçmek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre temel düzey finansal okuryazarlık açısından p değerimiz 0.580 olarak çıktığı için %95 anlamlılık düzeyinde cinsiyet açısından temel düzey okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. İleri düzey okuryazarlık ile cinsiyet açısından p değerlerimiz 0.001 çıktığından dolayı %99 önem seviyesinde anlamlı çıkmıştır. Yani cinsiyet açısından ileri düzey finansal okuryazarlık farklılık arz etmektedir. Bunun önemli ölçüde erkek personelden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

H₁: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyette göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₀: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyette göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Tablo 12 : Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Akademik ve idari personel Açısından Farklılaşma Derecesini Tespite Yönelik Olarak Bağımsız Örnekler T-Testi

	Akademik İdari personel	N	Mean	Std. Sapma	F	Sig
Temel düzey finansal okuryazarlık	Akademik personel	277	3,5415	1,53789	,199	,000
	İdari personel	161	2,9873	1,50154		
	Akademik personel	279	5,0430	2,97803	4,226	,138

İleri düzey finansal okuryazarlık	İdari personel	159	4,6226	2,58936		
-----------------------------------	----------------	-----	--------	---------	--	--

Yapılan analiz sonucunda akademik ve idari personel açısından temel ve ileri düzey finansal okuryazarlığın test edilmesi için bağımsız örneklem T Testi yapılmış ve bunun sonucunda da ileri düzey finansal okuryazarlık açısından akademik ve idari personelin farklılaşma derecesi %95 önem seviyesinde, p değeri 0,138 olarak bulunmuştur. Bunun sonucunda ilerileri düzey finansal okuryazarlık grupları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p < 0,05$). Temel düzey finansal okuryazarlık açısından ise p değeri 0.001 ile %99 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu durumun temel sebebinin daha yüksek ortalama değerlerine sahip olan akademik personelden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yani akademik personel temel düzeyde finansal okuryazarlık eğilimleri açısından idari personele oranla daha fazla bilinçlidir denilebilir.

H₂: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri akademik ve idari personele göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H₀: Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyler akademik ve idari personele göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Tablo 13: Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Eğitim Durumu Açısından Farklılaşma Derecesinin Tespitine Yönelik One-Way Anova Testi Sonuçları

		N	Mean	Std. Sapma	F	Sig.
Temel Düzey Finansal Okuryazarlık	Lise	38	2,6316	1,58406	3,805	0,005
	Üniversite	107	3,1776	1,47183		
	Yüksek Lisans	101	3,5446	1,53964		
	Doktora	178	3,5112	1,52656		
	Diğer	11	2,7273	1,73729		
	Total	435	3,3402	1,54625		
İleri Düzey Finansal Okuryazarlık	Lise	38	3,6053	2,28437	3,342	0,010
	Üniversite	108	5,2963	2,55138		
	Yüksek Lisans	103	4,6796	2,91787		
	Doktora	178	5,1067	2,99054		
	Diğer	11	3,8182	3,09251		
	Total	438	4,8904	2,84727		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, finansal okuryazarlık değişkeninin alt boyutlarından olan temel finansal okuryazarlık düzeyinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak

anlamalı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Eğitim durumu açısından temel finansal okuryazarlık düzeyi ortalamaları incelendiğinde, en düşük finansal okuryazarlık ortalamasının lise (2,63) eğitimine sahip olanların; en yüksek ise yüksek lisans (3,54) ve doktora (3,51) eğitimine sahip olanların olduğu gözlemlenmiştir. İleri düzey finansal okuryazarlığın da 0.010 gibi bir değerle %95 önem düzeyinde anlamalı bir farklılık sergilediği görülmüştür. Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek için post hoc analizi kullanılmıştır. Sonuçları aşağıda ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

H_3 : Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri eğitim durumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir.

H_0 : Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyleri eğitim durumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir.

Tablo 14 : Temel Düzey ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Eğitim Durumuna göre Farklılığının Tespitine Yönelik Post-Hoc Analizi

Bağımlı değişken		(I) Eğitim düzeyi	(J) Eğitim düzeyi	Ortalama Fark (I-J)	Sig.
Temel düzey finansal okuryazarlık	Tukey HSD	Lise	Üniversite	-,54599	,322
			Yüksek Lisans	-,91298*	,015
			Doktora	-,87966*	,012
			Diğer	-,09569	1,000
		Üniversite	Lise	,54599	,322
			Yüksek Lisans	-,36698	,415
			Doktora	-,33367	,383
			Diğer	,45030	,885
		Yüksek Lisans	Lise	,91298*	,015
			Üniversite	,36698	,415
			Doktora	,03332	1,000

		Doktora	Diğer	,81728	,444
			Lise	,87966*	,012
			Üniversite	,33367	,383
			Yüksek Lisans	-,03332	1,000
			Diğer	,78396	,464
		Diğer	Lise	,09569	1,000
			Üniversite	-,45030	,885
			Yüksek Lisans	-,81728	,444
			Doktora	-,78396	,464
	LSD	Lise	Üniversite	-,54599	,059
			Yüksek Lisans	-,91298*	,002
			Doktora	-,87966*	,001
			Diğer	-,09569	,855
		Üniversite	Lise	,54599	,059
			Yüksek Lisans	-,36698	,084
			Doktora	-,33367	,075
			Diğer	,45030	,352
		Yüksek Lisans	Lise	,91298*	,002
			Üniversite	,36698	,084
			Doktora	,03332	,861
			Diğer	,81728	,093
		Doktora	Lise	,87966*	,001
			Üniversite	,33367	,075
			Yüksek Lisans	-,03332	,861
			Diğer	,78396	,099
		Diğer	Lise	,09569	,855
			Üniversite	-,45030	,352
			Yüksek Lisans	-,81728	,093

			Doktora	-,78396	,099
İleri düzey finansal okuryazarlık	Tukey HSD	Lise	Üniversite	-1,69103*	,014
			Yüksek Lisans	-1,07435	,263
			Doktora	-1,50148*	,025
			Diğer	-,21292	,999
		Üniversite	Lise	1,69103*	,014
			Yüksek Lisans	,61668	,505
			Doktora	,18955	,982
			Diğer	1,47811	,461
		Yüksek Lisans	Lise	1,07435	,263
			Üniversite	-,61668	,505
			Doktora	-,42713	,737
			Diğer	,86143	,871
		Doktora	Lise	1,50148*	,025
			Üniversite	-,18955	,982
			Yüksek Lisans	,42713	,737
			Diğer	1,28856	,581
		Diğer	Lise	,21292	,999
			Üniversite	-1,47811	,461
			Yüksek Lisans	-,86143	,871
			Doktora	-1,28856	,581
	LSD	Lise	Üniversite	-1,69103*	,002
			Yüksek Lisans	-1,07435*	,045
			Doktora	-1,50148*	,003
			Diğer	-,21292	,825
		Üniversite	Lise	1,69103*	,002
			Yüksek Lisans	,61668	,38800
			Doktora	,18955	,34362

			Diğer	1,47811	,89164
		Yüksek Lisans	Lise	1,07435*	,53471
			Üniversite	-,61668	,38800
			Doktora	-,42713	,34878
			Diğer	,86143	,89363
		Doktora	Lise	1,50148*	,50344
			Üniversite	-,18955	,34362
			Yüksek Lisans	,42713	,34878
			Diğer	1,28856	,87528
		Diğer	Lise	,21292	,96457
			Üniversite	-1,47811	,89164
			Yüksek Lisans	-,86143	,89363
			Doktora	-1,28856	,87528

Tukey testi ve lsd test sonuçlarına bakıldığında farkın lise ile yüksek lisans ve doktora dan kaynaklandığı görülmektedir. Yapılan LSD testi sonuçlarını yorumlayacak olursak; LSD testi sonuçlarında lisenin 0.02 gibi bir değerle yüksek lisanstan ve 0.01 gibi bir değerle de doktoradan %99 önem düzeyinde farklılaştığı gözükmemektedir. Benzer bir şekilde yüksek lisansında lise 'den 0.02 doktoranın liseden 0,01 düzeyinde farklılaştığı gözükmemektedir. Yani temel düzey finansal okuryazarlık açısından yüksek lisans ve doktora eğitimi görmüş akademik ve idari personelin lise düzeyinde eğitim görmüş personele oranla daha fazla temel düzey finansal okuryazarlık becerilerine sahip oldukları görülmüştür. İleri düzey finansal okuryazarlık açısından bakıldığında LSD sonuçları yine üniversitenin lisenin üniversiteden 0.02 gibi bir değerli 0.045 değerli yüksek lisanstan ve 0.03 gibi bir değerlerde doktoradan farklılaştığı gözükmemekte yine üniversitenin liseden 0.02 yüksek lisansın liseden 0.45 doktoranın da liseden 0.03 olarak farklılaştığı gözükmemektedir. Yani üniversite yüksek lisans ve doktora eğitimi görmüş Akademik ve idari personelin ileri düzey okuma yazma becerileri lise düzeyinde eğitim görmüş akademik ve idari personelden daha fazla olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Hipotezlerinin Test Edilmesi ve Ki Kare Testinin Analizi

Araştırma çerçevesinde oluşturulan varsayımların test edilmesi amacıyla parametrik olmayan test yöntemleri arasında en yaygın olarak kullanılan Ki Kare Bağımsızlık testi kullanılmıştır. Ki Kare testinde anlamlılık düzeyi %5 olarak kabul edilmiştir..

Ki Kare Bağımsızlık Testi istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların söz konusu olup olmadığına bakılması amacıyla kullanılmaktadır. Anlamlı farklılığın olması durumunda en az iki değişkenin olması gerekmektedir. Zira anlamlı farklılığın ortaya konulması için iki değişkeni birbiriyle kıyaslamak gerekmektedir. Anlamlı farklılığın ortaya konulabilmesi için diğer ilişki odaklı analizlerden farklı bir şekilde birbiriyle ilişki kurulan değişkenlerin her ikisinin de ölçek olarak sınıflama ve sıralama ölçekli olması gerekmektedir. (Baş, 2010: 193).

Çalışmanın temel amacı kapsamında finansal okuryazarlığın demografik özelliklerine göre finansal okuryazarlık düzeylerinin gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu ile temel finansal okuryazarlık arasında bağlantılı olup olmadığını test etmek amacıyla Ki Kare bağımsızlık analizi kullanılmıştır. Bu bölümde araştırmanın ana hipotezlerinden biri olan “Gelirin Bir Kısmını Tasarruf Etme Durumuna göre temel düzey Finansal

Okuryazarlığın düzeyi ilişkilendirilmektedir. Analizine bağlantılı sonuçlar yer vermektedir.

Tablo 15. Temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık ile gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu arasındaki ilişkinin Ki Kare Analizleri

		Gelirin Bir Kısımını Tasarruf Etme Durumu		Pearson Ki-Kare	p
		Evet	Hayır		
Temel Düzey Finansal Okuryazarlık	Düşük	72 (%59,5)	49 (%40,5)	15,767	0,001
	Yüksek	246 (%78,3)	68 (%21,7)		
İleri Düzey Finansal okur yazarlık	Düşük	17 (%68,8)	77 (%31,2)	5,158	0,23
	Yüksek	150 (%78,5)	41 (%21,5)		

H0: Gelirin bir kısmı tasarruf etme durumu ile temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyi bağlantılı değildir.

H1: Gelirin bir kısmı tasarruf etme durumu ile temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyi ile bağlantılıdır.

Bireylerin temel düzey finansal okuryazarlıkları ile gelirin bir kısmını tasarruf etme durumları arasındaki ilişkinin Ki Kare Analizini incelediğimizde, elde edilen bulgulara göre P değeri 0,05'ten düşük olduğu için iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Elde ettiğimiz bulgulara göre temel düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %78'inin gelirlerinin bir kısmını tasarruf ettiğini görmekteyiz. Bireylerin gelirlerinin bir kısmını tasarruf etme durumları ile ileri düzey finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiye bakıldığında, yapılan ki kare analizinde P değeri 0,05'ten düşük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olduğu görülmüştür. İleri düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %78 oranında gelirlerinin bir kısmını tasarruf ettikleri görülmektedir. Gerek temel düzey ve gerekse ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin tasarruf etme eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Bu kısımda ise araştırmanın ileri düzey finansal okuryazarlık ile gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu ile ilişkin Ki Kare testin sonucu ve araştırmanın ana hipotezleri çerçevesinde yer olan hipotezlerine ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

H₀: Gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu ileri düzey finansal okuryazarlık ile bağlantılı değildir.

H₂: Gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu ileri düzey finansal okuryazarlık ile bağlantılıdır.

Bu kısımda araştırmamızın tasarruf yapma oranı ve temel düzey finansal okuryazarlık ile ilişkin Ki kare testin sonuçları ve hipotezleri yer almaktadır.

H₀: Tasarruf yapma oranı ile temel finansal ve ileri düzey okuryazarlık ile bağlantılı değildir.

H₃: Tasarruf yapma oranı ile temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık ile bağlantılıdır.

Tablo 16. Temel Düzey ve iler düzey finansal okuryazarlık ile tasarruf yapma oranı ilişkisinin Ki Kale Analizleri

		Tasarruf Yapma Oranı			Pearson	p
		%10- ve altı	%10-20	%20'den fazla	Ki-Kare	
Temel Düzey Finansal Okuryazarlık	Düşük	43 (%43,9)	37 (%37,8)	18 (%18,4)	1,330	0,514
	Yüksek	115 (%41,2)	97 (%34,8)	67 (%24)		
İleri Düzey Finansal Okuryazarlık	Düşük	102 (%48,1)	65 (%30,7)	45 (%21,2)	7,985	0,018
	Yüksek	57 (%34,1)	70 (%41,9)	40 (%24)		

Temel düzey finansal okuryazarlık ile tasarruf yapma oranı arasındaki ilişkiye bakıldığında, P değeri 0,05'ten büyük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olmadığı gözlemlenmiştir.

İleri düzey finansal okuryazarlık ile tasarruf oranları arasındaki ilişkiye bakıldığında, P değeri 0,05'ten düşük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara bakıldığında, ileri düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %41'inin tasarruflarını %10 ile %20 arasında, % 24'ünün tasarruflarını % 20'den fazla, %34'ünün ise tasarruflarının %10 ve altındaki gelirlerini tasarruf ettikleri tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında, finansal okuryazarlık ile tasarruf arasında genel anlamda anlamlı bir ilişki olduğunu, bireylerin gerek temel düzey gerekse ileri düzey finansal okuryazarlıkları arttıkça tasarruf etme durumlarının arttığını, tasarruf etme oranlarının ise temel düzey finansal okuryazarlık ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı fakat ileri düzey finansal okuryazarlık ile anlamlı bir ilişkisi olduğu söylenebilir.

Bu kısımda araştırmamızın tasarruf yapma oranı ve ileri düzey finansal okuryazarlık ile ilişkin Ki kare testin sonuçları ve hipotezleri yer almaktadır.

H0: Tasarruf yapma oranı ileri düzey finansal okuryazarlık ile bağlantılı değildir.

H4: Tasarruf yapma oranı ileri düzey finansal okuryazarlık ile bağlantılıdır.

SONUÇ

Finansal okuryazarlık alanında ele alınmış çalışmaların büyük çoğunluğu çeşitli örneklem gruplarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek ve söz konusu düzeyin demografik özellikler açısından göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak üzere ele alınmıştır. Bu çalışma ile literatüre benzer şekilde ele alınan örneklem grubunun finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve bunun demografik özelliklerle ilişkisine bakmanın yanı sıra sürdürülebilir bir büyüme için en önemli faktörlerden biri olan tasarrufların finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkisi de sorgulanmıştır.

Cinsiyetin temel düzey ve ileri düzey finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını ölçmek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre temel düzey finansal okuryazarlık açısından p değerimiz 0.580 olarak çıktığı için %95 önem seviyesinde cinsiyet açısından temel düzey okuryazarlığın anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir. İleri düzey okuryazarlık ile cinsiyet açısından p değeri 0.001 çıktığından dolayı %99 önem seviyesinde anlamlı çıkmıştır. Yani cinsiyet açısından ileri düzey finansal okuryazarlık farklılık arz etmektedir. Bunun önemli ölçüde erkek personelden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Yapılan analiz sonucunda akademik ve idari personel açısından temel ve ileri düzey finansal okuryazarlığın test edilmesi için bağımsız örneklem T Testi yapılmış ve bunun sonucunda da ileri düzey finansal okuryazarlık açısından akademik ve idari personelin farklılaşma derecesi %95 önem seviyesinde p değeri 0,138 gibi bir değerle anlamsız çıkmıştır. Temel düzey finansal okuryazarlık açısından ise p değeri 0.001 ile %99 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu durumun temel sebebinin daha yüksek değerlere sahip olan akademik personelden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yani akademik personel temel düzeyde finansal okuryazarlık eğilimleri açısından idari personele oranla daha fazla bilinçlidir denilebilir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, finansal okuryazarlık değişkeninin alt boyutlarından olan temel okuryazarlık düzeyinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p < 0,05$) tespit edilmiştir. Eğitim durumu açısından temel finansal okuryazarlık düzeyi ortalamaları incelendiğinde, en düşük finansal okuryazarlık ortalamasının lise (2,63) eğitimine sahip olanların; en yüksek ise yüksek lisans (3,54) ve doktora (3,51) eğitimine sahip olanların olduğu gözlemlenmiştir. İleri

düzy finansal okuryazarlığın da 0.010 gibi bir değerkle %95 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık sergilediğı görölmüşür.

Yapılan LSD testi sonuçlarına bakıldığında LSD testi sonuçlarında lisenin 0.02 gibi bir değerkle yüksek lisanstan ve 0.01 gibi bir değerkle de doktoradan %99 önem düzeyinde farklılaştığı gözükmeğedir. Benzer bir şekilde yüksek lisansında lise 'den 0.02 doktoranın liseden 0,01 düzeyinde farklılaştığı gözükmeğedir. Yani temel düzey finansal okuryazarlık açısından yüksek lisans ve doktora eğitimi görmüş akademik ve idari personelin lise düzeyinde eğitim görmüş personele oranla daha fazla temel düzey finansal okuryazarlık becerilerine sahip oldukları görölmüşür. İleri düzey finansal okuryazarlık açısından bakıldığında LSD sonuçları yine üniversitenin lisenin üniversiteden 0.02 gibi bir değerkli 0.045 değerkli yüksek lisanstan ve 0.03 gibi bir değerklerde doktoradan farklılaştığı gözükmeğede yine üniversitenin liseden 0.02 yüksek lisansın liseden 0.45 doktoranın da liseden 0.03 olarak farklılaştı gözükmeğedir. Yani üniversite yüksek lisans ve doktora eğitimi görmüş Akademik ve idari personelin ileri düzey okuma yazma becerileri lise düzeyinde eğitim görmüş akademik ve idari personelden daha fazla olduğı söylenebilir.

Katılımcılara yöneltilen anket cinsiyetlerine bakıldığında 281 (%64,2) kişinin erkek katılımcı ve 157 (%35,8) kişinin kadın katılımcı olduğına gözlemlenmeğedir. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımlarını bakıldığında 30-40 yaş aralığında yer alan kişilerin en fazla ağırlık sahip oldukları yani %35,8'lik dilimini yani yüksek düzeyde olduğına görölmektedir. 50-60 yaş grubunda yer alan kişilerin %13,7'lik dilimi olduğı gözlemlenmeğedir. Katılımcıların kariyerlerine bakıldığında 279 (%63,7) kişinin akademik personel olduğı ve 159 (%36,3) kişinin idare personel olduğı, unvanı açısından bakıldığında ankete katılanlardan 118 (%26,6) kişinin araştırma görevlisi olduğı yani yüksek düzeyde katılımcıların araştırma görevlisi olduğı, katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında 178 (%40,6) kişinin doktora eğitimi almış olduğı, gelir düzeyi açısından bakıldığında katılımcılardan 162 (%37,0) kişinin yani en yüksek düzeyde katılımcının 3500-4500 TL aralığında gelire sahip olduğı gözlemlenmiştir.

Çalışmada finansal okuryazarlık ile ilgili sorularla katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Katılımcıların ekonomik gelişmeleri ve ayrıca finansal gelişmeleri takip etme durumuna bakıldığında 161 (%36,8) kişinin

haftada birkaç kez takip ettikleri, 112 (%25,6) kişinin ayda bir kez, 108 (%24,7) kişinin her gün takip ettiği ve 55 (%12,6) kişinin hiç takip etmediği görülmüştür. Katılımcıların gelirlerinin bir kısmını tasarruf edip etmedikleri sorusuna 320 (%73,1) kişi evet cevabı ,118 (%26,9) kişi hayır cevabı vermiştir. Gelirlerinin ne kadarını tasarruf ettiklerine bakıldığında ise 159 (%36,3) kişinin %10 ve altı olduğu ve 135 (30,8) kişinin %10-20 ve %20’den fazla olduğu görülmüştür. Katılımcıların tasarruflarını nasıl muhafaza ettikleri sorusuna verilen yanıtlardan katılımcıların çoğunun bankayı tercih ettikleri, bireysel emekliliğe ve gayrimenkule yatırım yaptıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Finansal okuryazarlığın ileri seviyesi ile gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu arasında yapılan Ki-kare analizi sonuçlarına göre finansal okuryazarlığın ileri düzeyi ile gelirin bir kısmını tasarruf etme arasında oldukça yüksek düzeyde (%75,5) anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumda finansal okuryazarlık düzeyi yükseldikçe gelirin bir kısmını tasarruf etme eğiliminin artacağı öngörüsünü doğrulamaktadır. Temel düzey finansal okuryazarlık ve gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu arasında (%78,3) oldukça yüksek düzeyde anlamlı bir farklılığın bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç temel düzeyde de olsa finansal okuryazarlık düzeyinin gelirin bir kısmını tasarruf etme eğilimini artırdığını göstermektedir. Ortaya çıkan bulgulara göre finansal okuryazarlık düzeyi temel düzeyde de olsa ileri düzeyde de olsa katılımcıların gelirinin bir kısmını tasarruf etme eğiliminde olduğunu gösterir.

Çalışmada “Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık” başlıkları altında incelenen sorulara katılımcıların verdiği cevaplar yüksek düzeyde finansal okuryazar bir örnekleme sahip olduğunu göstermektedir. Akademik ve idari personelin unvan, yaş, eğitim düzeyi gelir, ekonomik gelişmeler ile finansal gelişmeleri izleme durumu, gelirin bir kısmını tasarruf etme durumu ve tasarruflarına muhafaza etme durumları farklılıklar göstermektedir. Bu araştırmadan yola çıkarak akademik ve idari personelin finansal okuryazarlığını belirlemek ve finansal eğitime ve tasarrufa olan ihtiyacı noktasında bir eğitim ihtiyaçları olup olmadığını belirlemek için daha detaylı çalışmalar yapılmalıdır.

Bireylerin temel düzey finansal okuryazarlıkları ile gelirin bir kısmını tasarruf etme durumları arasındaki ilişkinin Ki Kare Analizini incelediğimizde, elde edilen bulgulara göre P değeri 0,05’ten düşük olduğu için iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu

gözlemlenmiştir. Elde ettiğimiz bulgulara göre temel düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %78'inin gelirlerinin bir kısmını tasarruf ettiğini görmekteyiz. Bireylerin gelirlerinin bir kısmını tasarruf etme durumları ile ileri düzey finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiye bakıldığında, yapılan ki kare analizinde P değeri 0,05'ten düşük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olduğu görülmüştür. İleri düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %78 oranında gelirlerinin bir kısmını tasarruf ettikleri görülmektedir. Gerek temel düzey ve gerekse ileri düzey finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin tasarruf etme eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Temel düzey finansal okuryazarlık ile tasarruf yapma oranı arasındaki ilişkiye bakıldığında, P değeri 0,05'ten büyük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olmadığı gözlemlenmiştir.

İleri düzey finansal okuryazarlık ile tasarruf oranları arasındaki ilişkiye bakıldığında, P değeri 0,05'ten düşük olduğu için elde edilen bulguların anlamlı olduğu söylenebilir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, ileri düzey finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin %41'inin tasarruflarını %10 ile %20 arasında, % 24'ünün tasarruflarını % 20'den fazla, %34'ünün ise tasarruflarının %10 ve altındaki gelirlerini tasarruf ettikleri tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında, finansal okuryazarlık ile tasarruf arasında genel anlamda anlamlı bir ilişki olduğunu, bireylerin gerek temel düzey gerekse ileri düzey finansal okuryazarlıkları arttıkça tasarruf etme durumlarının arttığını, tasarruf etme oranlarının ise temel düzey finansal okuryazarlık ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı fakat ileri düzey finansal okuryazarlık ile anlamlı bir ilişkisi olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sadece Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personelleri üzerinde yapılmış olmasının getirdiği bazı kısıtlılıklar da söz konusu olabilir. Bu kısıtlılıklar arasında gerek gelir gerekse eğitim durumu açısından iki örneklem grubu arasında farklılıkların olması ve çeşitli aracı veya biçimlendirici değişkenler ekleyerek onların etkileri üzerinden finansal okuryazarlık ve gelirin tasarruf etme eğiliminin ölçülmemiş olması gibi hususlar yer aldığı söylenebilir. Gelecekte farklı meslek grupları ile oluşturarak bir örnekleme veya daha fazla üniversiteyi kapsayacak şekilde finansal okuryazarlık ve tasarruf eğiliminin etkileri araştırılabilir. Bu gibi araştırmalar finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik sonuçları arttıracak ve finansal eğitimin

gerekliliğini daha net ortaya koyacaktır. Akademik çalışmaların bireylere, topluma ya da kamu kurumlarına hayatın birçok aşamasında ve farklı zaman dilimlerinde etki ettiği göz önünde bulundurulursa bu araştırmaların hükûmetlere finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için önerilerde bulunma niteliğinde olduğunu da söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Araz, Tülin, ‘*Financial Literacy And Credit Card Arrears*, Master of Ars, Boğaziçi University, İnstitute for Graduate Studies in Social Sciences, İstanbul, 2012.

Aren, Selim, Aydemir, Dinç Sibel, “A Literature Review On Financial Literacy” *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(5), 2014 s.33-49.

Allen, Myria Watkins, Edwards, Rdwards Hayhoe, Celia, Ray, & Leach, Leach.”). Imagined interaction, attitudes towards money and credit, and family coalitions. *Journal of Family and Economc Issues*” 2007 s, 28, 3-22.

Aksoy, Fatih, *Tasarrufun Belirleyicileri: Tüketici ve Ticari Kredilerine İlişkin Bulgular*, TCMB İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müd. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Şubat, 2016.

Altaş, Gökben, "Yatırımcı Seferberliği Arama Konferansı Sonuç Raporu", *Gündem Dergisi*, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını, Sayı: 117, Mayıs 2012.

Abel, Andrew B., Ben S. BERNANKE, ve Dean CROUSHORE, (2008), *Macroeconomics*, Addison Wesley, New York. 2008 s 37

Akyüz, Yılmaz, *Sermaye Bölüşüm Büyüme*, Eflatun Yayınevi, Ankara, 2009.

Altıntaş, Kadir Murat, “ Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli” *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9).2009 s,151-178.

Altıntaş, Kadir Murat, *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finans Kültürünün Oluşturulma Süreci İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı (TSEV),2008.*

Alkaya Aylin, Yağlı İbrahim, “ Finansal Okuryazarlık- Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (İİBF) Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (40), 2015 s. 585-599.

Ayhan, Abdurrahman, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri” . *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(1), 2012 s, 41- 55.

Ali, Azwadi, Shaaril, Mohd, Rahman, Abd, Bakar, Alif, ***Financial Satisfaction and the Influence of Financial Literacy in Malaysia. SocIndicRes***, 1(1), 2014 S. 137-156.

Araştırma Raporu”. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı, 2007.

Baysa, Eray, “**Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama**”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2015.

Daşdöğen, Sezgin, ***Household Indebtedness and Financial Literacy in Turkey. Master of Arts***, Boğaziçi University, Institute for Graduate Studies in Social Sciences, İstanbul, 2015.

Barmaki, Nahid, “**Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği**”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Bayram, Selin Seçil, “**Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama**”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2010.

Bayrı, Osman, “**Paranın Gelecekteki Değeri: Fiyatlar Genel Seviyesi, Faiz Oranları ve Döviz Kuralları**”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 11(2). 2006 s, 283-304

Bocutoğlu Ersan, ***Karşılaştırmalı Makro İktisat***, Murathan Yayınevi, Ankara, 2012.

Braunstein, Sandra., Welch, Carolyn ***Financial Literacy: An Overview of Practice, Research and Policy*** . Federal Reserve Bulletin, 88, 2002 s, 445-457.

Bahçuvan, Soner, “Okuryazar Olmalıyım”, ***Boryad Dergisi***, Sayı:43, 2011.

Blalock, Lydia L, Tiller, Vicky, & Monroe, Pamel. A.”). They get you out of courage: Persistent deep poverty among former welfare-reliant women. *Familiy Relations*”, 2004 s, 127-137.

Bodie, Zvi, “A Note on Economic Principles and Financial Literacy”, Networks Financial Institute State University, Policy Brief, 2006.

Boryad Dergisi,” Hedef Finansal Okuryazarlık”, Sayı:51, 2013.

Baysa Eray, Karaca, Süleyman Serdar, "Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama". **Muhasebe Finansman Dergisi**, 14 (21), 2016 s. 122.

Biçer Enis Baha, Altan Fatih , "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi " **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20(4), 2016 s 1501-1517.

Barut ,Abdulkadir, Çam Alper Veli," Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Ön lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma." **Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi**, 4(7), 2015 s. 63-72.

Chen, Haiyang, Volpe Ronald, P, "(2002), Gender Differences in Personal Financial Literacy ,2002 S 289-307.

amaong College Students, Financial Service Review

Crisis, OECD Publishing <http://www.oecd.org/finance/financialmarkets/> 43138294.pdf ((erişim, Haziran 2013).

Capuano, Angelo, Ramsay, Ian "What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration Of Financial Literacy, Social Influences And Behavioural Economics". Research Report, Financial Literacy Project. University of Melbourne. 2011.

Coşkun, Selin, "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma" **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 5 (7) , 2016 s,2247-2258.

Contuk, F. Y. A Study on the Factors Affecting the Financial Literacy Status of University Students: Muğla Sıtkı Koçman University Case. **Muhasebe ve Finansman Dergisi** (Journal of Accounting and Financing), 2018, (77).

Capuano, Angelo ve Lan, R" What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration Of Financial Literacy, Social Influences And Behavioural Economics. Financial Literacy Project, University Of Melbourne Legal Studies Research" 2011 s, 540.

Case, Karl E, Quigley, John. M. ve Shiller, Robert. J. (2005). Comparing Wealth Effects: The Stock Market Versus the Housing Market. *Advances in Macroeconomics*, 5, 1, 1-34 Erişim:22 Aralık 2015

<http://www.degruyter.com/view/j/bejm.2005.5.1/bejm.2005.5.1.1235/bejm.2005.5.1.1235.xml?format=INT>.

Ceritoglu, Evren, Eren, Okan. “Türkiye’nin Nüfus ve Sosyal Yapısındaki Değişimlerin Hanehalkı Tasarrufları Üzerindeki Etkileri”. Erişim: 22 Aralık 2015, TCMB Ekonomi Notları. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp0201.pdf>. 2013.

Chlouba, T., Simkova, M. ve Nemcova, Z, “Application For Education Of Financial Literacy. Procedia” - Social And Behavioral Sciences, 2011 s , 28, 370-373.

Çolak, Ömer, Faruk, Öztürkler, Harun, “Tasarrufun Belirleyicileri: Küresel Tasarruf Eğiliminde Değişim ve Türkiye’de Hane halkı Tasarruf Eğiliminin Analizi” 2012.

Grigoli, F., Herman, A. ve Schmidt-Hebbel, K. “The World Saving”. Erişim: 21 Aralık 2015, IMF Çalışma Tebliği. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14204.pdf>. 2014.

Gaisina, Sholpan, Kaidarova, Lyazzat, “Financial Literacy of Rural Population as a Determinant of Saving Behavior in Kazakhstan” Rural Sustainability Research 38(333), Issn – 2256-0939, 2017.

Gutierrez, Mario, “Saving in Latin America After the Mid 1990s. Determinants, Constraints and Policies. Erişim: 20 Aralık 2015, <http://hdl.handle.net/11362/5424.2007>.

Güriş, Selahattin, Astar, Melek, *Bilimsel Araştırmalarda SPSS ile İstatistik*, Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Çömlekçi, İstemi, “ İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Katılım Bankalarının Müşterileri Üzerinde Bir Araştırma” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 16(63), 2017 s ,1423-1439.

Denizmen, Özlem, *Cebinde Mucize Yarat*, Destek Yayınları, İstanbul, 2012.

Dynan, Karen, E., Skinner, Jonathan. ve Zeldes, Stephen P. “Do the Rich Save More?”. Erişim: 22 Aralık 2015, NBER Çalışma Tebliği. <http://www.nber.org/papers/w7906.pdf>. 2000.

Disney, Richard , Gathergood, John.” Financial Literacy And Consumer Credit Portfolios. Journal Of Banking And Finance” 2013 s, 37, 2246-2254.

Denizmen, Özlem, **Kartında Mucize Yarat**, Destek Yayınları, İstanbul, 2012.

Dağdelen, T, “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama” Yüksek Lisans Tezi Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Aydın, 2017.

Dayal-Gulati, Anuradha, Thimann, Christian “Saving in Southeast Asia and Latin America Compared: Searching for Policy Lessons”. Erişim: 20 Aralık 2015, IMF Çalışma Tebliği. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97110.pdf>. 1997.

ERKİLETLİOĞLU, Hatice vd. “Türkiye’de Tasarruf Eğilimi, https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_01_2011.pdf. (Erişim Tarihi: 19.11.2015). 2011.

Ergün, B. Ahün, A. Ergün, E, “ Finansal Okuryazarlık: İşletme Öğrenciler Üzerine Bir Çalışma”. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7 (34), 2015 s. 847-863.

ERCAN, Mehmet, "Mali Okuryazarlık Faaliyetleri", **Radikal Gazetesi**, 15.09.2012.

Ertaş, Volkan, “Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi Konuşma metni. <http://www.spk.gov.tr/duyuru> göster.aspx?aid=2013 0522.subid= (18.06.2015).

EREN, Ercan, “Makro İktisat Kavramlar, Tarihsel Yaklaşım, İstikrar Politikaları ve Açık Ekonomi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1993.

Fettahoğlu, Sibel, “Hane halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma” **Muhasebe Finansman Dergisi**, 14(122), 2015, s.101-106

FRIEDMAN, Milton, A Theory of the Consumption Function, Princeton University Press, Princeton, 1957.

Financial Industry Regulatory Authority Investor Education Foundation (FINRA IEF) (2009). Financial Capability in the United States. Report of Findings from the 2009 National Financial Capability Study. Fare” American Economic Review, 98(2), 2008 s, 413-417.

Gökmen, Habil, **Finansal Okuryazarlık**, Hiperlik Yayınları, İstanbul, 2012.

Güler. Emine, “ Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2015.

Gutnu, Mehmet,Murat Cihangir, Mehmet, “Finansal Okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerinde Bir Araştırma”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 3(10), 2015 s, 415-424.

Guiso, Luigi, Jappelli, Tullio,” FfinnascialLiteracyand Portfolio Diversification”. EUI WorkigPaper ECO 2008/31.

Gerek, Sevgi, Kurt, Adile, Aşkı, “Ekonomi Okuryazarlığın Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1(1), 2011 s. 59-73.

Gündem Dergisi, Yatırımcı Hakları, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını, Sayı: 129, Mayıs 2013

Hayta. A, Beyazıt, **Aile Finans Sistemi İlişkileri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011.

Huston, SANDRA,J.”Measuring Financial Literacy”. TheJournal of Consumer Affairs, 44(2) 2010 s, 296-316.

HAN, Ergül ve Ayten Ayşe KAYA, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara. 2006.

Hilbert. Marianne Hogarth , Federal Reserve Board “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy ,Consumer Interests Annual 2002,S 48.

Hibbert, Jeanne. Federal, Reserve, & Beutler, Federal, ” The effects of financial behaviors on the quality of family life: Evidence from adolescent perceptions. 1. A. Education, Proceedings of the Association for Financial Counseling and Planning Education. Orlando.” 2001

Hogarth, Jeanne, M. “Financial Education and Economic Development. Improving Financial Literacy, International Conference hosted by the Russian G8 Presidency in Cooperation with the OECD <http://www.oecd.org/finance/financialeducation/>

37742200.pdf, 2006.

HATHAWAY, Ian and Sameer KHATIWADA, "Do Financial Education Programs Work?", Working Paper 08-03, Federal Reserve Bank of Cleveland, April 2008

Karabacak, Serkan, "Yönetim Kurulları ve Finansal Okuryazarlık." **Kurumsal Yönetim Dergisi**, TKYD Yayını, Sayı:19, 2013.

Karaağaç, Ali "Finansallaşma Sürecinde Finansal Okuryazarlık" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015

Karabacak, Serkan, "Finansal Okuryazarlık ve Kurumsal Yatırım." **Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Dergisi**, Sayı: 2012.

Karabacak, Serkan, "Türk Kurumsal Yönetim Yapısı Düzleminde Finansal Okuryazarlığın Şirket Yönetim Kurulları İş Süreçlerindeki Rolü." **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 15(3), 2013 s. 1-8.

Kaya, Ayşegül, "Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma: İzmir İli Örneği". Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2015.

KEYNES, John Maynard The General Theory of Employment, Interest, and Money, San Diego : Harcourt Brace, 1991.

Kempson, Elaine " Framework for the Development of Financial Literacy Baseline

Surveys: A First International Comparative Analysis.OECD Working Papers on

Finance, Insurance and Private Pensions No. 1, <http://www.oecd.org/dataoecd/7/16/45999254.pdf>, 2009.

Kılıç, Yunus, Ata, H. Ali, Seyrek, İbrahim Halil, "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma". Muhasebe Finansman Dergisi, 14 (66), 2015 s.129-154.

Karataş, Muhammed, Gavcar, Erdoğan, "Bazı Meslek Gruplarının Tasarruf Eylemlerinin Araştırması: Muğla İli Örneği" **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**,3(2), 2001 s, 38-46.

Lusardi, Annamaria, Scheresberg, Carlo, Bassa, "Financial Literacy and High- Cost Borrowing in the United States, 2013 S Working Paper 18969.

Lusardi, Annamaria, Mitchell, Olivia, S “Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare”, 2008 Working Paper, 13750.

LUSARDI, Annamaria, Tufano, Peter .” Debt Literacy, Financial Experiences and Overindebtedness”,2009 Working Paper 14808.

LUSARDI, Annamaria, Klapper, Leora , Panos, Georgios A, ” Financial Literacy and its Consequences: Evidence from Russia During the Financial” Crisis, Journal Of Banking & Finance, Volume:37, Issue:10, October 2013, Pages 3904-3923.

LUSARDI, Annamaria, “Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications,” 2006 NFI Policy Brief No.-PB-11.

LUSARDI, Annamaria, “Financial Literacy: An Essential Tool for Informde Consumer Choice” 2008a Joint Center for Housing Studies, Harvard University, UCC08-11 .

LUSARDI, Annamaria , “Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information and Financial Education Programs”, 2008b Working Paper 13824.

Ludwig, A. ve Slok, T. “The Impact of Changes in Stock Prices and House Prices on Consumption in OECD Countries”. Erişim: 22 Aralık 2015, IMF Çalışma Tebliği. [https://www.imf.org/ external/pubs/ft/wp/2002/wp0201.pdf](https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp0201.pdf). 2002.

Loayza, N., Schmidt-Hebbel, K. ve Serven, L. “ What Derives Private Saving Across the World. The Review of Economics and Statistics, 82, 2, 165-181, <http://www.jstor.org/stable/2646814>. 2000.

Modigliani, Franco. Brumberg, Registered,” The Collected Papers of Franco Modigliani. (Editör: Franco, F.) Londra: The MIT Press, 1957

Matituna, B, “Bilinçli Yatırımcı” Forbes Dergisi, 2, Nuray Mercan. Oyur, Emine. Altınay, Ayşenur. Aksanyar, Yaşar, “Ekonomi Okuryazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma”, *Ekonomi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 2012 s. 109-120.

Masson, P. R., Bayoumi, T. ve Samiei, H. “International Evidence on the Determinants of Private Saving. *The World Bank Economic Review*, 12, 3, 483-501, Erişim: 17 Aralık 2015, <http://wber.oxfordjournals.org/content/12/3/483.full.pdf+html>. 1998.

Murphy, by John L . “Psychosocial Factors And Financial Literacy, *Social Security Bulletin*” Vol. 73, 2013 No. 1, pp: 73-81.

MODIGLIANI, Franco ve Richard H. BRUMBERG, “Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data”, *Post-Keynesian Economics*, Rutgers University Press, New Jersey. 1954.

MANKIW, N. Gregory, *Principles of Economics*, South-Western, Cengage Learning, USA. 2008 s, 563-564.

Mahfi Egilmez, “Tasarruflar Düşerken Harcamalar Artıyor” , 2 Aralık 2013, <http://www.ntvpara.com/yorum-ve-analiz/dr-mahfi-egilmez/tasarruflar-duserken-harcamalar-artiyor> (Erişim Tarihi 15 Ekim 2015), s. 1.

Mason, C, L, J. ve Wilson, R. M. S, “Counceptualising Financial Literacy, *Loughborough University, England*” 2000.

Mouna, Amari. Anis, Jarboui, “Financial literacy in Tunisia: Its determinants and its implications on investment behavior” *Research in International Business and Finance*, 39(A), 2017 s, 568-577.

Neveu, R.P “*Fundamentals of Managerial Finance*” Volume 2 (3rd Edition). Ohio: South Western Publishing Co. 1986.

Neveu, R.P “*Fundamentals Of Managerial Finance*”. Volume 1 (3rd Edition). Ohio: South Western Publishing Co, 1989.

Lusardi, Annamaria. Mitchell, Olivia ,S, “ BabyBoomerretirementsecurity: Theroles of planning, financialliteracy, andhousingwealth”. *Jornal Of MonetrayEkonomics*, 16(54), 2007 s.205-224.

OrganisationforEconomicCo-operationand Development (OECD) “Improving Financial Literacy: Analysis of IssuesandPolicies “.OECD Publishing, 2005.

OECD (2009'a), Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the OECD (2009b), PIAAC Literacy: A Conceptual Framework, OECD Education Working Paper No. 34.

OECD, Publishing, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=edu/wkp\(2009\)13](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=edu/wkp(2009)13) (erişim, Haziran 2013).

OECD, Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies, OECD Publishing, 2005.

OECD, Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis, OECD Recommendation On Good Practices On Financial Education and Awareness Relating To Credit, June 2009.

OECD, INFE Questionnaire on the Design and Implementation of National Strategy on Financial Education, 2010.

OECD, Supplementary Questions: Optional Survey Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire, March 2012.

Öztürk, Erdoğan, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2014.

Özkan, Mehmet, “Esnek Bütçeler”, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1994.

Öztürk, Elvan. Demir, Yusuf, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”. **Muhasebe Finansman Dergisi**, 20 (14), 2015 s. 122.

Özen, Emre. Kaya, Z, “Finansal Okuryazarlık Seviyesinin Ölçülmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. 19. Finans Sempozyumu, 21-24 Ekim 2015, Çorum.

Ömer Faruk Çolak ve Harun Öztürkler, “Tasarrufun Belirleyicileri: Küresel Tasarruf Eğiliminde Değişim ve Türkiye’de Hanehalkı Tasarruf Eğiliminin Analizi”, Eylül 2012,

http://www.tbb.org.tr/content/upload/dokuman/2025/tbb_arastirma_colak_ozturkler.pdf, s. 16.

Özçam, Mustafa, “Yatırımcı Eğitim: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler, Sermaye Piyasası Araştırma Raporu 2006.

Özdemir, Ali, Temizel, Fatih. Sönmez, Harun, Er, Fikret,” Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Anadolu Üniversitesi Türkiye İçin Bir Vaka Çalışması”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24), 2015 s. 97-110.

Özel, Kamil “İyi Uygulama Örnekleri Çerçevesinde Kamu Mali Yönteminde Toplam Kalite Uygulamaları ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu”. Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı. 2007.

Parasız, İsmail, *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, Ezgi Yayınlar, Bursa, 2009.

Parmaksız, Arif, Oymak, S, Ahmet, “Finansal Okuryazarlık: Harran Üniversitesi Öğretim Görevlileri Üzerinde Bir Araştırma." 2017.

PARASIZ, İlker, *Modern Makro Ekonominin Temelleri* Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, Bursa. 2000.

PARASIZ, İlker, *Kalkınma Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi, Bursa. 2005.

PARASIZ, İlker , *Modern Makro Ekonominin Temelleri*, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, Bursa, , 2000.

Rooij, Marteen Lusardi, Annamaria Alessie, R. (2007). Financial Literacy and Stock Market Participation. NBER Working Paper No. 146, National Bureau Of Economic Reserch. <http://www.nber.org/papers/w13565> (erişim, Mart, 2013).

Remund, David, L, “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy” , The Journal of Consumer Affairs, 2010 S Volume 44, No:2, Pages 276-295.

SPK ve Dünya Bankası, (2012), Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması, Sonuç Raporu. SPK ve Dünya Bankası <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=2012116&subid=0&ct=f> (erişim, Ocak, 2014).

SPK (2015). 2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması, Sonuç Raporu, <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20151005&subid=0&ct=f> (erişim,

Kasım, 2015).

Satoğlu, Serhad, Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Sarıgül, Haşmet, “A Survey of Financial Literacy Among University Students”. *Muhasebe Finansman Dergisi*, 14(83) 2014 s. 207-224.

SANCAK, Ethem, *Bireysel Tasarruf ve Yatırımları Koruma Rehberi*, Ankara: Gazi Kitabevi, Mali, 2012.

Sancak, Ethem, *Tasarruf Etmek mi zor yoksa yatırım yapmak mı?* Yatırım İklimi, Akbank Yayınları, İstanbul, s.9, 2012.

Sancak, Ercan Demirci, Nedret, “Ulusal Tasarruflar Ve Türkiye’de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi” *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8) 2012 s ,159-198.

Sayek, Selim. “Savings and Growth: A Time Series Analysis for Turkey.” Background study for the CEM. Ankara: World Bank. 2010.

SANCAK, İ. Ethem, "Payları Borsada İşlem Gören Bankaların Sermaye Piyasası Açısından Gözetimi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Saraç, Esra, “Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” Yüksek Lisans Tezi Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2014.

Sermaye Piyasası Algı ve Yatırım Potansiyeli Belirleme Araştırması, TSPAKB — GFK, www.tspakb.org.tr, Nisan 2011.

Sermaye Piyasası Kurulu, Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması Raporu,16.112012. <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.pdf> (23.12.2013).

Sermaye Piyasası Kurulu, Faaliyet Raporu, 2012.

SAMUELSON, Paul A. ve Wiliam D. NORDHAUS, Economics, Boston, MA, Burr Ridge, IL, Dubuque, IA, etc. 1998.

Sezer, D. Demir, S, “Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi” Muhasebe Finansman Dergisi, 11(02), 2015, s.69-89.

ŞAHİN, Hüseyin, *Makro İktisat*, Ezgi kitabevi Yayınları, Bursa ,2006.

Şamiloğlu, Famil, Kahraman, Yunus, Emre Bağcı, Haşim, “Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama” *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, İCAFR 16 özel sayısı int, s,308-321.

Şarlak, Zeynep, “Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi” (2.Baskı). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, NakışOfset.

İstanbul, 2012.

Mehmet, Şengür “ Gelir Dağılımı Tasarruf İlişkisi: Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri” Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya ,2015.

TOSUN, Asiye, Ecem, “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması”, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2016.

Tuna, Gülfen, Ulu, Mehmet, Onur “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”, İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICAFR 16 Özel Sayısı, 2016 s, 128-141.

Tamaskova, H, Mohelska, H, Nemcova, Z.” Issues of Financial Literacy Education, Procedia “Socialand Behavioral Sciences,28: 2011, s. 365-369 http://www.researchgate.net/profile/Hana_Tomaskova/publication/235744601_Issue_s_of_Financial_Literacy_Education/links/00b495287ddd075a01000000.pdf(erişim, Nisan, 2013).

T.C Kalkınma Bankası “Yurtiçi Tasarruflar Özel İhtisas Komisyonu Raporu,2014.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2014). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&ara_ma=gts&guid=TDK.GTS.561f8377a58267.89973648 (erişim. Ekim, 2014)

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi, (2015). Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık). İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, <http://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikiBilgiler.aspx>(erişim: Aralık, 2015).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), (2011). Dünya’da ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim. http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/7c9b6a7e-23c5-4a50-8bf427c2060918c9/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES (erişim, Şubat, 2013).

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, (TCKB) (2014). Yurtiçi Tasarruflar. Yayın No: KB: 2902- ÖİK: 742.Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2015’a). http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/gelirleilgili-kavramlar/index.html. (Erişim, Kasım, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK) (2015b). http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_Panel_2013/turkce/metaveri/tanim/gelirleilgili-kavramlar/index.php(erişim, Kasım, 2015).

Temizel, Fatih. Sönmez, Harun, “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 2014 s. 113-126.

Temizel, Fatih, Bayram, Fatih,” Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 2011 s.73-87.

Taşçı, Muhamed, “Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler", *Sermaye Piyasası Dergisi*, Sermaye Piyasası Meslek Personeli Derneği Yayını, Sayı:5, Ocak-Mart 2011.

TURAN, Özkan, "Geleceğe Yatırım Seferberliği ", *İMKB Dergisi*, say:3, Sonbahar 2012.

TEMİZEL, Fatih; *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*, İstanbul: Beta Yayıncılık, Nisan 2010.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim, Ankara, Mart 2011

Usul, H., Bekçi, İ., Eroğlu, A.H” Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine

Etki Eden Sosyo- Ekonomik Etkenler” *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari*

Bilimler Fakültesi Dergisi, (19).2002: 135- 15,

ÜLGENER, Sabri, F. *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, Der Yayınevi, İstanbul, 1991.

Ünal, Seyfettin, Düğer, Yavuz, Selim , Söylemez, Cevat .” Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi” Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı Myo Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 10(1). 2015 s, 31-52.

Yılmaz, Veysel, Tuncay, Merve, “Finansal Liberaliz asyönüm Tasarruf ve Yatırım Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdare Bilimler Dergisi*, 26 (3-4), 2012 s.345-363.

Yörük, Ali, “Türkiye’deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığı Durumu”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9 (2), 2016 s. 173-208.

Zarakoğlu, Ahmet, “Bankacılar İçin Para ve Kredi Birliği “(9. Baskı). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü; 1989, Yayın No: 232

World Bank, (2008). Financial LiteracySurveyQuestionnaire.http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTOPP/RVSECDEV/Resources/RU-WB_Financial_Literacy_Questionnaire.pdf (erişim. Mart, 2013).

World Bank, DFID, OECD, CGAP; The Case for Financial Literacy in Developing Countries — Promoting Access to Finance by Empowering Consumers, 2009.

World Bank; Good Practicesfor Financial Consumer Protection, Consultative Draft, March 2011.

YILDIRIM, Kemal, Doğan, KARAMAN ve Murat TAŞDEMİR, *Makroekonomi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

YARAŞIR, Sevinç ve Binhan Elif YILMAZ, “OECD Ülkelerinde Özel Tasarruflar: Bir Bakış (1999-2007)”. *Maliye Dergisi*. 2011 S.160. s. 139-153.

İNTERNET SİTELERİ

<http://bilincliyatirimci.org>

<http://borsaistanbul.com>

<http://childfinanceinternational.org/>

<http://www.consumerfinance.gov/the-bureau>

<http://www.ebri.org>

www.financial-education.org

www.financialliteracy.org.nz/

<http://www.finra.org>

<http://www.fo-der.org>

<http://www.fsa.gov.uk>

<http://www.hurriyet.com.tr>

<http://www.ifie.org>

<http://www.investorprotection.org>

<http://www.iosco.org>

<http://www.meb.gov.tr>

<http://www.ncee.net>

<http://www.nefe.org>

<http://www.oecd.org>

<http://www.paramiyonetebiliyorum.net> <http://www.paramveben.org>

<http://www.pfeef.org>

<http://www.sec.gov>

<http://www.spk.gov.tr>

ANKET

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN BİREYLERİN TASARRUF EĞİLİMİNE ETKİSİ ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bireylerin finansal kavramları bilmesi, anlaması ve uygulaması olarak tanımlanabilecek finansal okuryazarlık, ekonomilerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu anlamda finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi bir gereklilik arz etmektedir. Bu yüksek lisans tez çalışması ile Kırıkkale Üniversitesi akademik ve idari personeli örneklemini üzerinden finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörlerin ortaya koyulması ve finansal okuryazarlığın tasarruf eğilimleri üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır.

Anketle toplanan veriler, kişisel olarak değil isim verilmeden değerlendirilecektir. Lütfen, ankette yer alan her bir ifadeye belirtilen kriterler doğrultusunda gerçek durumu yansıtır şekilde ve içtenlikle yanıt veriniz. Göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Dr. Öğretim Üyesi İlkut Elif KANDİL GÖKER

Yüksek Lisans Öğrencisi Mehdi Oktay

DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz?		
☐ Erkek		
☐ Kadın		
2. Yaşınız?		
☐ 20-30	☐ 40-50	
☐ 60 ve üstü		
☐ 30-40	☐ 50-60	
3. Akademik personel misiniz, İdari Personel misiniz?		
☐ Akademik personel		
☐ İdari Personel		
4. Ünvanınız?		
☐ Yrd. Doç. Dr.	☐ Öğretim Görevlisi	
☐ Doç. Dr.	☐ Araştırma Görevlisi	
☐ Prof. Dr.		
5. En Son Eğitim Düzeyiniz?		
☐ Lise	☐ Yüksek Lisans	☐ Diğer
☐ Üniversite	☐ Doktora	
6. Aylık Geliriniz?		
☐ 2500- 3500	☐ 4500- 5500	☐ 6500 ve üstü
☐ 3500- 4500	☐ 5500 - 6500	
7. Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Hangi Sıklıkla Takip Ediyorsunuz?		
☐ Her gün	☐ Ayda Bir Kez	
☐ Haftada Bir Kaç Kez	☐ Hiç	
8. Gelirinizin Bir Kısımını Tasarruf Eder misiniz?		
☐ Evet		
☐ Hayır		
5. Eğer Tasarruf Ediyorsanız Gelirinizin Ne Kadarını Tasarruf Edersiniz?		
☐ %10 ve altı		
☐ %10- %20		
☐ %20'den fazla		
5. Tasarruflarınızı Nasıl Muhafaza Edersiniz?		
☐ Banka	☐ Çeşitli finansal yatırım araçları (altın, döviz, hisse senedi, tahvil vb.)	

☐ Özel emeklilik	☐ Arkadaşıma borç vererek
☐ Ev	

Temel Finansal Okuryazarlık Soruları

1. Varsayalım ki vadeli mevduat hesabınızda 100 TL'niz var. Yıllık faiz oranı % 2 ise 1. yılın sonunda hesabınızda ne kadar paranız olur?	☐ 102 TL'den az ☐ Tam olarak 102 TL ☐ 102 TL den fazla ☐ Bilmiyorum
2. Varsayalım ki vadeli mevduat hesabınızda 100 TL'niz var ve yıllık faiz oranı % 20'dir. Hesabınızdaki paraya hiç dokunmamanız halinde 5. yılın sonunda bu hesaptaki toplam paranız ne kadar olacaktır?	☐ 200 TL den az ☐ Tam olarak 200 TL ☐ 200 TL den fazla ☐ Bilmiyorum
3. Vadeli mevduat hesabınıza uygulanan faiz oranının yıllık %1 ve enflasyon oranının yıllık %2 olduğunu varsaydığımızda 1 yılın sonunda hesabınızdaki para ile ne kadarlık alışveriş yapabilirsiniz?	☐ Bugün Yapabildiğimden Daha az ☐ Bugün Yapabildiğimden Daha fazla ☐ İkisi de Aynı ☐ Bilmiyorum
4. Varsayalım ki bir arkadaşınıza bugün 10.000 TL miras kaldı, kardeşine ise bundan 3 yıl sonra 10.000 ₺ miras kaldı. Sizce bu miras dolayısıyla hangisi daha kazançlıdır?	☐ Arkadaşınız ☐ Arkadaşınızın kardeşi ☐ İkisi de aynı ☐ Bilmiyorum
5. Varsayalım ki 2017 yılında geliriniz önceki yıla göre iki katına çıktı ve aynı zamanda bütün mal ve hizmetlerin fiyatı da iki katına çıktı. Buna göre 2017'de gelirinizle ne kadar ürün ve hizmet satın alabilirsiniz?	☐ Bugünden daha az ☐ Bugün ile aynı ☐ Bugünden daha fazla ☐ Bilmiyorum

İleri Düzey Finansal Okuryazarlık Soruları

1. Eğer Piyasa Faiz Oranları Yükselirse Tahvil Fiyatları Bundan Nasıl Etkilenir?
☐ Artar

☐ Düşer ☐ Değişmez ☐ Bilmiyorum
2. Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Menkul Kıymet Piyasalarının (Borsa) Ana İşlevini Açıklar? ☐ Hisse Senedi Getirilerinin Tahminine Yardımcı Olur ☐ Hisse Senedi Fiyatlarının Artmasına Yol Açar ☐ Elindeki Hisse Senedini Satmak İsteyenlerle Hisse Senedi Satın Almak İsteyenleri Bir Araya Getirir ☐ Hiçbiri ☐ Bilmiyorum
3. B İşletmesinin Hisse Senetlerini Satın Alan Bir Kişi İçin Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur? ☐ B İşletmesinin Ortağı Olmuştur ☐ B İşletmesine Borç Vermiştir ☐ B İşletmesinin Borçlarının Sorumluluğunu Almıştır ☐ Hiçbiri ☐ Bilmiyorum
4. B işletmesinin çıkartmış olduğu tahvili satın alan bir kişi için aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur? ☐ B işletmesinin ortağı olmuştur ☐ B işletmesine borç vermiştir ☐ B işletmesinin borçlarının sorumluluğunu almıştır ☐ Hiçbiri ☐ Bilmiyorum
5. Aşağıdaki İfadelerden Hangisi Doğrudur? ☐ Bir Yatırım Fonuna Yatırım Yaptığınızda İlk Yıl Paranızı Çekemezsiniz ☐ Bir Yatırım Fonu Hisse Senedi Tahvil Gibi Çeşitli Varlıklardan Oluşur ☐ Yatırım Fonları Geçmiş Performanslarına Bağlı Olarak Belli Bir Orandaki Getiriyi Garanti Eder. ☐ Hiçbiri ☐ Bilmiyorum

6. Çok Uzun Vadeli (Örneğin 10 Veya 20 Yıllık) Bir Yatırırm Dikkate Alındığında Aşağıdakilerden Hangisi Normal Şartlarda En Yüksek Getiriyi Sağlar?

- ☐ Vadeli Mevduat Hesabı
- ☐ Tahvil
- ☐ Hisse Senedi
- ☐ Bilmiyorum

7. Aşağıdaki Yatırım Araçlarından Hangisi Zaman İçerisinde Yüksek Dalgalanmalar Gösterir?

- ☐ Tasarruf Mevduat Hesabı
- ☐ Hisse Senedi
- ☐ Tahvil
- ☐ Bilmiyorum

8. Bir Yatırımcı Parasını Çeşitli Yatırım Araçları Arasında Dağıtırsa Zarar Etme Riski;

- ☐ Artar
- ☐ Azalır
- ☐ Değişmez
- ☐ Bilmiyorum

9. “Bir Yatırımcı, 10 Yıllık Bir Tahvil Aldığında Bunu 5 Yıl Sonra Önemli Bir Kayba (Zarara) Uğramadan Satamaz” İfadesi İle İlgili Olarak Ne Söylersiniz?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış
- ☐ Bilmiyorum

10. Hisse Senetleri Normalde Tahvillerden Daha Risklidir, Doğru Mu Yanlış Mı?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış
- ☐ Bilmiyorum

11. Bir Şirketin Hisse Senetlerini Satın Almak, Hisse Senetlerinden Oluşan Bir Yatırım Fonundan Daha Güvenli/ Garantili Getiri Sağlar, Doğru Mu Yanlış Mı?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış
- ☐ Bilmiyorum

